

laboratory of analytical and strategic studies

Personu apvienība, ko veido Latvijas Kultūras akadēmija, SIA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija” un SIA „SKDS”

KULTŪRAS PATĒRIŅA UN LĪDZDALĪBAS IETEKMES PĒTĪJUMS

Pētījuma rezultātu ziņojums

Pasūtītājs: Latvijas Republikas Kultūras ministrija
2020

Saturs

IEVADS	2
PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA	3
LATVIJAS IEDZĪVOTĀJU KULTŪRAS AKTIVITĀTE	5
Latvijas iedzīvotāju sociāli demogrāfisks raksturojums.....	5
Iedzīvotāju kultūras patēriņš	7
Kultūras izdevumi mājsaimniecību budžetā.....	25
LATVIJAS IEDZĪVOTĀJU KULTŪRAS UN SABIEDRISKĀ LĪDZDALĪBA	27
DIGITĀLAIS KULTŪRAS PATĒRIŅŠ.....	28
Interneta pieejamība un lietošana.....	28
Kultūras patēriņš internetā.....	29
JAUNIEŠU KULTŪRAS PATĒRIŅŠ.....	31
ĢIMEŅU AR BĒRNIEM KULTŪRAS PATĒRIŅŠ	35
KULTŪRAS PAKALPOJUMU PIEEJAMĪBA PERSONĀM AR FUNKCIONĒŠANAS IEROBEŽOJUMIEM	37
Definīcijas.....	38
Normatīvie akti un politikas attīstības plānošanas dokumenti	40
Galvenās pieejamības problēmas cilvēku ar īpašām vajadzībām skatījumā	42
Informācijas pieejamība.....	42
Biļešu cenu politika	43
Vides pieejamība	43
Satura pieejamības risinājumi	45
Attieksmes maiņa politikas līmenī	46
Kultūras pakalpojumu sniedzēju perspektīva.....	47
Secinājumi.....	48
COVID-19 IETEKME UZ KULTŪRAS PATĒRIŅU	49
KULTŪRAS ORGANIZĀCIJU UN PASĀKUMU RĪKOTĀJU DARBS AR AUDITORIJU	54
Auditorijas izmaiņas pēdējā pusgada laikā	54
Auditorijas sagaidāmās izmaiņas tuvākā gada laikā.....	56
Izmaiņas organizāciju darbībā auditorijas piesaistei pēdējā pusgada laikā.....	58
Darbs ar dažādām mērķgrupām	60
Iespējamie pamudinājumi kultūras pasākumu apmeklēšanai	60
Būtiskākie izaicinājumi kultūras nozares attīstībā.....	61
Covid-19 izplatības radītās sekas	63
KOPSAVILKUMS: COVID-19 IETEKME UZ KULTŪRAS PATĒRIŅU UN LĪDZDALĪBU.....	64
PIELIKUMI	68
Pētījuma anotācija	68

IEVADS

Kultūras patēriņa pētījumi ļauj iegūt datus un analizēt gan auditorijas motivāciju iesaistīties kultūras aktivitātēs, gan tās sociāli demogrāfiskos raksturojumus, gan apmierinātību ar pieejamo kultūras piedāvājumu un gatavību ieguldīt savus ģimenes budžeta līdzekļus tajās vai citās kultūras aktivitātēs u.c.. Kultūras patēriņa pētījumiem (t.i., pētījumiem par iedzīvotāju aktivitāti dažādu kultūras pasākumu apmeklēšanā un personīgā līdzdalībā kultūrā) Latvijā ir samērā nesena vēsture. Pirmais kultūras patēriņa pētījums veikts 2006. gadā. Līdz tam kultūras patēriņš Latvijā netika sistemātiski pētīts, lai gan atsevišķi jautājumi par kultūru un ar to saistītām nodarbēm ir tikuši iekļauti gan mājsaimniecību budžeta pētījumos, gan brīvā laika aktivitāšu pētījumos u.tml.. Gadu vēlāk, 2007. gadā, tika veikts jau apjomīgāks un metodoloģiski pilnvērtīgāks kultūras patēriņa pētījums, kuru finansēja Valsts Kultūrkapitāla fonds un īstenoja SIA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija”, sekojoši šo var uzskatīt par pirmo no regulāri atkārtotajiem pētījumiem turpmākajos gados, kuros izmantota līdzīga metodoloģija, lai būtu iespējams veikt datu izmaiņu novērtējumus laika skalā. Līdz 2010. gadam šādi pētījumi tika veikti katru gadu, bet, mainoties ekonomiskajai situācijai un pētnieku interesēm, vēlāk noticis pārrāvums kultūras patēriņa pētniecībā – no 2010. gada līdz 2014. gadam šādi dati pēc līdzīgas metodoloģijas netika apkopoti. 2014. un 2016. gadā kultūras patēriņa un līdzdalības pētījumi tika īstenoti pēc biedrības “Culturelab” iniciatīvas ar Valsts Kultūrkapitāla fonda finansiālu atbalstu. Kopš 2016. gada kultūras patēriņa pētījumi tiek veikti regulāri, reizi divos gados, un tie tiek īstenoti pēc Kultūras ministrijas pasūtījuma.

2020. gada pētījums īstenots apstākļos, kad gandrīz visa gada garumā kultūras sektora aktivitāti būtiski ietekmēja Covid-19 pandēmija un tās radītās sekas. Visu šajā ziņojumā iekļauto datu interpretācijā jāņem vērā, ka tie ataino situāciju par laika periodu no 2019. gada oktobra līdz 2020. gada oktobrim, līdz ar to iekļaujot kā laiku pirms Covid-19 izplatības, tā arī Covid-19 pandēmijas laiku. Tā kā kultūras patēriņa un līdzdalības rādītāju izmaiņu būtiskākais iemesls ir Covid-19 pandēmija, kultūras patēriņa izmaiņu rādītājus nav iespējams analizēt salīdzinoši ar iepriekšējiem mērījumu gadiem, jo izmaiņas radītas ārēju iemeslu dēļ. Šādā kontekstā lielā mērā var uzskatīt, ka visi šī ziņojuma dati raksturo Covid-19 pandēmijas ietekmi uz kultūras patēriņu, nevis kultūras patēriņa izmaiņu tendences kā tādas.

Papildus šajā gadā padziļināti analizēta kultūras pakalpojumu pieejamība personām ar funkcionēšanas ierobežojumiem. Tam veltīta atsevišķa nodaļa ziņojumā, aktualizējot iedzīvotāju ar ierobežotām iespējām kultūras patēriņa šķēršļus un to novēršanas iespējas.

PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA

Pētījuma projekta metodoloģija balstījās jaukta tipa pētniecības metožu izmantošanā un kombinēšanā, paredzot datu un informācijas iegūvi kā ar kvalitatīvās, tā kvantitatīvās pētniecības pieejām. Abu šo pieeju kombinācija deva iespēju dotā pētījuma tēmas analizēt gan subjektīvā, gan objektīvā aspektā, dažādu viedokļu, uzskatu, datu un statistikas sinerģijā nodrošinot plašu analītisko bāzi pierādījumos balstītas rīcībpolitikas un prakses veidošanai.

Kvantitatīva Latvijas iedzīvotāju aptauja

Ģenerālais kopums	Latvijas pastāvīgie iedzīvotāji vecumā no 15 līdz 74 gadiem
Sasniegtās izlases apjoms	1044 respondenti (ģenerālajam kopumam reprezentatīva izlase)
Izlases metode	Stratificētā nejaušā izlase
Stratifikācijas pazīmes	Administratīvi teritoriālā
Aptaujas veikšanas metode	Tiešās intervijas respondentu dzīves vietās
Ģeogrāfiskais pārklājums	Visi Latvijas reģioni (130 izlases punkti)
Aptaujas veikšanas laiks	No 09.10.2020. līdz 20.10.2020.
Datu svēršana	Pēc reģiona, tautības, dzimuma, vecuma
Aptaujas lauka darba īstenotājs	Pētījumu centrs SKDS

Individuālās padziļinātās intervijas ar iedzīvotāju ar ierobežotām iespējām interešu aizstāvjiem

Interviju skaits	6
Interviju veids	Daļēji strukturētas intervijas
Informanti	Iedzīvotāju ar ierobežotām iespējām interešu aizstāvji: Latvijas Cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācija "Sustento", Latvijas Neredzīgo biedrība, Latvijas Nedzirdīgo savienība, biedrība "Rīgas pilsētas "Rūpju bērns""
Interviju īstenošanas laiks	2020. gada novembris
Interviju īstenotājs	SIA "Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija" (intervētāja: Anna Selecka)

Kvantitatīva kultūras organizāciju un pasākumu organizētāju aptauja

Ģenerālais kopums	Kultūras organizācijas (bibliotēkas, arhīvi, teātri, muzeji, kultūras centri u.c.) un pasākumu rīkotāji (tai skaitā komercsektora un nevalstiskā sektora pārstāvji)
Sasniegtās izlases apjoms	693 respondenti
Izlases metode	Stratificētā nejaušā izlase
Stratifikācijas pazīmes	Organizācijas juridiskais statuss un pārstāvētā joma
Aptaujas veikšanas metode	Elektroniski programmēta aptaujas anketa interneta vidē
Ģeogrāfiskais pārklājums	Visi Latvijas reģioni
Aptaujas veikšanas laiks	No 09.10.2020. līdz 27.10.2020.
Aptaujas lauka darba īstenotājs	SIA "Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija"

Pētījuma darba grupa

Projekta vadītāja	Dr.sc.soc. Anda Laķe
Eksperte kultūrpolitikas jomā	Dr. art. Baiba Tjarve
Eksperts kultūras pētniecības jomā	Gints Klāsons, pētnieks
Iedzīvotāju aptaujas lauka darba vadītājs	Arnis Kaktiņš, Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS
Iedzīvotāju ar ierobežotām iespējām kultūras patēriņa izpētes autore	Anna Selecka, SIA "Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija"
Konsultācijas kultūras organizāciju darbības jomā	Ilona Asare, Biedrība CULTURELAB
Pasūtītāja pārstāve	Laura Turlaja, Kultūras ministrijas Kultūrpolitikas departamenta direktore

LATVIJAS IEDZĪVOTĀJU KULTŪRAS AKTIVITĀTE

Latvijas iedzīvotāju sociāli demogrāfisks raksturojums

Iedzīvotāju skaits un līdz ar to esošā un potenciālā kultūras auditorija samazinās

Laika periodā no 2010. līdz 2020. gadam Latvijas iedzīvotāju skaits ir samazinājies kopumā par 10%, kas absolūtos skaitļos nozīmē 213 tūkstošu iedzīvotāju zudumu. Kopējais iedzīvotāju skaits šajā laika periodā ir samazinājies no 2,12 milj. 2010. gadā līdz 1,91 milj. 2020. gadā.

Pierīgas reģions ir vienīgais, kurā nav notikušas izteiktas iedzīvotāju skaita izmaiņas (desmit gadu laikā iedzīvotāju skaits ir pat nedaudz palielinājies), kamēr pārējos Latvijas reģionos iedzīvotāju skaita kritums ir ievērojams. Pēdējo desmit gadu laikā Latgales reģions zaudējis 19% savu iedzīvotāju, Kurzemes, Zemgales un Vidzemes reģioni – 13%-15%, bet Rīgas iedzīvotāju skaits samazinājies par 7%.

Absolūtos skaitļos vērtējot, Latgale zaudējusi iedzīvotāju skaitu, kas aptuveni pielīdzināms Liepājas iedzīvotāju skaitam (66 tūkst. samazinājums), Rīga – Jelgavas apjomā (59 tūkst. samazinājums), Vidzeme un Zemgale – vairāk nekā Ventspils apjomā (38-39 tūkst.), Kurzeme – Jūrmalas apjomā (47 tūkst.).

Eurostat demogrāfiskās prognozes liecina, ka iedzīvotāju skaits Latvijā turpinās samazināties arī ilgtermiņā, 2080. gadā sasniedzot 1,35 milj., par gandrīz trešdaļu mazāk nekā 2018. gadā. Prognozes par reģionu iedzīvotāju skaita izmaiņām līdz 2050. gadam liecina, ka Latgalē dzīvojošo skaits saruks par 40%, Kurzemē un Vidzemē – par 35%, Rīgā – par 30%, bet Pierīgā – pieaugs par 1%.

Diaspora veido būtisku potenciālās kultūras auditorijas daļu

Lielāko daļu no iedzīvotāju zuduma Latvija zaudējusi migrācijas dēļ – dabiskā pieauguma ietekmē desmit gadu laikā Latvija zaudējusi 83,3 tūkst. iedzīvotāju (starpība starp dzimušo un mirušo skaitu), bet migrācijas dēļ 129,4 tūkst. (starpība starp no Latvijas izbraukušo un iebrukušo skaitu). Ilgtermiņā migrācijas saldo gan uzrāda samazināšanās tendenci, kopš 2017. gada pat nokrītoties zem dabiskā pieauguma līmeņa (proti – pēdējos 3 gados vairāk iedzīvotāju Latvija zaudē dabiskā pieauguma, nevis migrācijas, dēļ). Tomēr joprojām no Latvijas izbraukušo iedzīvotāju skaits pārsniedz remigrējušo skaitu. Ārlietu ministrijas mājas lapā norādīts, ka ārpus Latvijas pastāvīgi dzīvo vairāk nekā 370 000 Latvijas valstspiederīgo¹. Kā secināts Latvijas emigrantu kopienas aptaujā, aptuveni puse būtu ieinteresēti apmeklēt kādu Latvijas popmūzikas koncertu, latviešu teātra uzvedumu, latviešu mākslinieku izstādi vai redzēt kādu latviešu filmu².

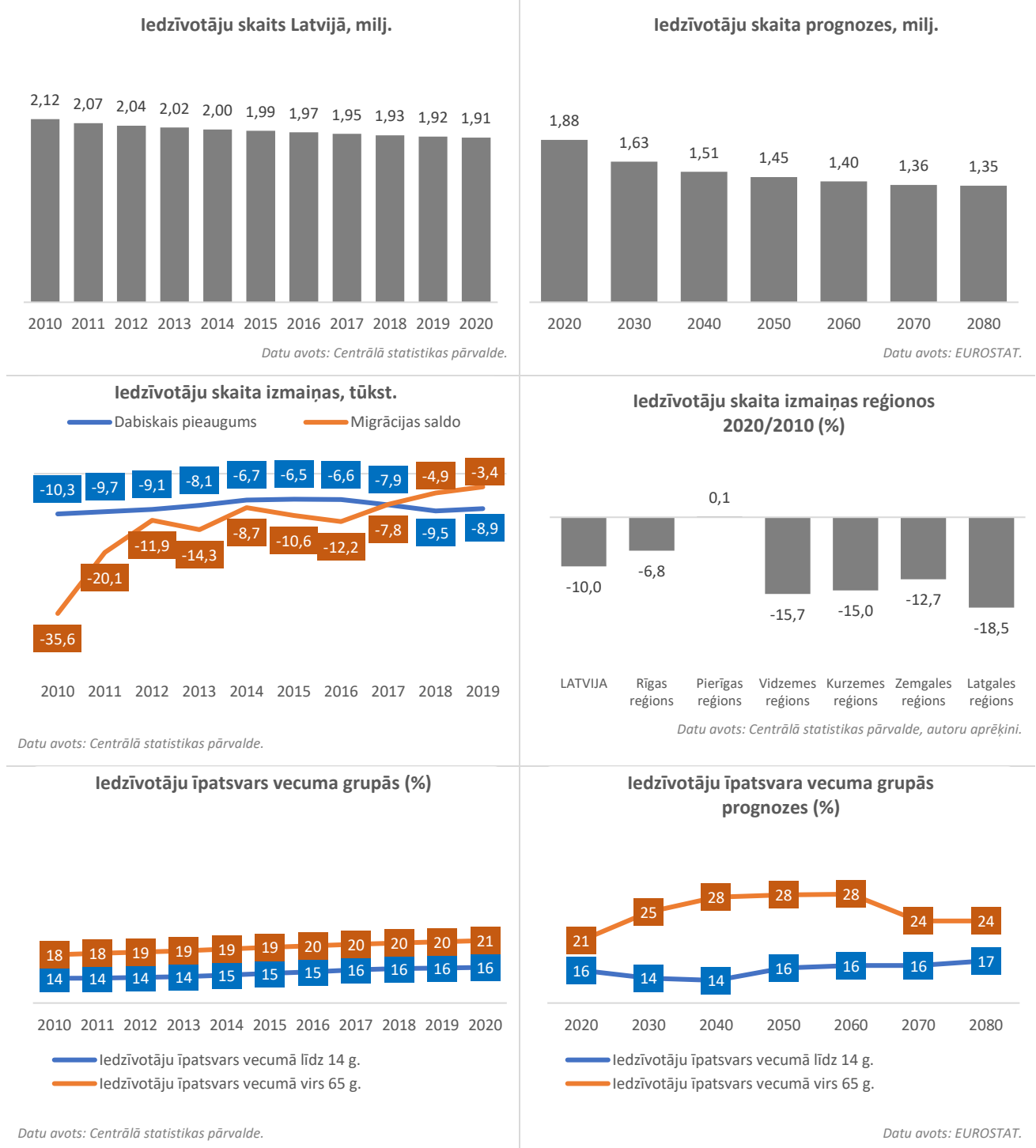
¹ <https://www.mfa.gov.lv/arpolitika/diasporas-politika/diasporas-politika-latvija>

² Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.-2025.gadam. Ekspertu ziņojums. Pieejams: https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/Sabiedrības_integracija/Petijumi/Ekspertu%20zinojums%20vienojošas%20nacionalas%20identitates%20un%20kulturtelpas%20nostiprinasanai.pdf

Vairāk gados vecāku iedzīvotāju, mazāk bērnu un jauniešu

Migrācijas un demogrāfisko tendenču rezultātā ir mainījusies un turpinās mainīties arī Latvijas iedzīvotāju sociāli demogrāfiskā struktūra. Pēdējo 10 gadu laika periodā no 18% līdz 21% pieaudzis par 65 gadiem vecāku iedzīvotāju īpatsvars, un Eurostat prognozes paredz, ka vidējā termiņā gados vecāku iedzīvotāju īpatsvars palielināsies līdz pat 28% pēc 2030. gada. Bērnu līdz 14 gadu vecumam īpatsvars arī ir palielinājies pēdējos gados, sasniedzot 16% līmeni, tomēr tas tuvāko 20-30 gadu laikā samazināsies, sasniedzot pat 14% līmeni.

Grafiks 1. Latvijas iedzīvotāju sociāli demogrāfisks raksturojums

Iedzīvotāju kultūras patēriņš

NB!

Visu šajā ziņojumā iekļauto datu interpretācijā jāņem vērā, ka tie ataino situāciju par laika periodu no 2019. gada oktobra līdz 2020. gada oktobrim, līdz ar to iekļaujot kā laiku pirms Covid-19 izplatības, tā arī Covid-19 pandēmijas laiku.

Covid-19 ietekmē būtiski samazinājies kultūras patēriņš

Lai gan kopumā 80% iedzīvotāju pēdējā gada laikā ir apmeklējuši kultūras pasākumus un aktivitātes, būtiski palielinājies ir to īpatsvars, kuri gada laikā nav bijuši nevienā kultūras pasākumā – ja iepriekšējos gados tādu bija 5%-8%, tad šogad 20%. Tāpat novērojams – ja iepriekšējos gados lielākā daļa no tiem, kas kultūras pasākumus un aktivitātes apmeklēja, bija bijuši vairāk nekā 5 dažādos pasākumos, tad šogad 52% kultūras patērētāju bijuši ne vairāk kā 5 pasākumos.

Kultūras patēriņa kritums īpaši izteikti novērojams attiecībā uz pasākumu apmeklēšanu savā reģionā – ja iepriekš 57% iedzīvotāju bija devušies uz pasākumiem savā reģionā (ārpus savas dzīves vietas), tad šogad tikai 26% ir bijuši pasākumos savā reģionā. To apliecina arī dati par reģionālo kultūras infrastruktūras objektu apmeklējumu (piemēram, ja Dzintaru koncertzālī Jūrmalā 2018. gadā apmeklēja 22% Latvijas iedzīvotāju, tad šogad tikai 12%, Latgales vēstniecību GORS Rēzeknē attiecīgi 13% un 7%). Būtiski samazinājies arī to īpatsvars, kuri uz pasākumiem devušies uz Rīgu (iepriekš 56%, šogad tikai 35%). Un attiecīgi samazinājies arī to īpatsvars, kuri kultūras pasākumus apmeklējuši ārpus Latvijas (tādu ir aptuveni divas-trīs reizes mazāk nekā iepriekš).

Tā kā šīs tendences iemesls ir Covid-19 pandēmija, kultūras patēriņa izmaiņu rādītājus nav iespējams analizēt salīdzinoši ar iepriekšējiem gadiem, jo izmaiņas radītas ārēju iemeslu dēļ. Šādā kontekstā lielā mērā var uzskatīt, ka visi šī ziņojuma dati raksturo Covid-19 pandēmijas ietekmi uz kultūras patēriņu, nevis kultūras patēriņa izmaiņu tendences kā tādas.

Covid-19 ierobežojumu samazināšanai nebūtu lielas ietekmes uz kopējo kultūras patēriņu

Tikai 26% iedzīvotāju norāda, ka Covid-19 ierobežojumu samazināšana pamudinātu viņus apmeklēt kultūras pasākumus. Tikmēr 40% apgalvo, ka tikai Covid-19 ierobežojumu pilnīga atcelšana būtu pamudinājums kultūras patēriņam (dažādu citu faktoru ietekme tiek norādīta daudz retāk, piemēram, brīvā laika pieejamību norāda 38%, lielāku pasākumu izvēli 14%). Tas liecina, ka kultūras patēriņa “atdzīvināšanai” izšķiroša ir kopējā pandēmijas attīstības situācija, nevis atsevišķu ierobežojumu atcelšana vai maiņa. Tādēļ paredzams, ka pandēmijas tiešā un netiešā ietekme kultūras patēriņā ir un būs ilgstoša.

Samazinājušās ir arī tādas kultūras aktivitātes, kurām nav tiešas saiknes ar Covid-19 ietekmi

Izteikti kritusies ir visu pētījuma anketā iekļauto pasākumu un aktivitāšu aktivitāte, īpaši to, kas prasa klātienē apmeklējumu un dalību. Ja daudzus iepriekšējos gadus populārākā kultūras aktivitāte iedzīvotājiem bijusi pagasta, pilsētas vai novada svētku apmeklēšana, tad šogad populārākā ir kultūrvēsturisko vietu apmeklēšana,

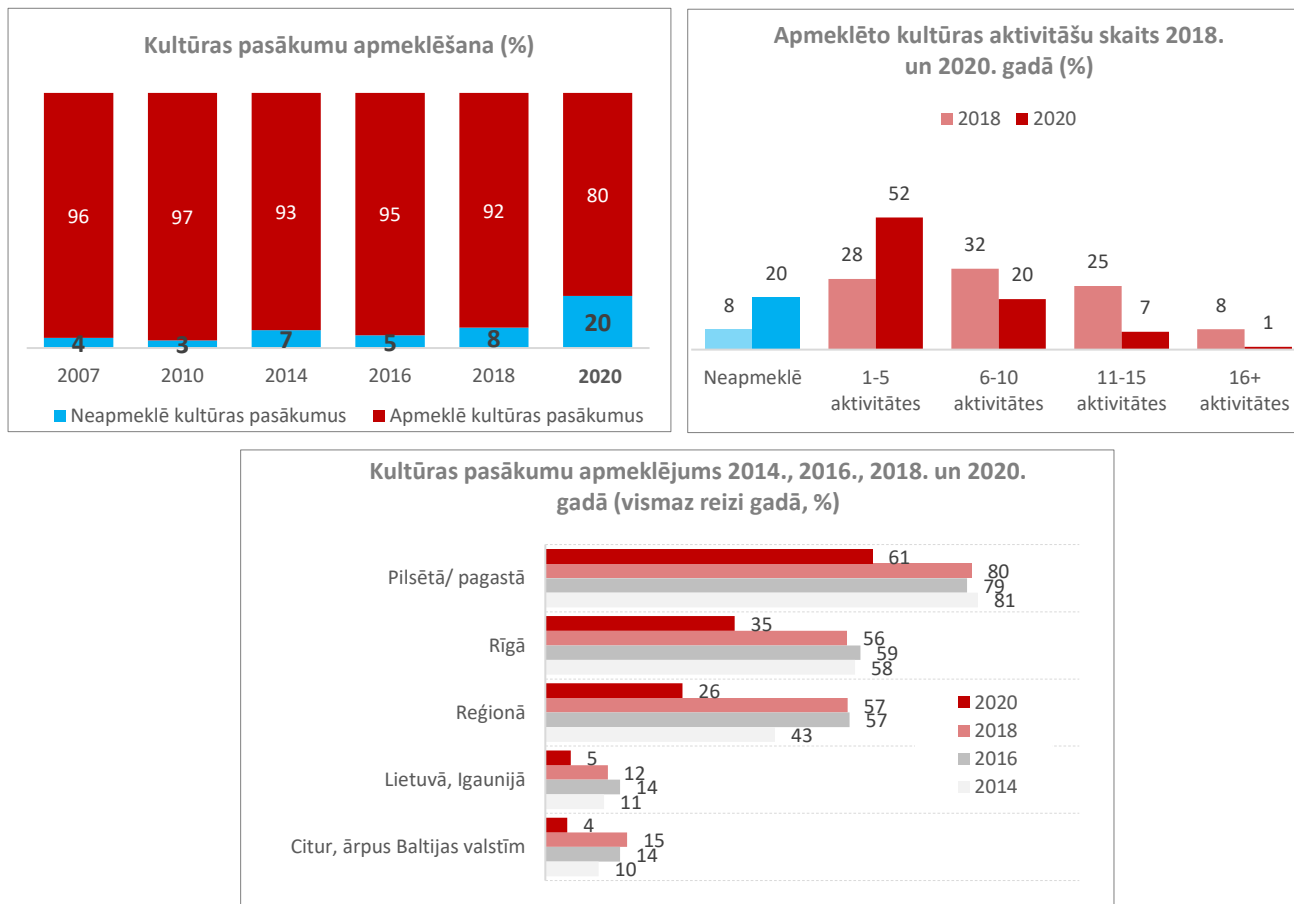
ko kopumā darījuši 36% iedzīvotāju (jāuzsver gan, ka arī šīs aktivitātes popularitāte ir kritusies – 2018. gadā 52% bija apmeklējuši pilis, muižas, dārzus un parkus).

Interesanti, ka būtiski kritusies ir arī tādu aktivitāšu popularitāte, kam šķietami nav tiešas saiknes ar pandēmijas izplatību – iedzīvotāji retāk lasījuši grāmatas un retāk skatījušies kultūras pārraides televīzijā. Diemžēl pētījuma dati neļauj sniegt izskaidrojumu šādai tendencei.

Kultūras pieejamība un patēriņš īpaši samazinājies tiem, kam tas jau iepriekš bijis zems

Aktīvāki kultūras patēriņā bijuši jaunieši (kopumā 92% ir piedalījušies vismaz 1 pasākumā/aktivitātē), iedzīvotāji ar augstiem ienākumiem, virs 600 EUR uz vienu ģimenes locekli (86% ir piedalījušies vismaz vienā pasākumā), kā arī tie, kas apmeklē pasākumus kopā ar bērniem (97%). Savukārt mazāk šajā laika periodā uz pasākumiem devušies seniori (tikai 36% ir apmeklējuši vismaz 1 pasākumu), cittautieši (26%), iedzīvotāji ar zemiem ienākumiem (27%), kā arī Zemgalē un Latgalē dzīvojošie (attiecīgi 28% un 26%). Kopumā šie dati liecina, ka šajā laika periodā kultūras patēriņā aktīvie iedzīvotāji pēc iespējas ir centušies turpināt/saglabāt savu esošo kultūras patēriņu, bet tie, kas arī iepriekš bijuši mazāk aktīvi, tagad savu kultūras patēriņu samazinājuši vēl būtiskāk vai pārtraukuši to vispār.

Grafiks 2. Latvijas iedzīvotāju kultūras aktivitātes raksturojums

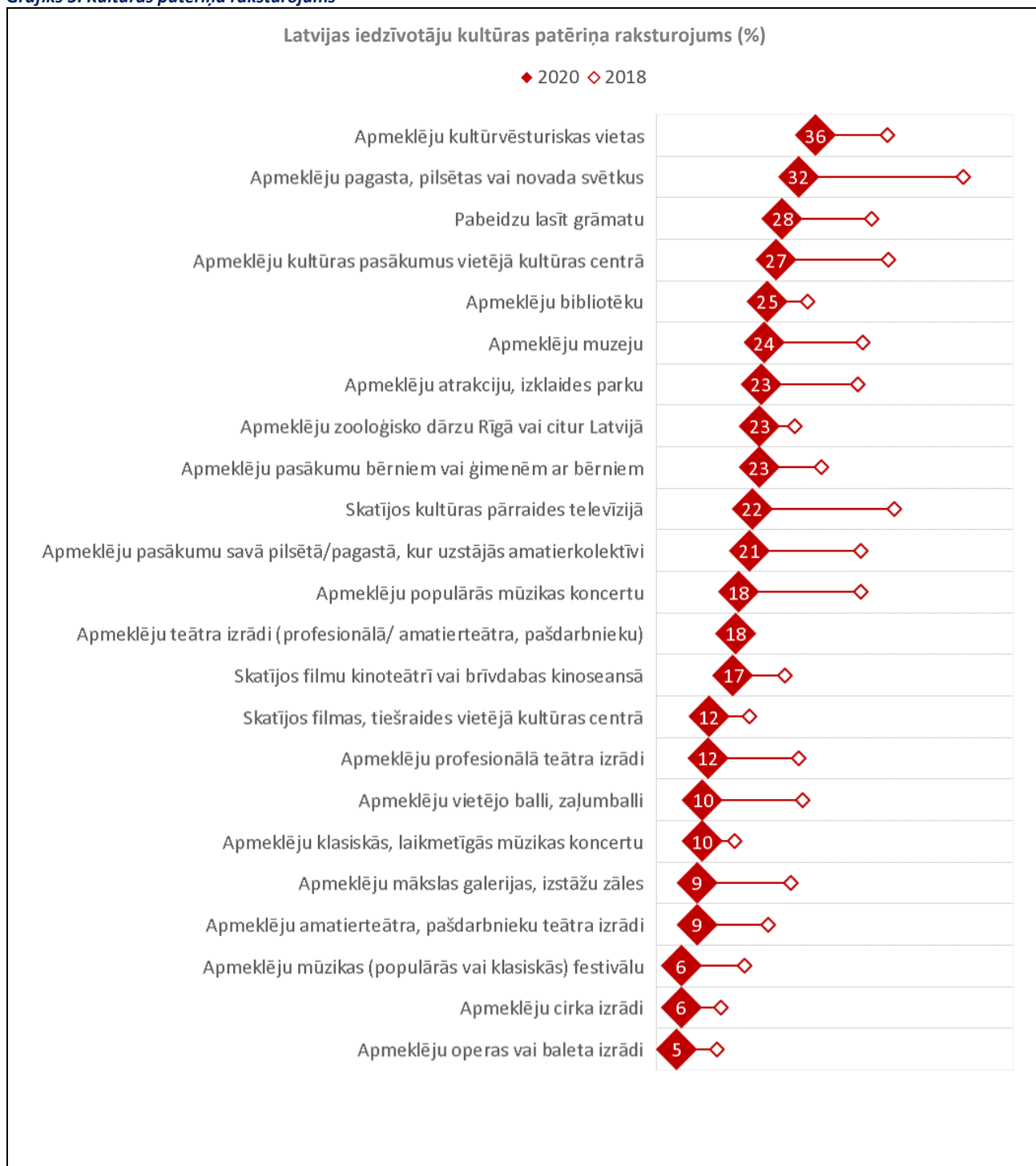
Grafiks 3. Kultūras infrastruktūras objektu apmeklējums 2018. un 2020. gadā (%)

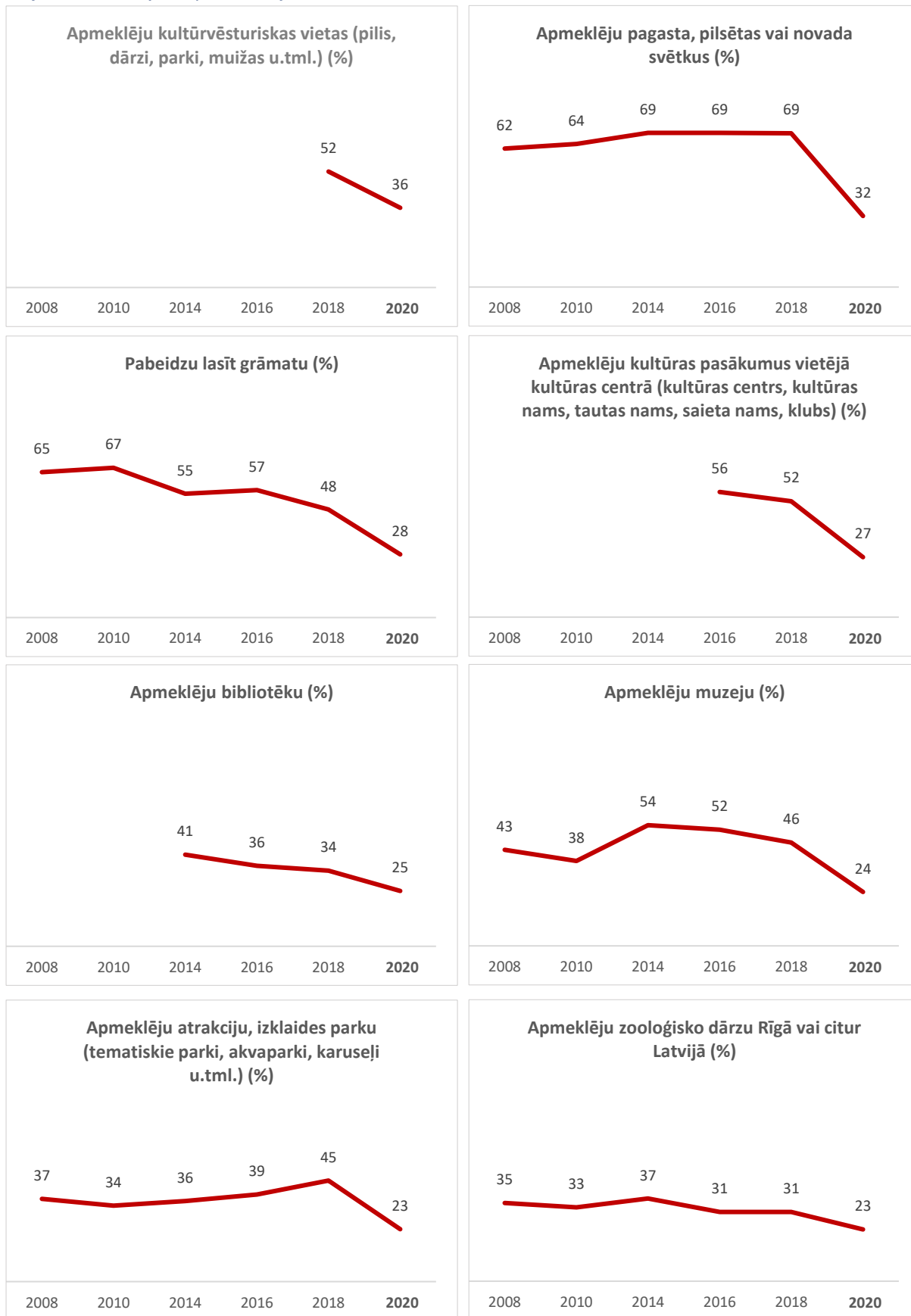
Grafiks 4. Faktori, kas sekmētu biežāku kultūras pasākumu apmeklējumu: dinamika (%)

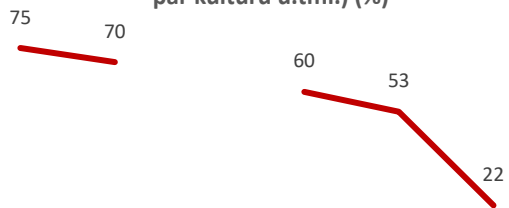
Grafiks 5. Kultūras patēriņa raksturojums

Grafiks 6. Kultūras patēriņa raksturojums konkrētu aktivitāšu izvērsumā

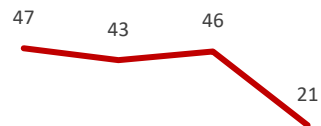

**Skatījos kultūras pārraides televīzijā
(kultūras ziņas, teātra izrādes, diskusijas
par kultūru u.tml.) (%)**

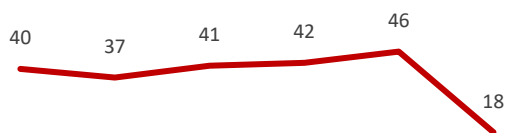
2008 2010 2014 2016 2018 2020

**Apmeklēju pasākumu savā
pilsētā/pagastā, kur uzstājas
amatierkolektīvi, pašdarbnieki (%)**

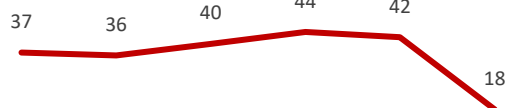
2008 2010 2014 2016 2018 2020

Apmeklēju populārās mūzikas koncertu (%)

2008 2010 2014 2016 2018 2020

**Apmeklēju teātra izrādi (profesionālā/
amatierteātra, pašdarbnieku) (%)**

2008 2010 2014 2016 2018 2020

**Skatījos filmu kinoteātrī vai brīvdabas
kinoseansā (%)**

2008 2010 2014 2016 2018 2020

**Skatījos filmas, tiešraides vietējā kultūras
centrā (kultūras centrs, kultūras nams,
tautas nams, saietas nams, klubs) (%)**

2008 2010 2014 2016 2018 2020

Apmeklēju profesionālā teātra izrādi (%)

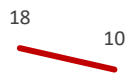
2008 2010 2014 2016 2018 2020

Apmeklēju vietējo balli, zaļumballi (%)

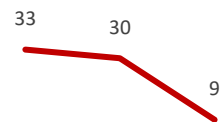
2008 2010 2014 2016 2018 2020

Apmeklēju klasiskās, laikmetīgās mūzikas koncertu (%)

2008 2010 2014 2016 2018 2020

Apmeklēju mākslas galerijas, izstāžu zāles (%)

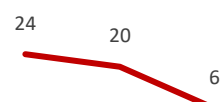
2008 2010 2014 2016 2018 2020

Apmeklēju amatiereteātra, pašdarbnieku teātra izrādi (%)

2008 2010 2014 2016 2018 2020

Apmeklēju mūzikas (populārās vai klasiskās) festivālu (%)

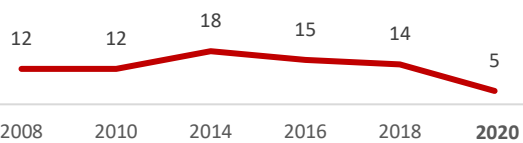
2008 2010 2014 2016 2018 2020

Apmeklēju cirka izrādi (%)

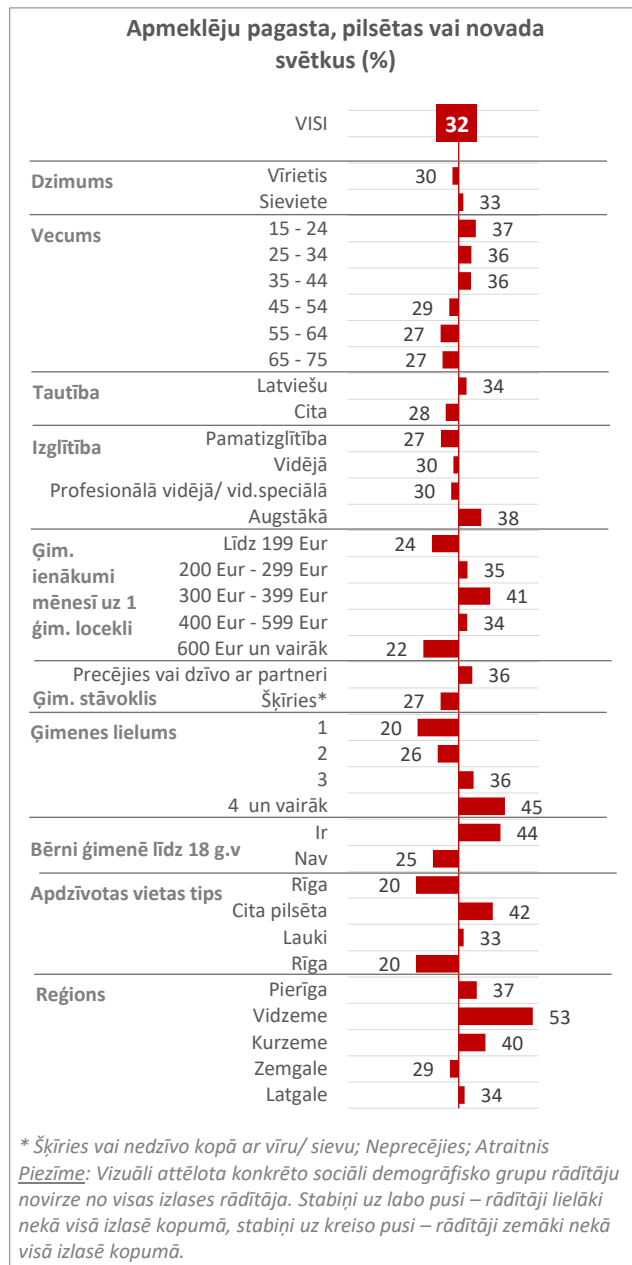
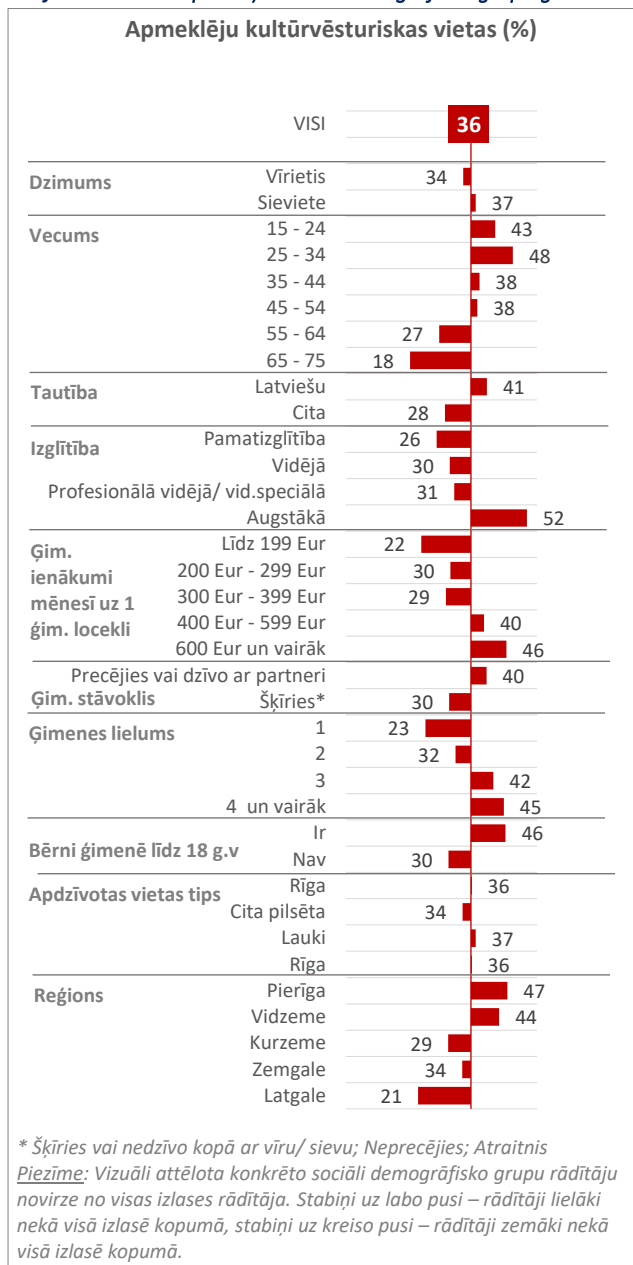
2008 2010 2014 2016 2018 2020

Apmeklēju operas vai baleta izrādi (%)

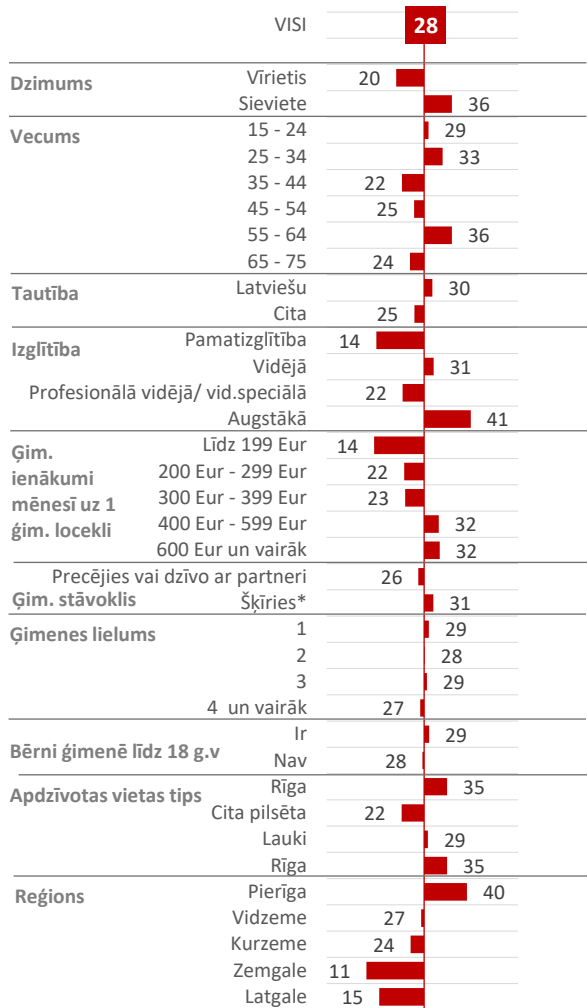

2008 2010 2014 2016 2018 2020

Grafiks 7. Kultūras patēriņš sociāli demogrāfisko grupu griezumā

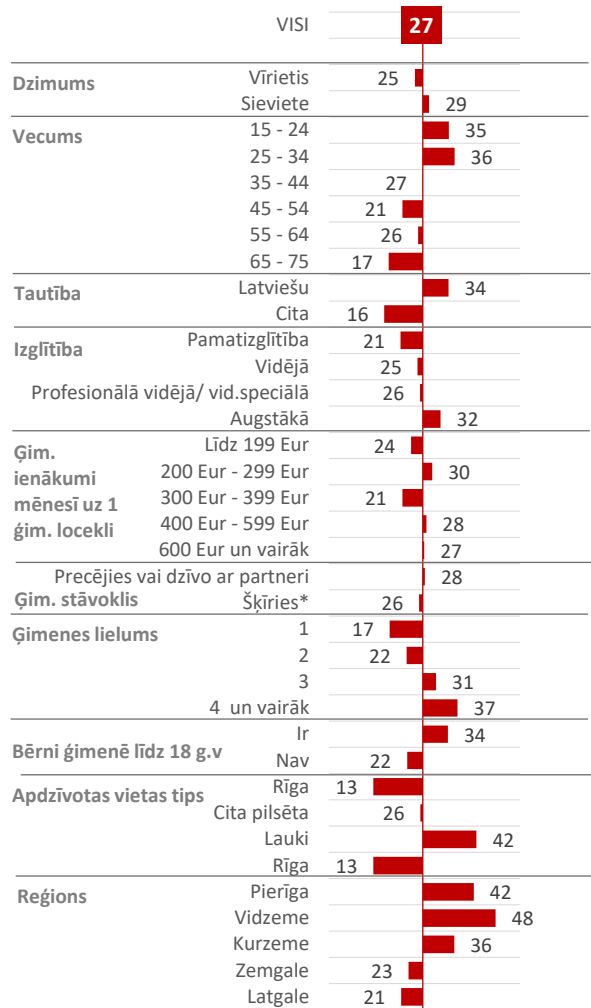

Pabeidzu lasīt grāmatu (%)

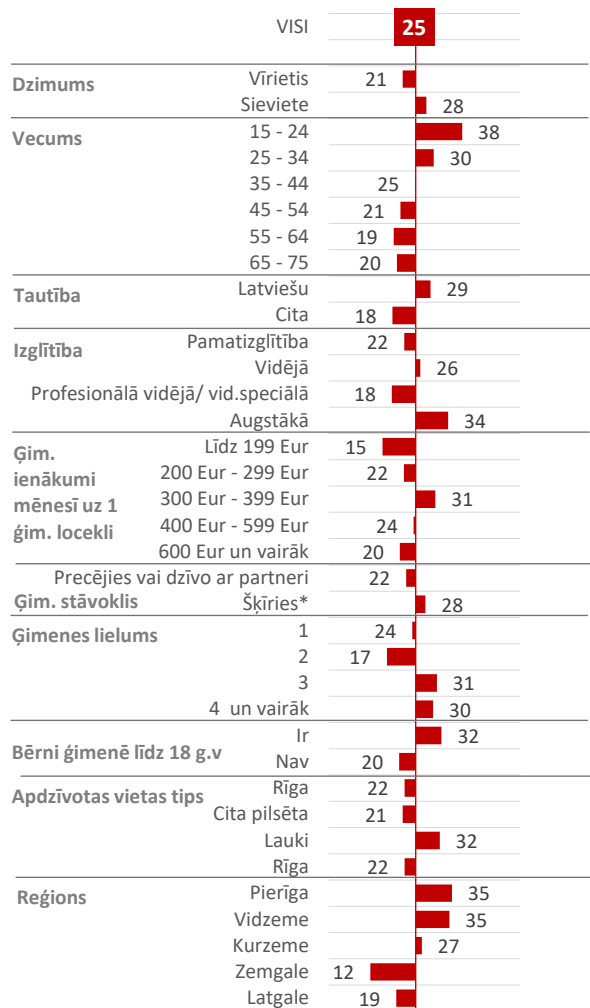
* Šķīries vai nedzīvo kopā ar vīru/ sievieti; Neprecējies; Atraitnis
Piezīme: Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Apmeklēju kultūras pasākumus vietējā kultūras centrā (%)

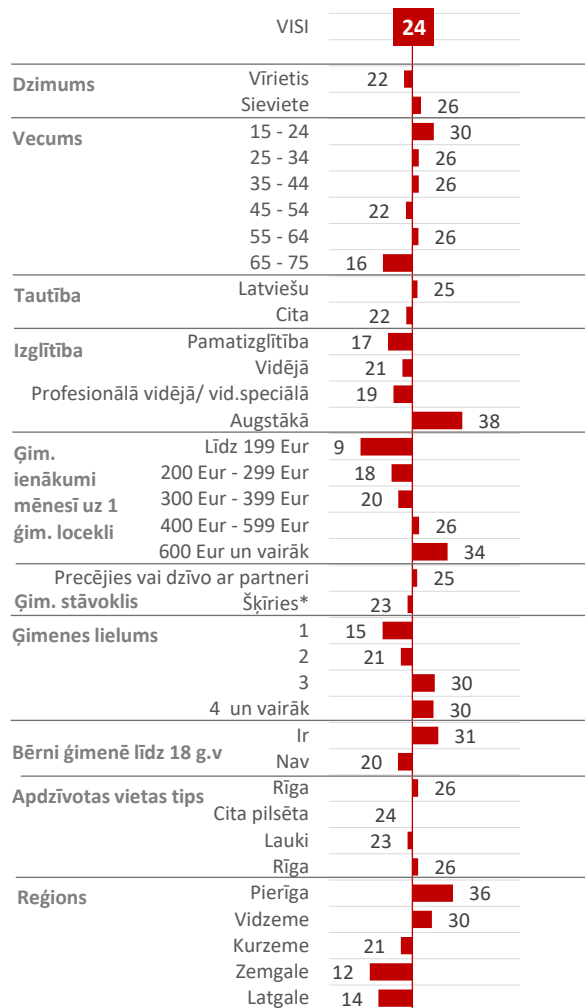
* Šķīries vai nedzīvo kopā ar vīru/ sievieti; Neprecējies; Atraitnis
Piezīme: Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Apmeklēju bibliotēku (%)

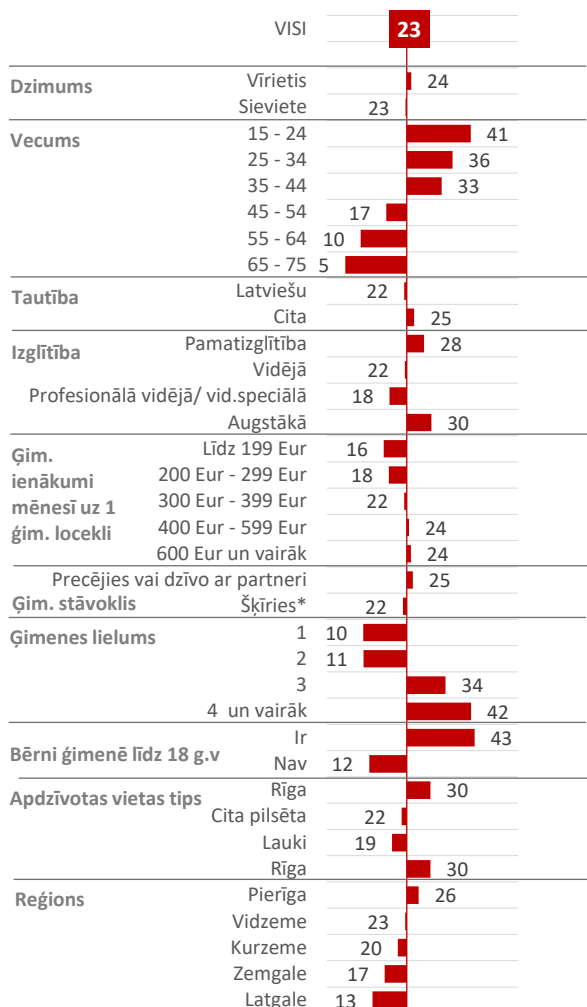
* Šķīries vai nedzīvo kopā ar vīru/ sievieti; Neprecējies; Atraitnis
 Piezīme: Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Apmeklēju muzeju (%)

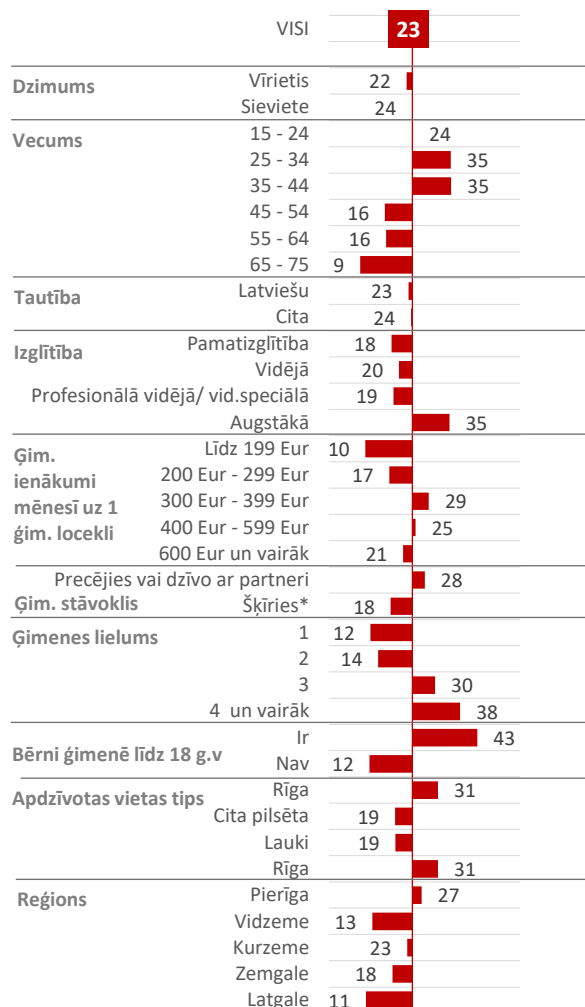
* Šķīries vai nedzīvo kopā ar vīru/ sievieti; Neprecējies; Atraitnis
 Piezīme: Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Apmeklēju atrakciju, izklaides parku (%)

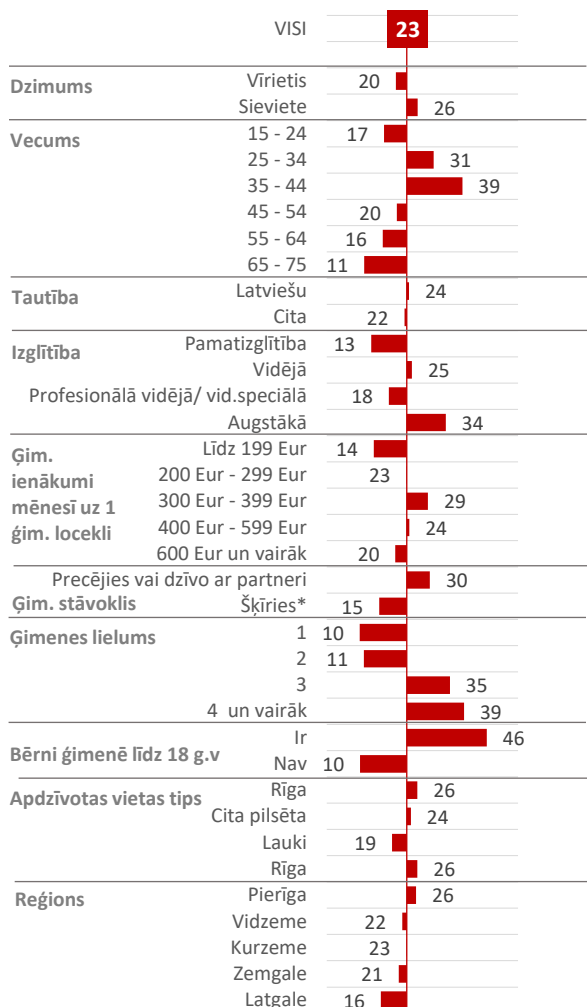
* Šķīries vai nedzīvo kopā ar vīru/ sievu; Neprecējies; Atraitnis
 Piezīme: Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Apmeklēju zooloģisko dārzu Rigā vai citur Latvijā (%)

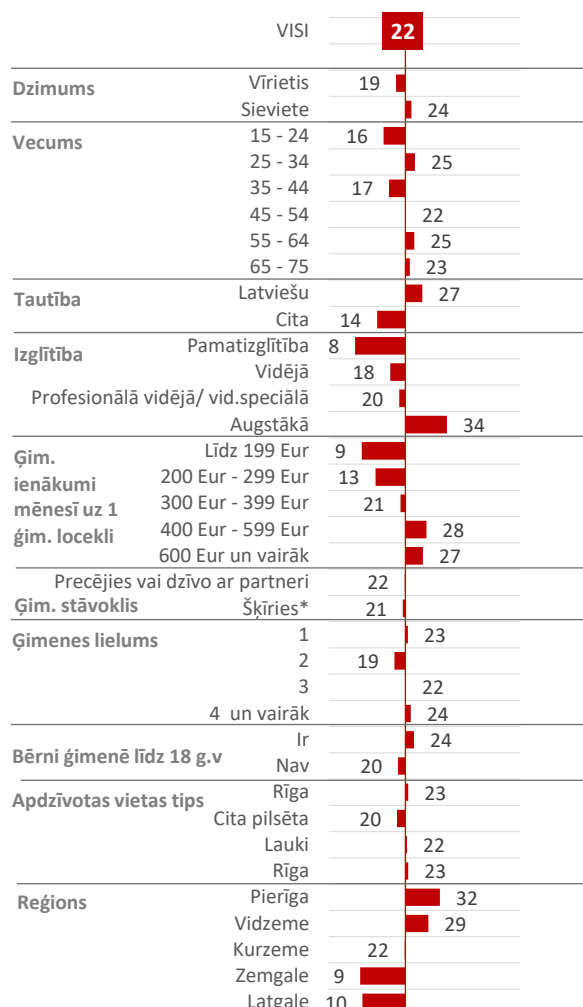
* Šķīries vai nedzīvo kopā ar vīru/ sievu; Neprecējies; Atraitnis
 Piezīme: Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Apmeklēju pasākumu bērniem vai ģimenēm ar bērniem (%)

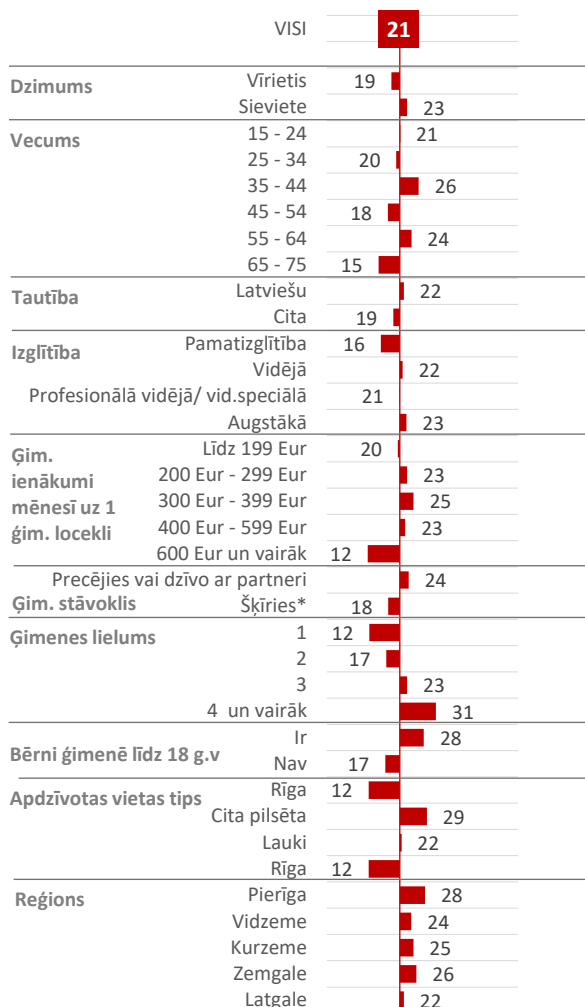
* Šķīries vai nedzīvo kopā ar vīru/ sievu; Neprecējies; Atraitnis
Piezīme: Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Skatījos kultūras pārraides televīzijā (%)

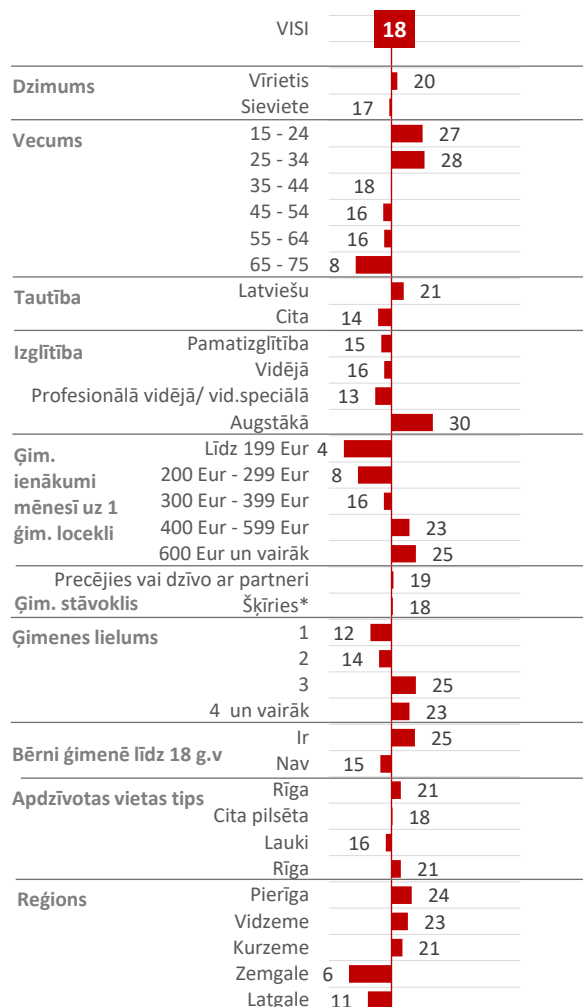
* Šķīries vai nedzīvo kopā ar vīru/ sievu; Neprecējies; Atraitnis
Piezīme: Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

**Apmeklēju pasākumu savā pilsētā/pagastā, kur
uzstājās amatierkolektīvi, pašdarbnieki (%)**

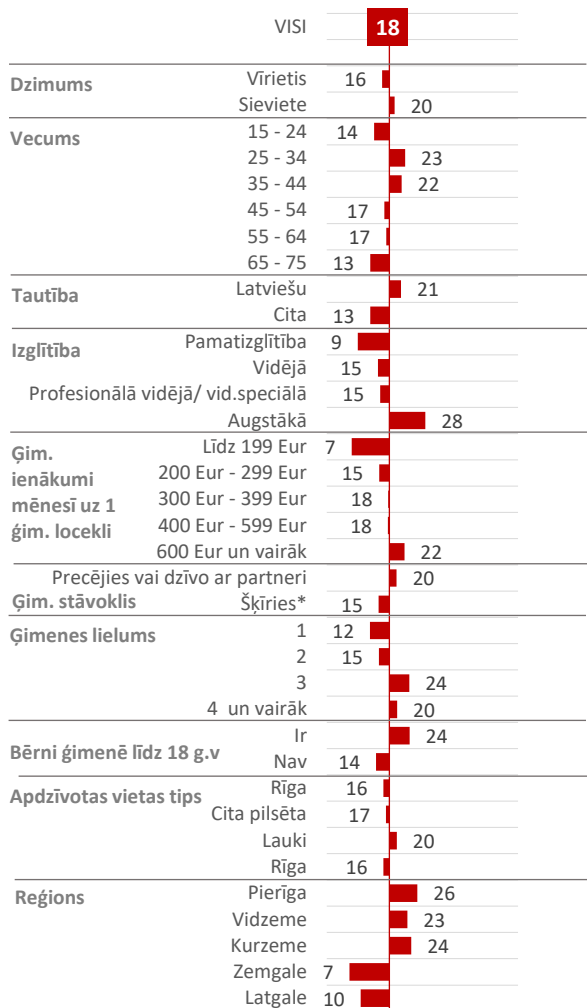
* Šķīries vai nedzīvo kopā ar vīru/ sievu; Neprecējies; Atraitnis
Piezīme: Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Apmeklēju populārās mūzikas koncertu (%)

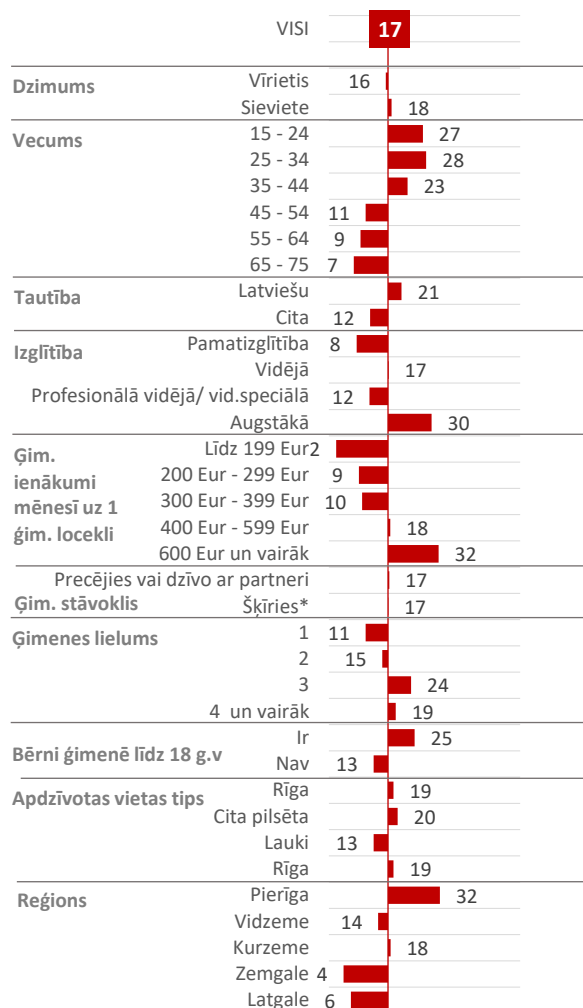
* Šķīries vai nedzīvo kopā ar vīru/ sievu; Neprecējies; Atraitnis
Piezīme: Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

**Apmeklēju teātra izrādi (profesionālā/
amatierteātra, pašdarbnieku) (%)**

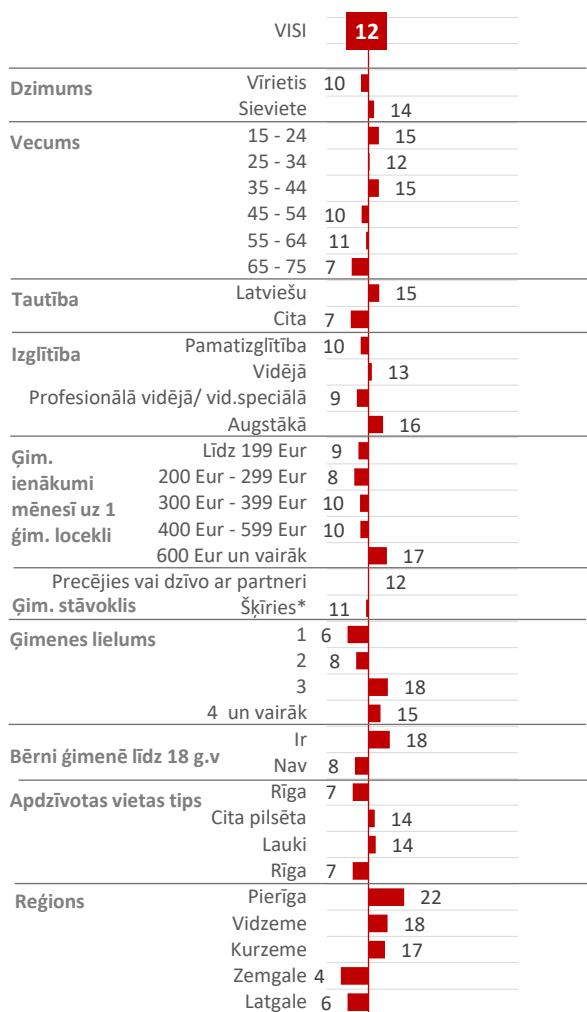
* Šķīries vai nedzīvo kopā ar vīru/ sievu; Neprecējies; Atraitnis
Piezīme: Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

**Skatījos filmu kinoteātrī vai brīvdabas
kinoseansā (%)**

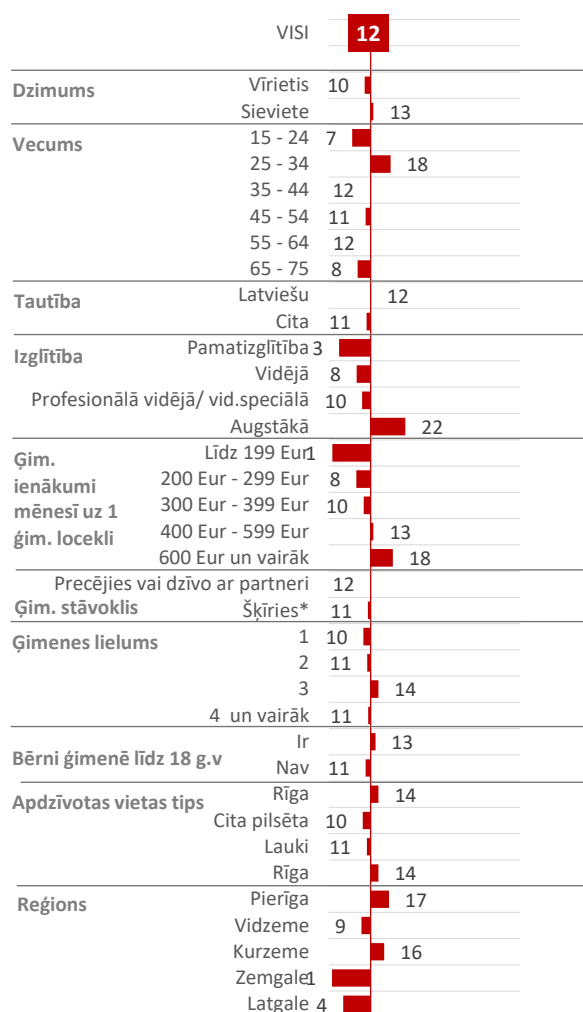
* Šķīries vai nedzīvo kopā ar vīru/ sievu; Neprecējies; Atraitnis
Piezīme: Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Skatījos filmas, tiešraides vietējā kultūras centrā (%)

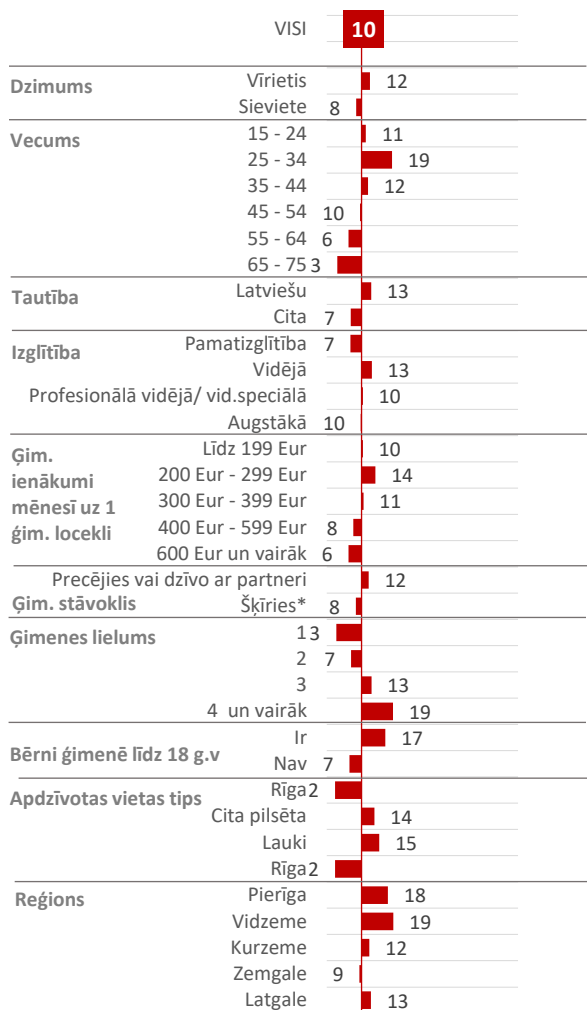
* Šķīries vai nedzīvo kopā ar vīru/ sievu; Neprecējies; Atraitnis
Piezīme: Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Apmeklēju profesionālā teātra izrādi (%)

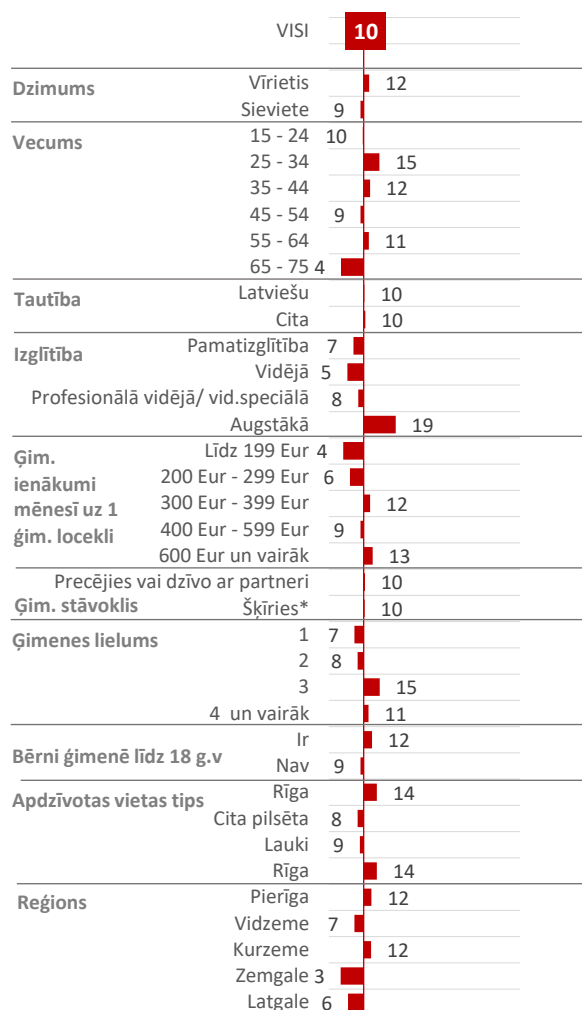
* Šķīries vai nedzīvo kopā ar vīru/ sievu; Neprecējies; Atraitnis
Piezīme: Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Apmeklēju vietējo balli, zaļumballi (%)

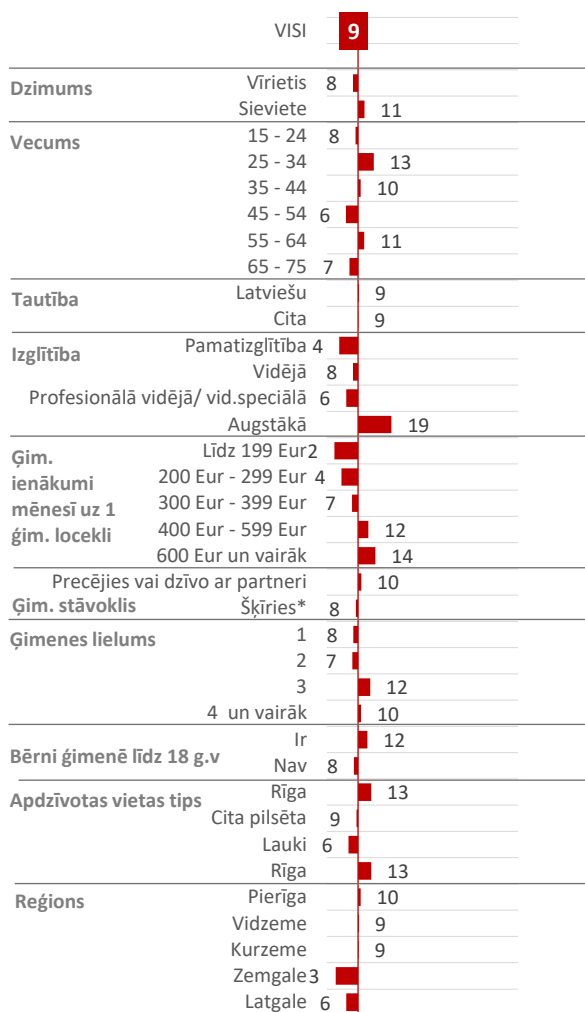
* Šķīries vai nedzīvo kopā ar vīru/ sievu; Neprecējies; Atraitnis
Piezīme: Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Apmeklēju klasiskās, laikmetīgās mūzikas koncertu (%)

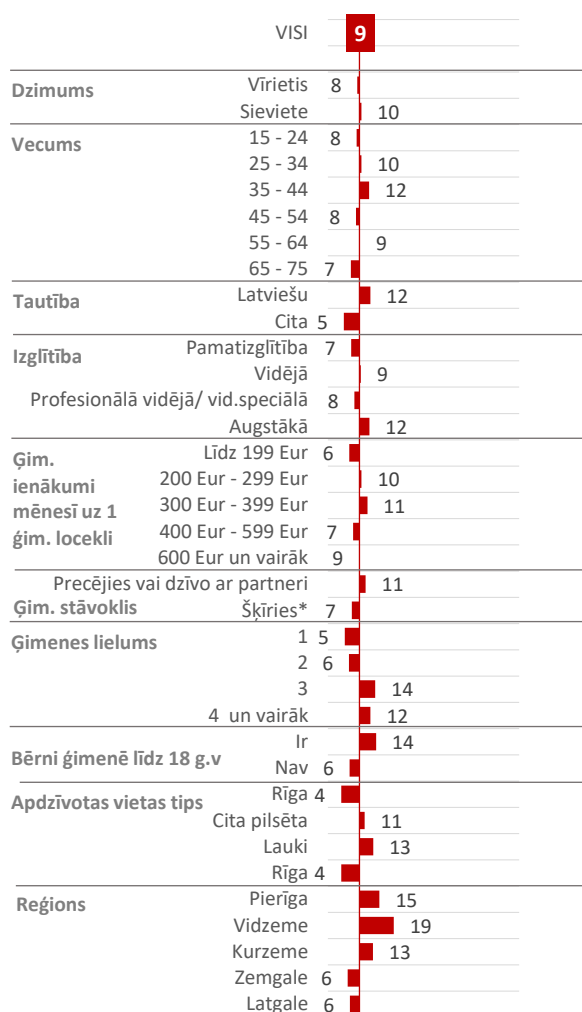
* Šķīries vai nedzīvo kopā ar vīru/ sievu; Neprecējies; Atraitnis
Piezīme: Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Apmeklēju mākslas galerijas, izstāžu zāles (%)

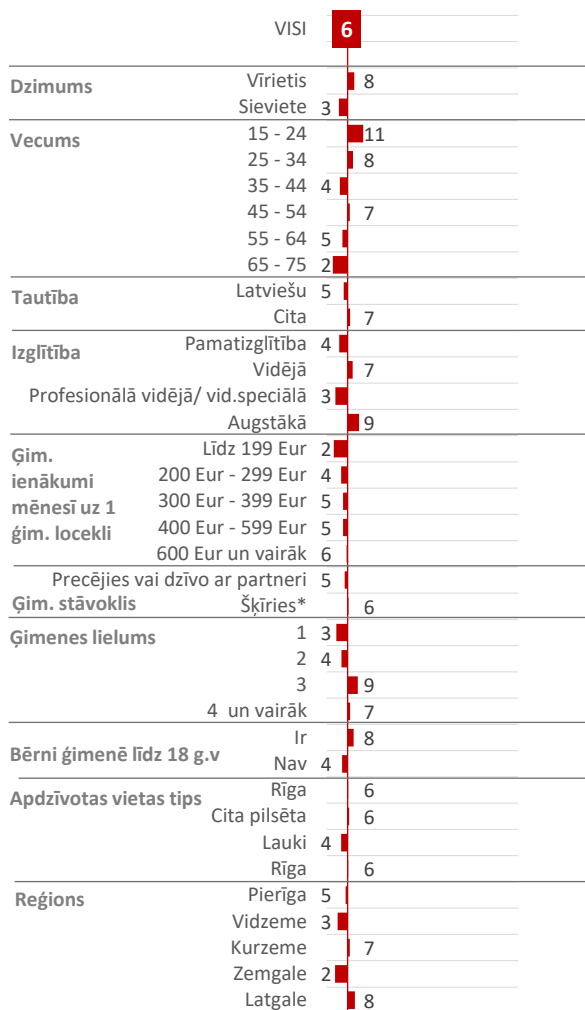
* Šķīries vai nedzīvo kopā ar vīru/ sievu; Neprecējies; Atraitnis
Piezīme: Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Apmeklēju amatierteātra, pašdarbnieku teātra izrādi (%)

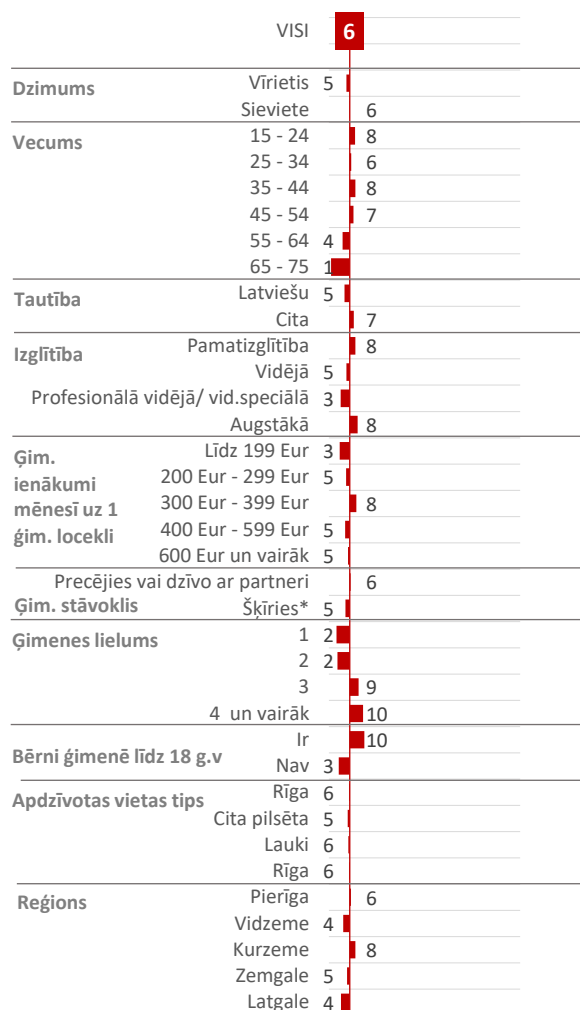
* Šķīries vai nedzīvo kopā ar vīru/ sievu; Neprecējies; Atraitnis
Piezīme: Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Apmeklēju mūzikas (populārās vai klasiskās) festivālu (%)

* Šķīries vai nedzīvo kopā ar vīru/ sievu; Neprecējies; Atraitnis
Piezīme: Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Apmeklēju cirka izrādi (%)

* Šķīries vai nedzīvo kopā ar vīru/ sievu; Neprecējies; Atraitnis
Piezīme: Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Apmeklēju operas vai baleta izrādi (%)

* Šķīries vai nedzīvo kopā ar vīru/ sievu; Neprecējies; Atraitnis
 Piezīme: Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Kultūras izdevumi mājsaimniecību budžetā

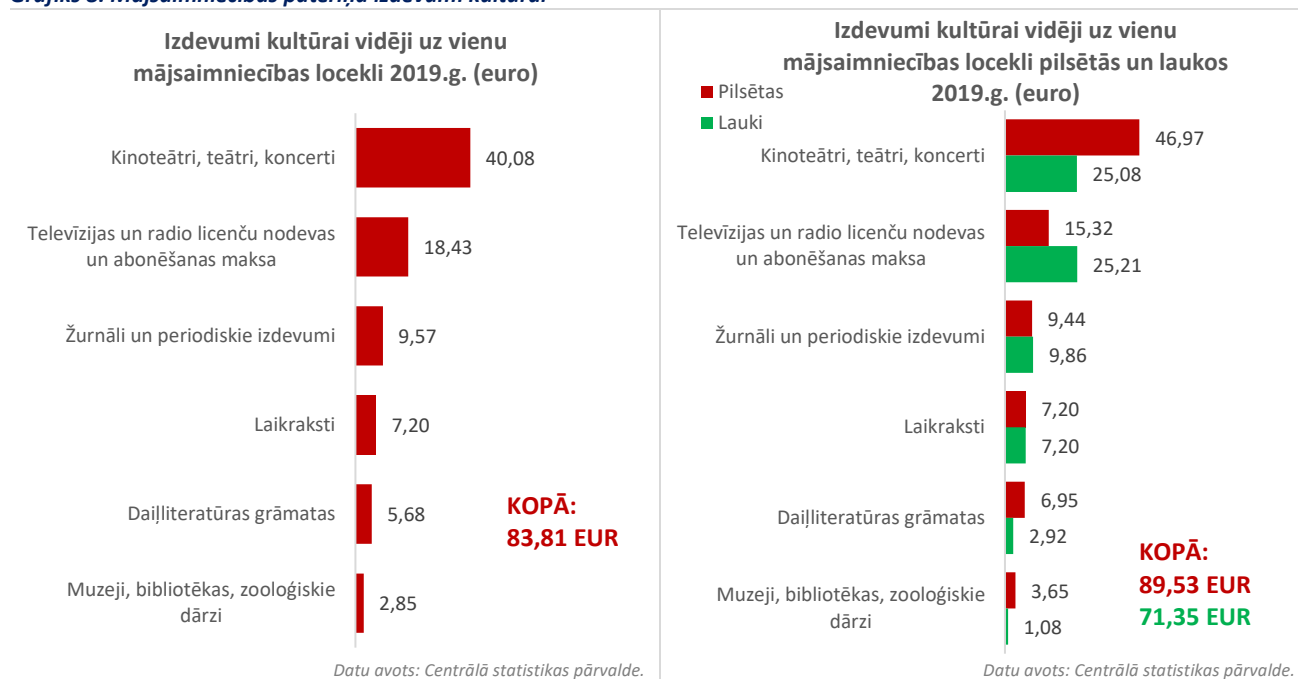
Izdevumi kultūrai mājsaimniecību budžetā 2019. gadā bija izteikti pieauguši

Jaunākie Centrālās statistikas pārvaldes dati par mājsaimniecību izdevumu struktūru pieejami par 2019. gadu. Un tie liecina, ka togad iedzīvotāju izdevumi kultūrai bija izteikti pieauguši – ja 2016. gadā viens iedzīvotājs vidēji gadā kultūrai veltījis 74,98 EUR, tad 2019. gadā izdevumi summāri bija pieauguši līdz 83,81 EUR.

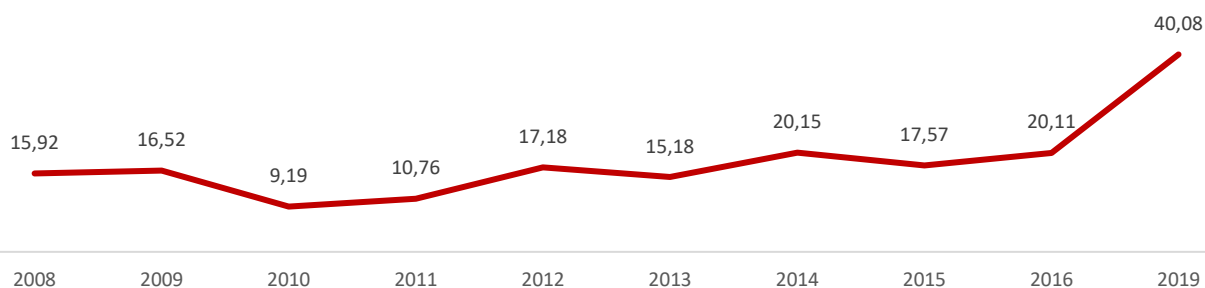
No šiem 83,81 EUR gadā viens iedzīvotājs kinoteātriem, teātriem un koncertiem tērējis 40,08 EUR (šajā kategorijā vērojams visbūtiskākais pieaugums, jo 2016. gadā tēriņi bija vien 20,11 EUR), televīzijas un radio

abonēšanas maksām tērēti 18,43 EUR (2016.g. – 22,05 EUR), laikrakstiem un periodiskajiem izdevumiem 26,77 EUR (2016.g. – 20,18 EUR), daiļliteratūras grāmatām 5,68 EUR (2016.g. – 7,02 EUR), muzejiem, bibliotēkām, zooloģiskajiem dārziem 2,85 EUR (2016.g. – 4,18 EUR).

Grafiks 8. Mājsaimniecības patēriņa izdevumi kultūrai

Izdevumi kino, teātru, koncertu apmeklēšanai vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli gadā (euro)

LATVIJAS IEDZĪVOTĀJU KULTŪRAS UN SABIEDRISKĀ LĪDZDALĪBA

NB!

Visu šajā ziņojumā iekļauto datu interpretācijā jāņem vērā, ka tie ataino situāciju par laika periodu no 2019. gada oktobra līdz 2020. gada oktobrim, līdz ar to iekļaujot kā laiku pirms Covid-19 izplatības, tā arī Covid-19 pandēmijas laiku.

Covid-19 ietekme uz kultūras līdzdalību bijusi mazāka nekā uz kultūras patēriņu

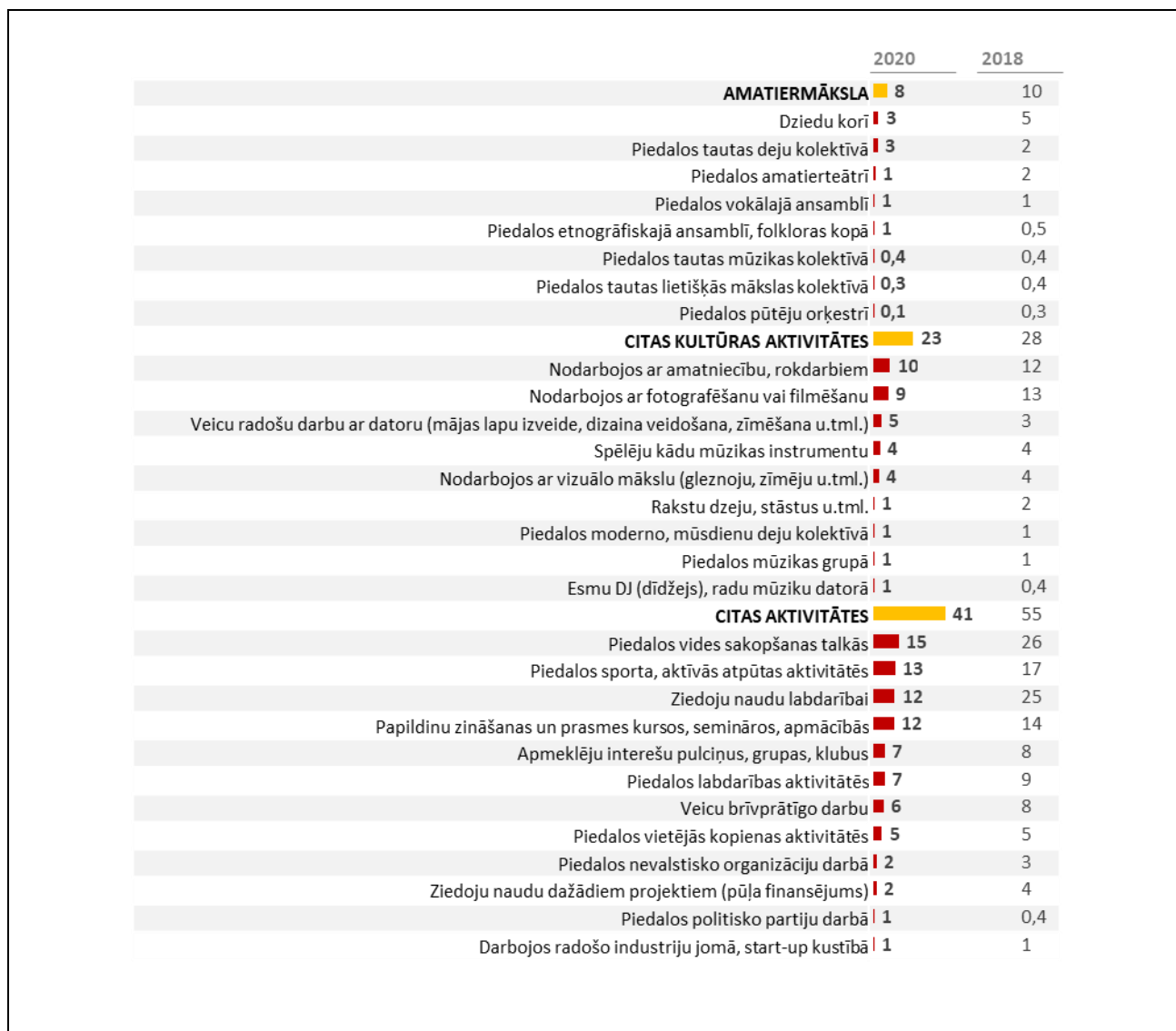
Pēdējā gada laikā 8% Latvijas iedzīvotāju bijuši iesaistīti amatiermākslā (koris, tautas deju kolektīvs, amatierteātris u.c.), 23% piedalās dažādās citās kultūras aktivitātēs (fotografē, filmē, nodarbojas ar amatniecību vai rokdarbiem, glezno, spēlē mūzikas instrumentus u.c.), savukārt 41% veic citas sabiedriskas aktivitātes (piedalās talkās, ziedo naudu labdarībai, sporto, izglītojas u.tml.). Šie dati liecina, ka Covid-19 izplatības ietekme uz kultūras līdzdalību bijusi daudz mazāka nekā uz kultūras patēriņu. Ja 2018. gadā amatiermākslā piedalījās 10% iedzīvotāju, tad pandēmijas ietekmē 2% savu līdzdalību tajā ir pārtraukuši, citās kultūras aktivitātēs iesaiste samazinājusies par 5%, bet citās brīvā laika un pilsoniskās aktivitātēs iesaistīto īpatsvars samazinājies par 14%.

Amatiermākslas ietvaros novērojams, ka īpaši samazinājies koros iesaistīto īpatsvars (-2%). Citu kultūras aktivitāšu ietvaros visbūtiskāk krities to īpatsvars, kuri nodarbojas ar fotografēšanu vai filmēšanu (-4%), savukārt nedaudz pieaudzis to īpatsvars, kuri veic radošus darbus ar datoru (+2%). Citu aktivitāšu ietvaros būtiskākais kritums novērojams aktivitātēs, kas prasa klātienes dalību (vides sakopšanas talkas, sports, brīvprātīgais darbs).

Ļoti būtiski krities labdarībai ziedojošo iedzīvotāju īpatsvars

Visbūtiskākais kritums novērojams ziedojumu aspektā – ja 2018. gadā 25% Latvijas iedzīvotāju bija ziedojuši naudu labdarībai, tad 2020. gadā to darījuši tikai 12%. Tas liecina, ka īpaši kritiska ir situācija tām pilsoniskajām un kultūras aktivitātēm, kuras lielā mērā ir atkarīgas no iedzīvotāju ziedojumiem.

Grafiks 9. Latvijas iedzīvotāju līdzdalības raksturojums (%)

DIGITĀLAIS KULTŪRAS PATĒRIŅŠ

NB!

Visu šajā ziņojumā iekļauto datu interpretācijā jāņem vērā, ka tie ataino situāciju par laika periodu no 2019. gada oktobra līdz 2020. gada oktobrim, līdz ar to iekļaujot kā laiku pirms Covid-19 izplatības, tā arī Covid-19 pandēmijas laiku.

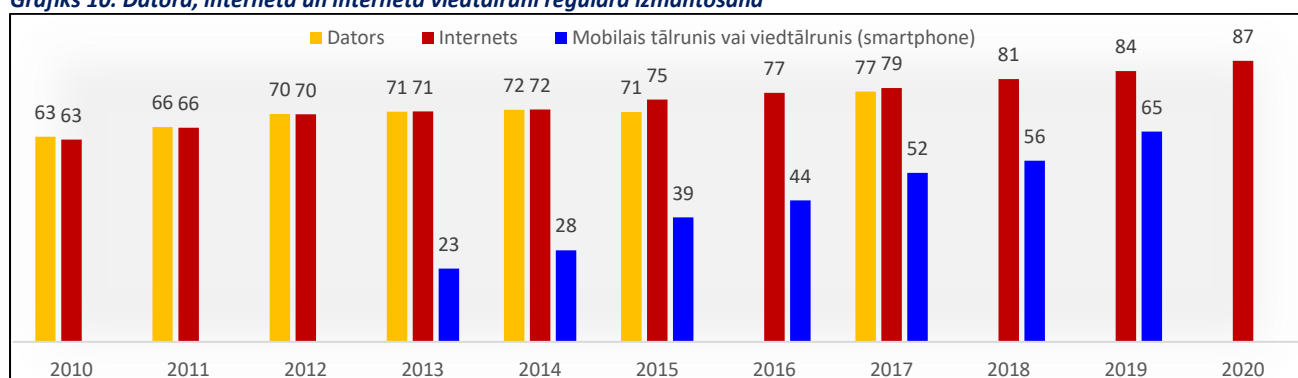
Interneta pieejamība un lietošana

Strauji pieaug interneta lietošana viedtālrunos

Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem 2020. gadā internets ir 87% mājsaimniecību, kamēr 2010. gadā internets bija 63% mājsaimniecību. Būtiski pieaudzis arī to mājsaimniecību īpatsvars, kurās internets tiek izmantots viedtālrunī – 2019. gadā tādu mājsaimniecību ir 65%, kamēr vēl pirms 5 gadiem bija

tikai 28%. Sekojoši – internets un it īpaši viedtālruni ir jauna un strauji augoša platforma auditorijas sasniegšanai un komunikācijai.

Grafiks 10. Datora, interneta un interneta viedtālruni regulāra izmantošana

Datu avots: Centrālā statistikas pārvalde.

Kultūras patēriņš internetā

Izteikti pieaudzis digitālais kultūras patēriņš

Aptaujas dati liecina, ka pēdējā gada laikā izteikti pieaudzis kultūras patēriņš internetā. Visizteiktāk pieaugusi Latvijas filmu skatīšanās tiešsaistē – ja 2018. gadā to bija darījuši tikai 16% iedzīvotāju, tad pēdējā gada laikā jau 48%. Tāpat būtiski pieaudzis to iedzīvotāju īpatsvars, kas internetā skatās vai klausās kultūras translācijas (attiecīgi pieaugums no 19% līdz 45%), skatās ārvalstu filmas tiešsaistē (no 34% līdz 57%), klausās mūziku tiešsaistē (no 32% līdz 54%), lejupielādē ārvalstu vai Latvijas filmas (no 12% līdz 32%). Šeit gan jāuzsver, ka aptaujas dati neļauj nodalīt legāla un nelegāla satura patēriņa, bet uzrāda tikai kopējo digitālo patēriņu.

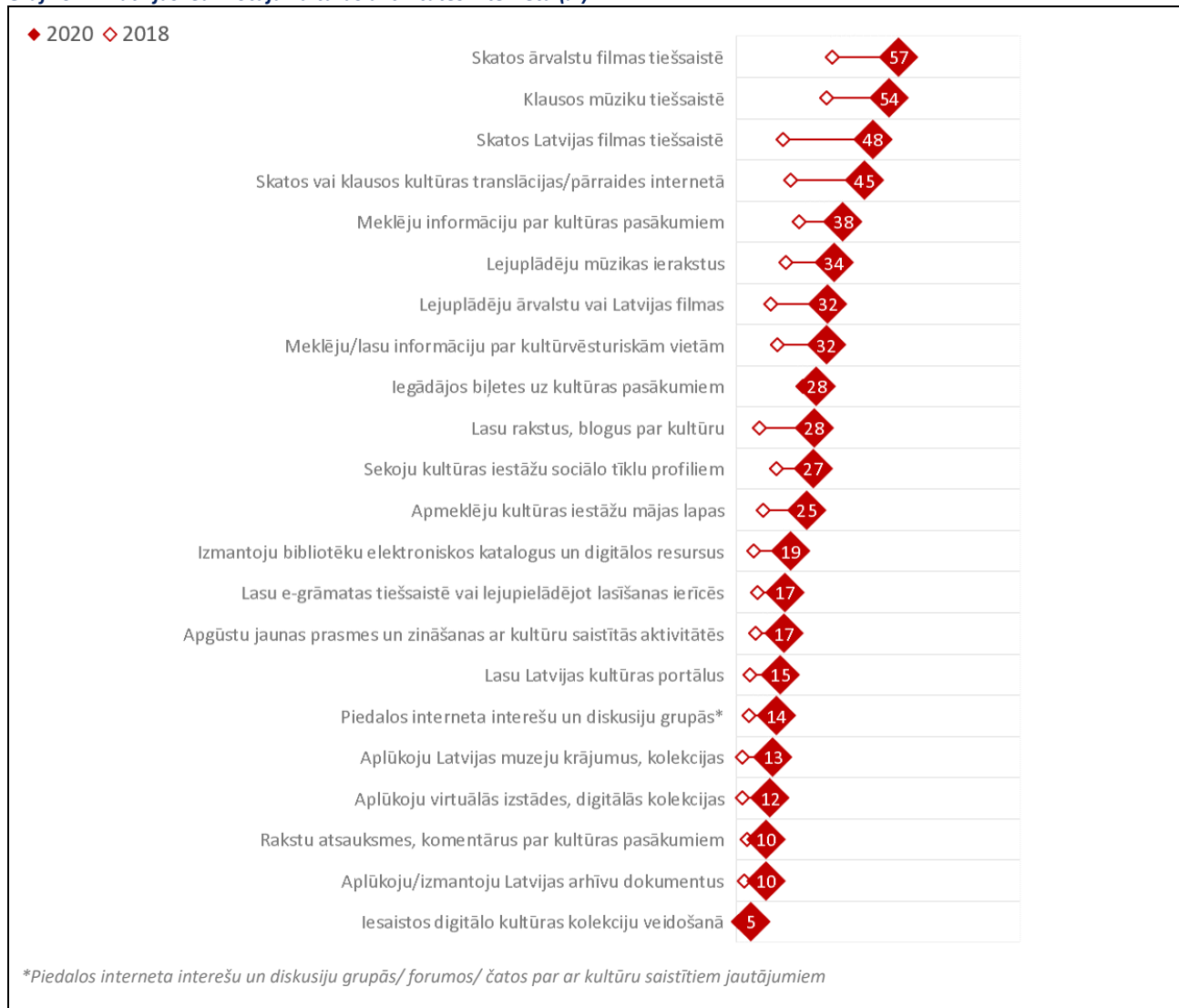
Aptuveni 1/3 iedzīvotāju būtu gatavi maksāt par digitālo kultūras patēriņu

24% iedzīvotāju pēdējā gada laikā ir maksājuši par kultūras un izklaides aktivitātēm internetā, tai skaitā 7% to ir darījuši 3 vai vairāk reizi. Savukārt kopumā 33% iedzīvotāju apgalvo, ka būtu gatavi maksāt par kultūras aktivitātēm internetā, kamēr noliedzotši pret maksāšanu ir 58% iedzīvotāju.

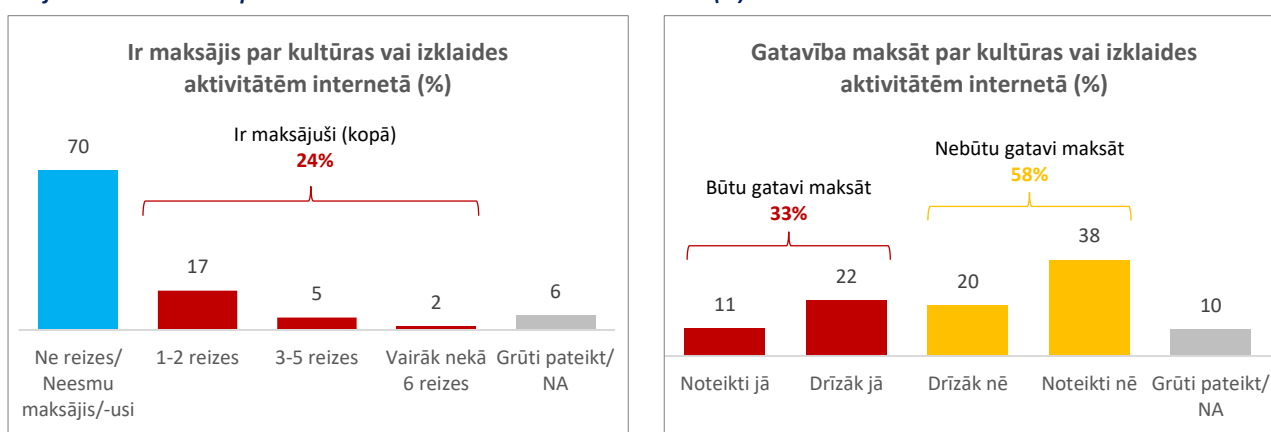
To vidū, kuri par digitālo kultūras patēriņu ir maksājuši un ir gatavi maksāt, biežāk pārstāvēti 25-34 gadīgie, iedzīvotāji ar augstāko izglītību, publiskajā sektorā strādājošie, māsaimnieces, tie, kuru ģimenēs ir bērni, iedzīvotāji ar augstiem ienākumiem, Rīgā un Pierīgā dzīvojošie, kā arī tie, kuri ir izteikti aktīvi kultūras patēriņā un arī paši piedalās kultūras līdzdalības aktivitātēs.

Jāuzsver arī, ka no tiem, kuri iepriekš nav maksājuši par digitālo kultūras patēriņu, 21% būtu gatavi to darīt nākotnē.

Grafiks 11. Latvijas iedzīvotāju kultūras aktivitātes internetā (%)

Grafiks 12. Maksāšana par kultūras un izklaides aktivitātēm internetā (%)

JAUNIEŠU KULTŪRAS PATĒRIŅŠ

NB!

Visu šajā ziņojumā iekļauto datu interpretācijā jāņem vērā, ka tie ataino situāciju par laika periodu no 2019. gada oktobra līdz 2020. gada oktobrim, līdz ar to iekļaujot kā laiku pirms Covid-19 izplatības, tā arī Covid-19 pandēmijas laiku.

Jaunieši ir izteikti aktīvāki nekā pārējie Latvijas iedzīvotāji kultūras patēriņā

Vērtējot jauniešu kultūras patēriņu kontekstā ar visu iedzīvotāju kopējiem rādītājiem, secināms, ka jaunieši ir izteikti aktīvāki kultūras patēriņā. Ja kopumā 61% Latvijas iedzīvotāju ir apmeklējuši kultūras pasākumus un aktivitātes savā pilsētā vai pagastā, tad jauniešu vidū tādu īpatsvars ir 76%. Interesanti, ka pēdējā gada laikā 24% jauniešu ir apmeklējuši kultūras aktivitātes Lietuvā vai Igaunijā, kamēr visu Latvijas iedzīvotāju vidū tādu īpatsvars ir tikai 5% (iespējams, to var skaidrot ar jauniešu vēlmi ceļot arī pandēmijas radīto ierobežojumu apstākļos).

Vērtējot konkrētu aktivitāšu griezumā, novērojams, ka biežākās jauniešu kultūras aktivitātes pēdējā gada laikā bijušas: kultūrvēsturisku vietu apmeklēšana (42%), atrakciju, izklaides parku apmeklēšana (36%), pagasta, pilsētas vai novada svētku apmeklējums (36%), kultūras pasākumi vietējā kultūras centrā (34%), bibliotēkas (32%).

Lai gan lielāko daļu anketā iekļauto aktivitāšu jaunieši veic biežāk nekā Latvijas iedzīvotāji kopumā, ir atsevišķas aktivitātes, kur jaunieši piedalās retāk: kultūras pārraides televīzijā (tādas skatījušies tikai 17% jauniešu, kamēr 22% Latvijas iedzīvotāju kopumā), teātra izrāžu apmeklēšana (attiecīgi – 16% un 18%). Vēl ir daļa aktivitāšu, kurās jauniešu un Latvijas iedzīvotāju aktivitāte neatšķiras un ir līdzīga: mākslas galeriju apmeklēšana, operas un baleta apmeklēšana, amatiereteātru apmeklēšana, cirka apmeklēšana, klasiskās mūzikas koncertu apmeklēšana.

Jaunieši ir izteikti aktīvāki nekā pārējie Latvijas iedzīvotāji arī kultūras līdzdalībā

Arī personīgajā līdzdalībā jaunieši ir aktīvāki nekā Latvijas iedzīvotāji kopumā. Amatiermākslā jauniešu aktivitāte ir nedaudz augstāka nekā iedzīvotāju kopējie rādītāji – ja no visiem Latvijas iedzīvotājiem 8% piedalās amatiermākslā, tad jauniešu vidū tādu ir 11%. Novērojams, ka aktīvāki jaunieši ir tautas deju kolektīvos, bet mazāk aktīvi dalībā korī.

Citās kultūras aktivitātēs piedalās kopumā 34% jauniešu (no visiem Latvijas iedzīvotājiem šajās aktivitātēs piedalās 23%). Izteikti aktīvāki šādā aspektā jaunieši ir fotografēšanā un filmēšanā (to dara 14% jauniešu), mūzikas instrumentu spēlē (8%), kā arī radošos darbos ar datoru (7%) un vizuālajā mākslā (7%).

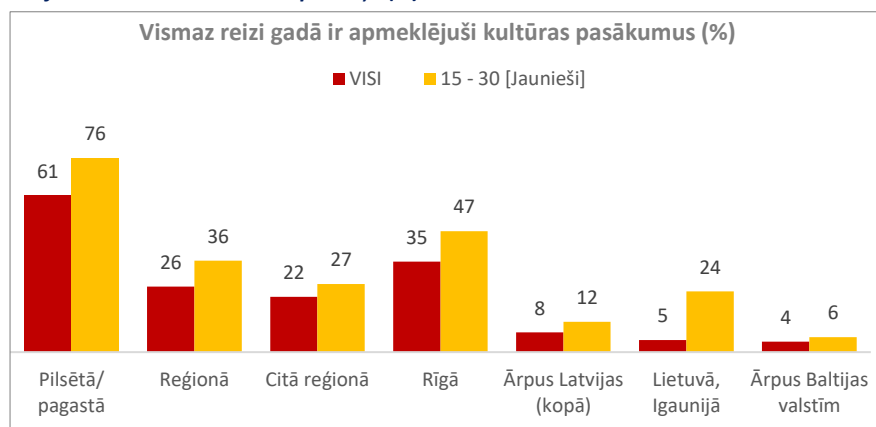
Jauniešu interesēm atbilstoša kultūras piedāvājuma trūkums

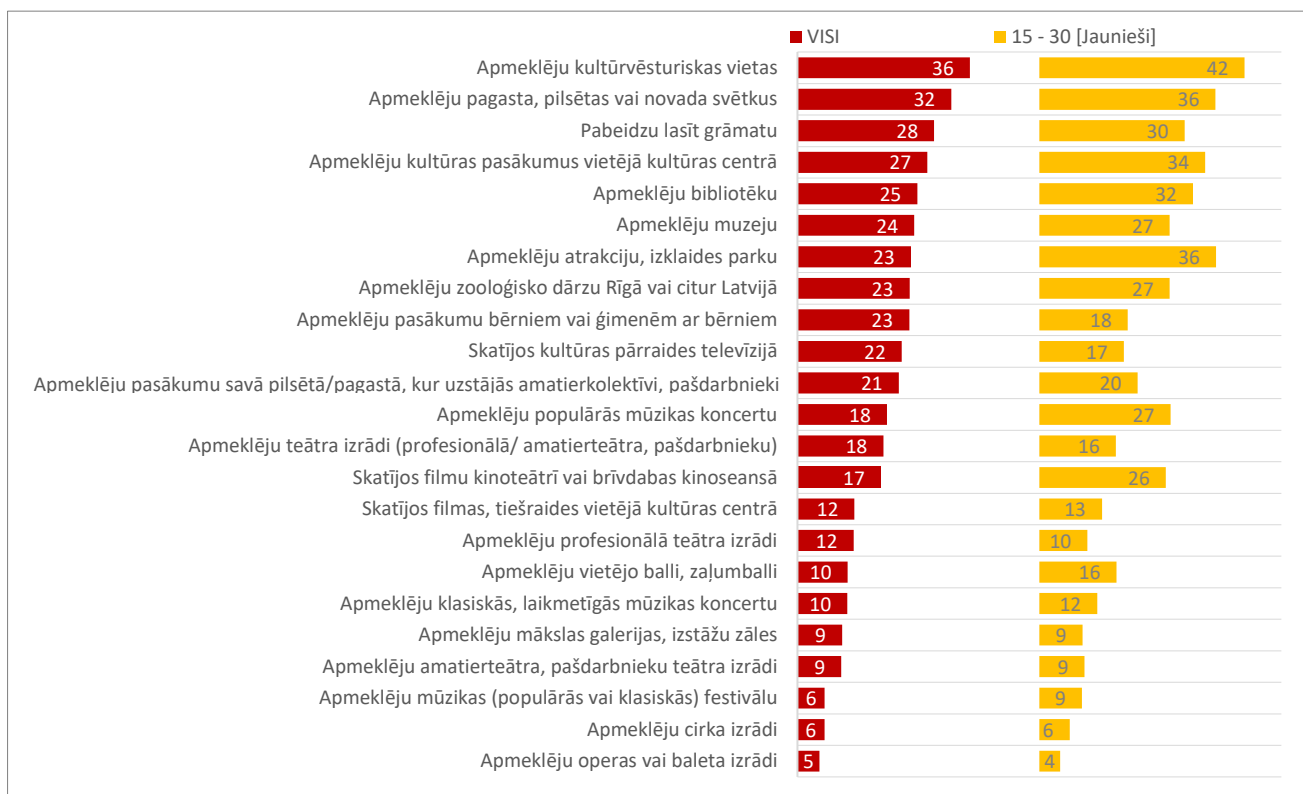
Lai gan visbiežāk jaunieši norāda, ka viņu kultūras patēriņu ierobežo laika trūkums (to norāda 52% aptaujāto), tomēr dati kopumā liecina, ka jauniešiem trūkst viņu interesēm atbilstošu pasākumu. Tikai 12% jauniešu norāda, ka viņiem trūkst pasākumi, ko var apmeklēt kopā ar ģimeni, bet 18% apgalvo, ka viņiem trūkst pasākumu, kas būtu paredzēti tādiem cilvēkiem kā viņi, un 20% – ka viņi vēlētos kvalitatīvākus, interesantākus pasākumus. Tas netieši liecina, ka jauniešus neinteresē ģimeņu pasākumi, bet vairāk tieši uz jauniešu mērķgrupu vērstas aktivitātes, kur var piedalīties paši vai savu draugu un paziņu lokā.

Gandrīz puse jauniešu ir gatavi maksāt par digitālo kultūras patēriņu

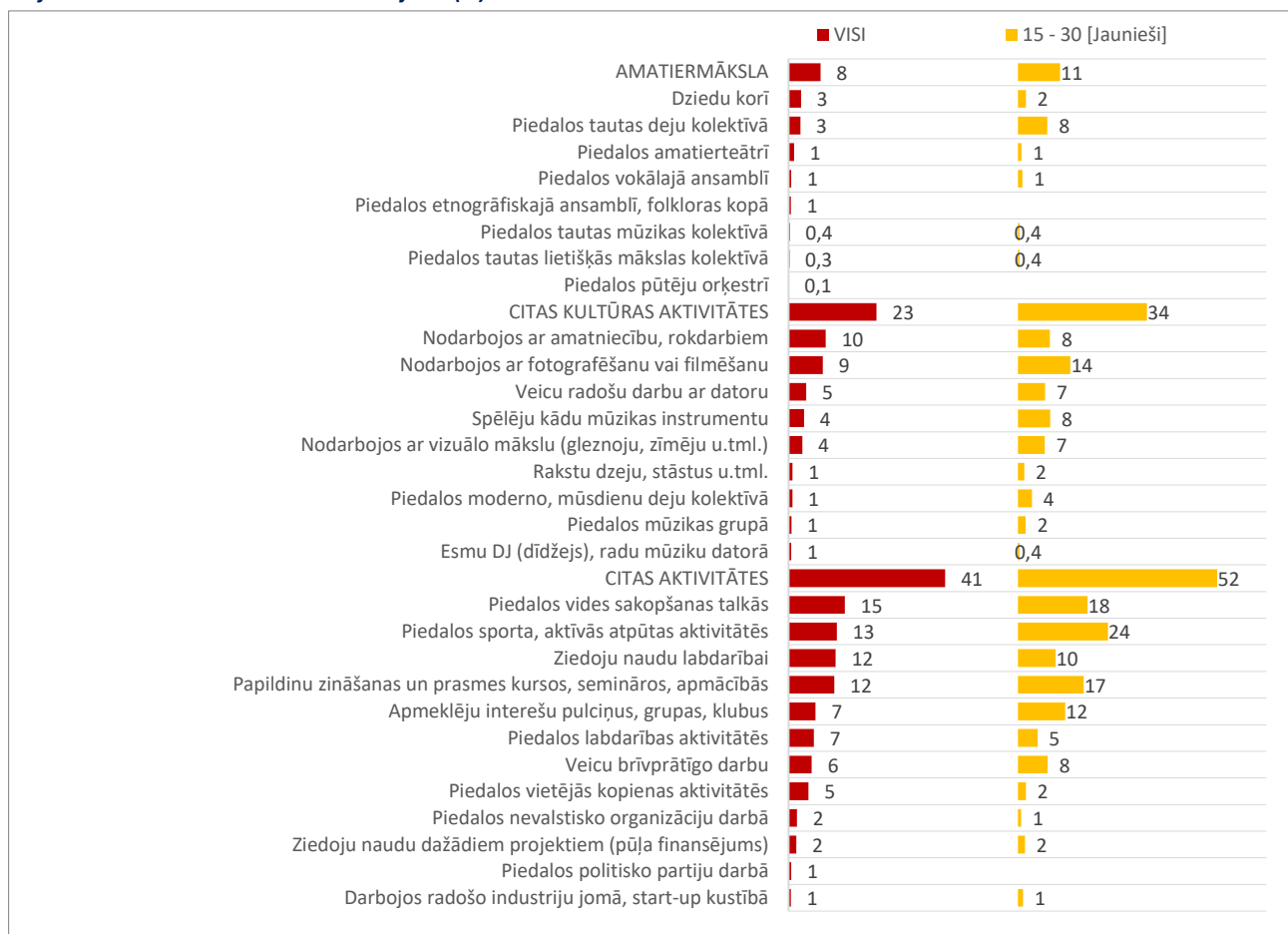
Pēdējā gada laikā 36% jauniešu ir maksājuši par kultūras vai izklaides aktivitātēm internetā (no visiem Latvijas iedzīvotājiem tādu ir tikai 24%), bet kopumā 46% apgalvo, ka būtu gatavi to darīt nākotnē (no visiem Latvijas iedzīvotājiem tādu ir 33%). Tas liecina, ka jauniešu interesēm atbilstošam digitālajam kultūras saturam ir liels potenciāls arī kā legālam maksas piedāvājumam.

Grafiks 13. Jauniešu kultūras patēriņš (%)

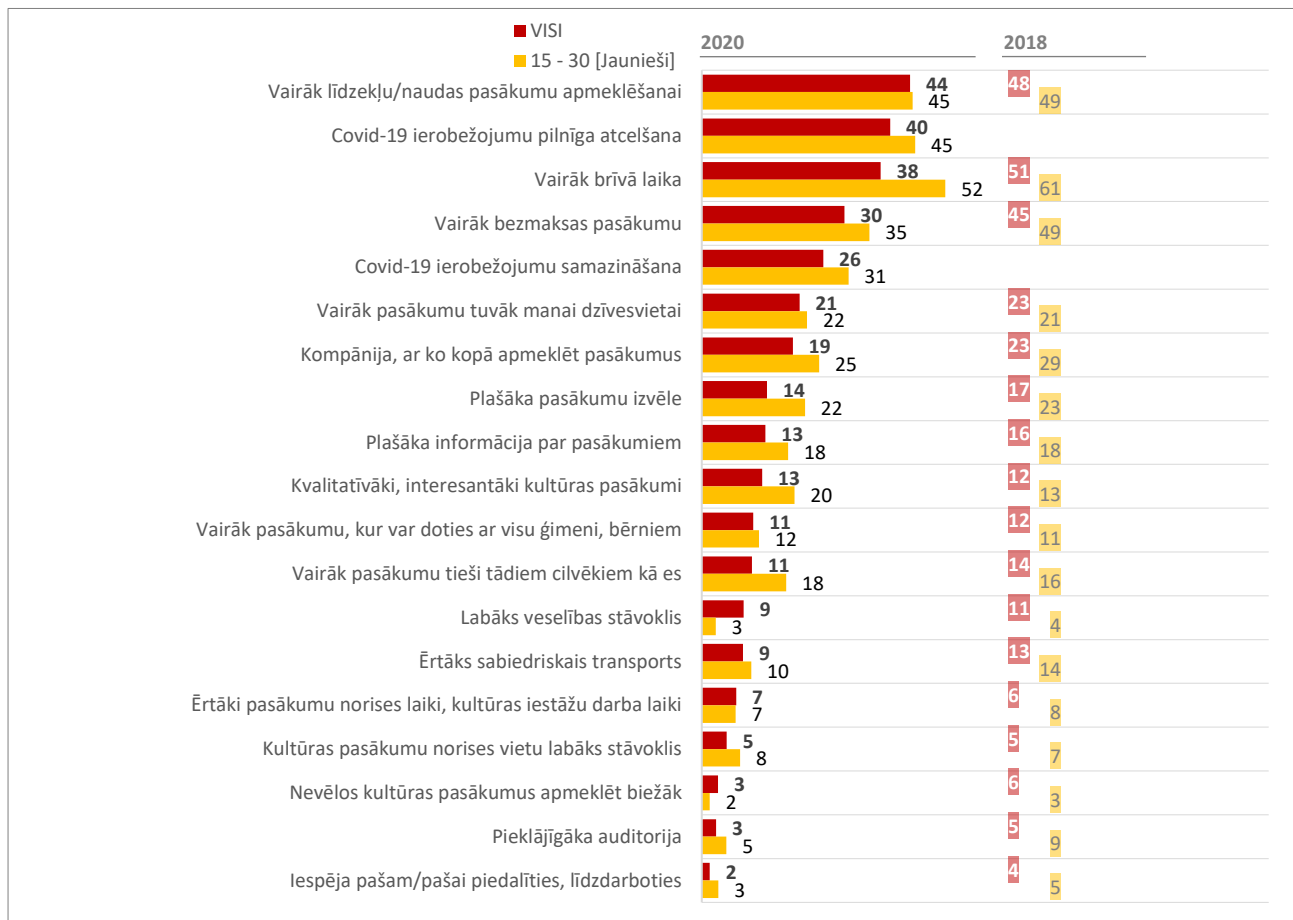

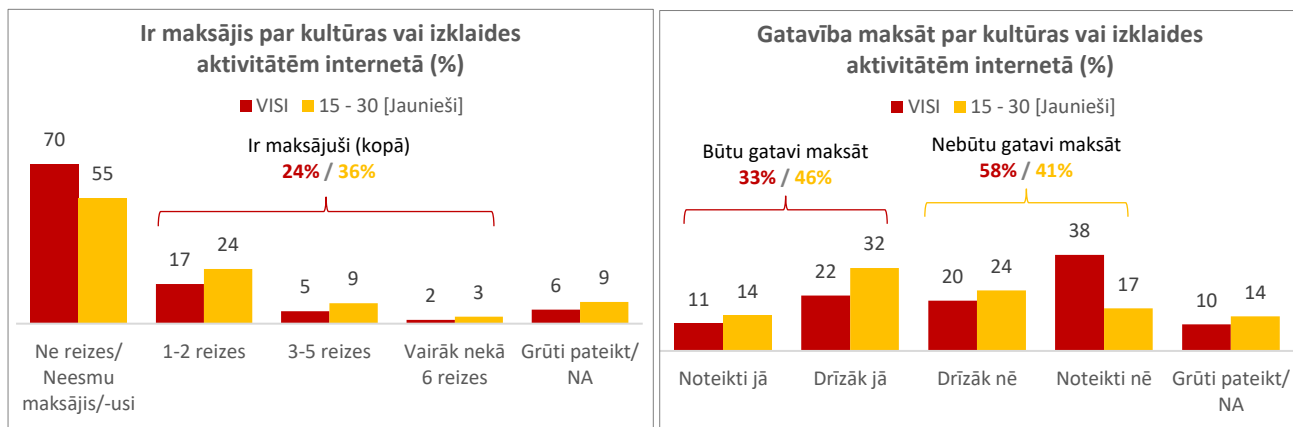
Grafiks 14. Jauniešu līdzdalības raksturojums (%)

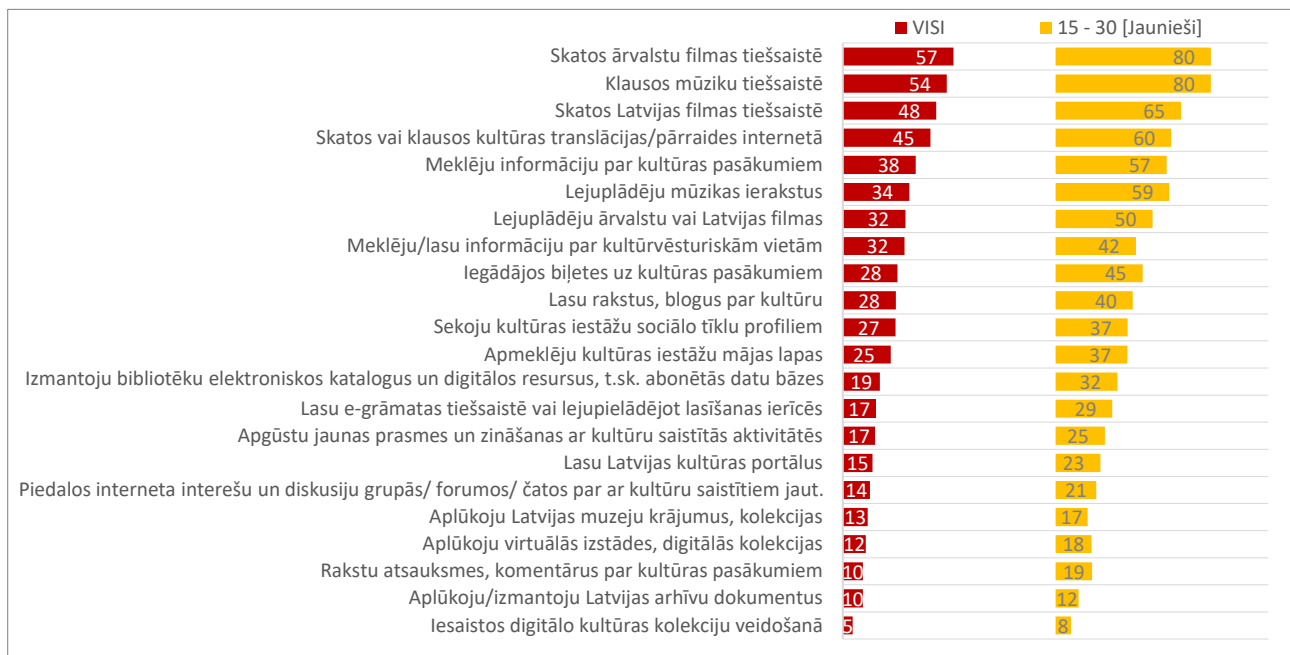
Grafiks 15. Faktori, kas sekmētu jauniešu biežāku kultūras pasākumu apmeklējumu (%)

Grafiks 16. Jauniešu gatavība maksāt par kultūras un izklaides aktivitātēm internetā (%)

Grafiks 17. Jauniešu kultūras aktivitātes internetā (%)

ĢIMEŅU AR BĒRNIEM KULTŪRAS PATĒRIŅŠ

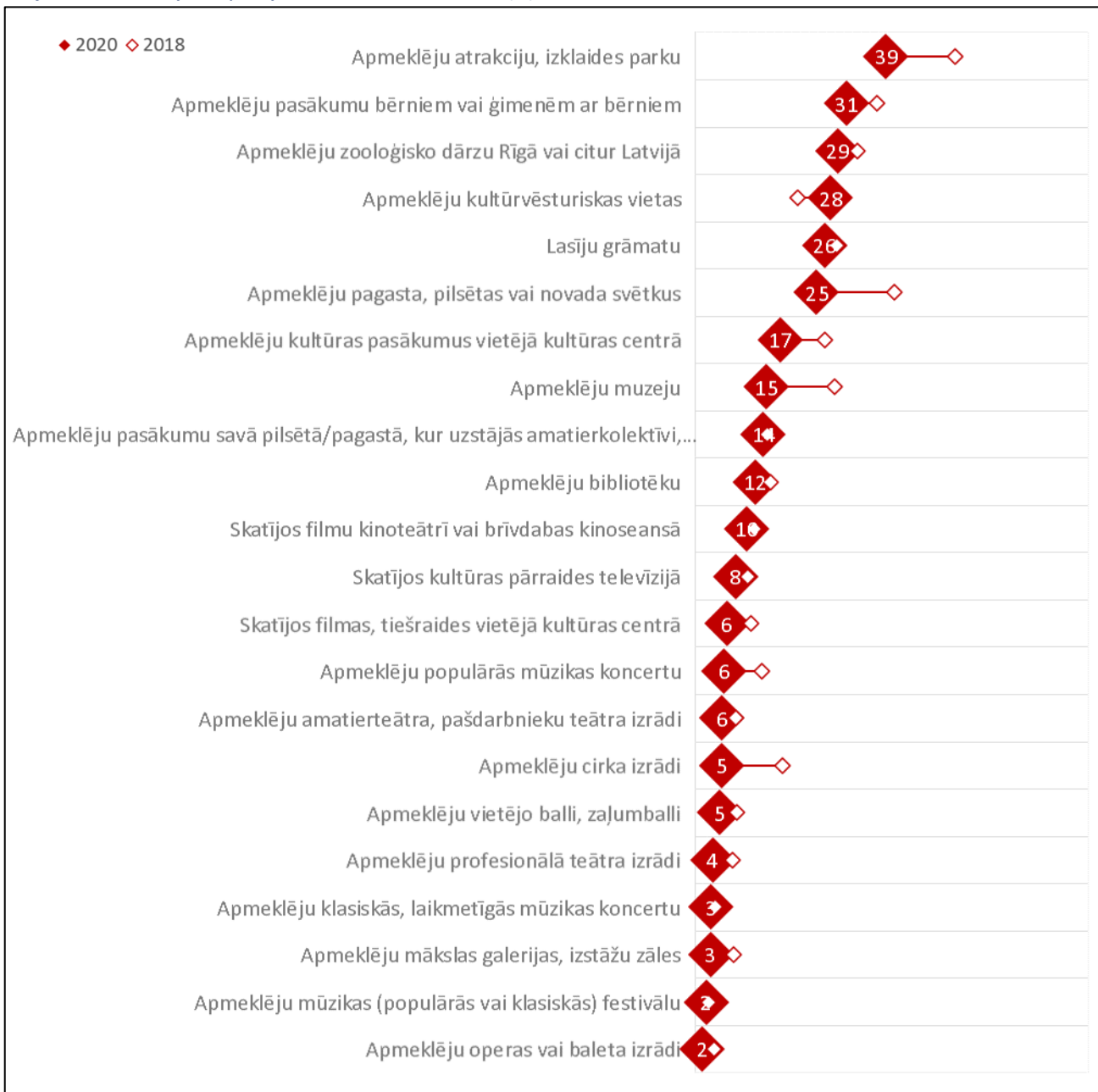
NB!

Visu šajā ziņojumā iekļauto datu interpretācijā jāņem vērā, ka tie ataino situāciju par laika periodu no 2019. gada oktobra līdz 2020. gada oktobrim, līdz ar to iekļaujot kā laiku pirms Covid-19 izplatības, tā arī Covid-19 pandēmijas laiku.

Ģimeņu ar bērniem kultūras patēriņš nav būtiski mainījies

Atšķirībā no kopējā Latvijas iedzīvotāju kultūras patēriņa, ģimeņu ar bērniem kultūras patēriņš nav tik būtiski mainījies. Lai gan visās aktivitāšu kategorijās, izņemot kultūrvēsturisko vietu apmeklēšanu, rādītāji ir samazinājušies, samazinājums ir neliels. Visbūtiskāk samazinājies to īpatsvars, kas apmeklējuši pilsētas vai novada svētkus, atrakciju un izklaides parkus, kā arī muzejus un cirka izrādes (samazinājums par 12%-16%). Pārējās kategorijās samazinājums ir izteikti mazāks. Savukārt vairākās kategorijās kopējā iesaiste nav mainījusies gandrīz nemaz: mūzikas festivālu apmeklēšana, klasiskās mūzikas koncertu apmeklēšana, amatierkolektīvu pasākumu apmeklēšana savā dzīves vietā. Tai pat laikā (tāpat kā Latvijas iedzīvotājiem kopumā) pieaudzis ir to ģimeņu ar bērniem skaits, kas ir apmeklējuši kultūrvēsturiskas vietas (ja iepriekš tādu bija 21%, tad pēdējā gada laikā 28%).

Grafiks 18. Kultūras patēriņš kopā ar bērniem/mazbērniem (%)

KULTŪRAS PAKALPOJUMU PIEEJAMĪBA PERSONĀM AR FUNKCIONĒŠANAS IEROBEŽOJUMIEM

Latvija ir ratificējusi Apvienoto Nāciju organizācijas Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām³, nosakot, ka dalībvalstis apņemas nodrošināt un veicināt to, lai visas personas ar invaliditāti varētu pilnībā īstenot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības bez jebkāda veida diskriminācijas invaliditātes dēļ, tai skaitā iespēju robežās censties nodrošināt arī kultūras tiesības. Ziņojumā “ANO konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām monitorings 2010–2014: Pašvaldību aptaujas rezultāti”⁴ 2014. gadā veikta Latvijas pašvaldību aptauja. No vienas puses, pašvaldības regulāri atbalsta kultūras pasākumus, kurus rīko personu ar invaliditāti pārstāvošās nevalstiskās organizācijas (laika periodā no 2010. gada 31. marta līdz 2013. gada decembrim vairāk nekā puse pašvaldību (57%) atbalstīja šādus pasākumus), tāpat arī pašvaldības bieži norāda labās prakses piemērus, kas saistīti ar līdzdalību kultūras dzīvē, atpūtu, brīvā laika pavadīšanu un sportu (41%). No otras puses, tiek norādīts uz būtiskiem ierobežojumiem publisko ēku pieejamībā personām ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem. Pētījumā konstatēts, ka salīdzinoši visbiežāk publiskās ēkas ir pilnīgi pieejamas personām par kustību traucējumiem, tomēr bieži publiskās ēkas personām ar kustību traucējumiem ir pieejamas tikai daļēji, nemaz nav pieejama apmēram trešdaļa no nozīmīgām publiskām ēkām – vispārējās izglītības iestādes (33%), bibliotēkas (30%), muzeji (29%) un pašvaldības sporta objekti (29%). Līdzīgi – trešā daļa publisko ēku nav pieejamas personām ar dzirdes traucējumiem – tai skaitā 29% muzeju, 31% teātru, kultūras namu un kinoteātru. Viszemākais pilnīgi pieejamo ēku īpatsvars ir personām ar redzes traucējumiem. Personām ar redzes traucējumiem nepieejami ir vispārējās izglītības iestādes un pašvaldības sporta objekti (56%), bibliotēkas, teātri, kultūras nami un kinoteātri (49%), pašvaldības administratīvās telpas (48%), muzeji (42%) un pašvaldības sociālais dienests (41%).

Uz kultūras pakalpojumu pieejamības ierobežojumiem bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, pieaugušajiem ar garīga rakstura traucējumiem un bērniem ārpus ģimenes aprūpē norāda 2017.–2018. gadā izstrādātie plānošanas reģionu deinstitutionalizācijas plāni⁵. Tiek secināts, ka formālā pieejamība brīvā laika un kultūras aktivitātēm ir plaši nodrošināti un minētajām mērķgrupu personām šie pakalpojumi pieejami vispārējā kārtībā vienlīdzīgi ar citām iedzīvotāju grupām, tomēr tie pamatā pieejami reģionu lielāko pilsētu iedzīvotājiem. Tai pat laikā tiek uzsvērts, ka bērnu ar funkcionāliem traucējumiem mērķgrupā svarīgs ir vides pieejamības jautājums. Drošticama un detalizēta informācija par kultūras un brīvā laika infrastruktūras objektu pieejamību līdz šim nav tikusi apkopota. Pašu iestāžu norādīta informācija par to nodrošināto vides pieejamību

³ Apvienoto Nāciju organizācijas “Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām”. Pieņemts: 13.12.2006. Stājas spēkā: 31.03.2019. Parakstīts: 18.07.2008. Pievienošanās: 01.03.2010. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1630>

⁴ Baltic Institute of Social Sciences, 2015. “ANO konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām monitorings 2010 – 2014: Pašvaldību aptaujas rezultāti.” Pieejams: <http://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/petijumi-un-publikacijas/petijumi>

⁵ Informācija par deinstitutionalizācijas projektu: <http://www.lm.gov.lv/lv/nozares-politika/socialie-pakalpojumi/9-noderiga-informacija/sabiedriba-balstiti-socialie-pakalpojumi-un-deinstitutionalizacija/informacija-par-projektu>

neļauj detalizēti analizēt pieejamību pēc būtības (piemēram, invalīdu un viņu draugu apvienības Apeirons izveidotās un uzturētās mobilās vides pieejamības aplikācijas MAPEIRONS⁶ dati liecina, ka daļai kultūras un brīvā laika pavadīšanas objektu vides pieejamība ir nodrošināta tikai personām ar kustību traucējumiem, un visbiežāk pieejamība nodrošināta formāli – uzbrauktuves pie objektiem ir pārāk stāvas, pārvietošanos traucē sliekšņi, ir iespējams iekļūt un pārvietoties tikai 1. stāva līmenī, ne vienmēr ir pieejamas labierīcības u.tml.). Kā vēl viens būtisks šķērslis tiek minēta nepilnīgā informācija – tūrisma informācijas centri un kultūras institūcijas publiski pieejamos informācijas līdzekļos bieži nenorāda infrastruktūras un pakalpojumu pieejamību un piemērotību personām ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem.

2017. gadā LM tehniskās palīdzības projekta “Horizontālā principa “Vienlīdzīgas iespējas” politikas koordinēšanas funkciju nodrošināšana LM (2015.-2018. gads)” (Nr.12.1.1.0/15/TP/003) ietvaros izstrādāja “Vadlīnijas Latvijas valsts simtgades pasākumu organizatoram. Vides un informācijas pieejamības nodrošināšana un sabiedrības iekļaušana”⁷, kurās apkopoti praktiski padomi, kā nodrošināt vienlīdzīgas iespējas personām ar funkcionēšanas ierobežojumiem sabiedriskos pasākumos. Dažādu mērķgrupu pilnvērtīgai integrācijai sabiedrībā pašvaldībām tiek rekomendēts izvērtēt to teritorijā esošo brīvā laika un kultūras aktivitāšu infrastruktūras atbilstību šīm vadlīnijām un jau pastāvošajiem normatīviem, lai veiktu vides pielāgojumus pakalpojumu pieejamības nodrošināšanai pēc būtības, ne tikai formāli.

Jau 2018. gada “Kultūras patēriņa un līdzdalības ietekmes pētījumā”⁸ tika iezīmēta tēma par kultūras pieejamību sociāli mazaizsargātām iedzīvotāju mērķgrupām, secinot, ka daudzas no šīm grupām nav nonākušas kultūrpolitikas vai citu politiku veidotāju redzeslokā vai tiek uztvertas nošķirti no pārējās sabiedrības. Tomēr būtiski ir aktualizēt konkrētu mērķgrupu integrācijas pakāpi dažādās sabiedriskās aktivitātēs un sabiedrisko, t.sk. kultūras pakalpojumu pieejamību kopumā.

Šajā ziņojumā detalizētāk pievērsīsimies personu ar īpašām vajadzībām kultūras pieejamības jautājumiem.

Definīcijas

Visbiežāk tiek lietots vārds “invalīds” vai “persona ar invaliditāti”, kas ir oficiālais apzīmējums dažādos normatīvajos dokumentos, tai skaitā Invaliditātes likumā⁹ un ANO Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām¹⁰. Vienlaikus politikas plānošanas dokumentos tiek atzīts, ka termina „invalīds” lietošana sabiedrībā rada priekšstatu par indivīda nevarību¹¹ un zināmā mērā ir diskriminējoša. Bieži tiek lietoti arī apzīmējumi

⁶ Mobilā vides pieejamības aplikācija MAPEIRONS. Pieejams: <http://mapeirons.lv>

⁷ Labklājības ministrija, 2017. “Vadlīnijas Latvijas valsts simtgades pasākumu organizatoram. Vides un informācijas pieejamības nodrošināšana un sabiedrības iekļaušana.” Pieejams:

https://www.lv100.lv/Uploads/2017/05/09/Vadl%C4%ABnijas%20LV100%20pas%C4%81kumu%20organizatoriem_21042017.pdf

⁸ <https://www.km.gov.lv/lv/kultura/kultura-timekli/informativi-materiali/petijumi#gsc.tab=0>

⁹ <https://likumi.lv/ta/id/211494-invaliditates-likums>

¹⁰ <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1630>

¹¹ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādnes 2014.–2020. gadam

“cilvēki ar īpašām vajadzībām” vai “personas ar īpašām vajadzībām”, tāpat arī “personas ar funkcionēšanas traucējumiem”, “funkcionēšanas ierobežojumiem” vai “funkcionāliem traucējumiem”.

Lietoto terminu dažādību raksturo arī dažādu nozaru īstenošanās politikas. Piemēram, Labklājības ministrija īsteno nozares politiku, lietojot jēdzienu “Invaliditāte”¹², jo tieši šis vārds tiek lietots galvenajos nozares politikas plānošanas dokumentos. Arī Latvijas Republikas Tiesībsarga mājas lapā atrodama sadaļa “Personu ar invaliditāti tiesības”¹³.

Savukārt Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra, kas ir labklājības ministra pārraudzībā esoša valsts tiešās pārvaldes iestāde, mājas lapā iekļāvusi atsevišķu sadaļu pakalpojumiem “personām ar īpašām vajadzībām”¹⁴, lietojot šo sabiedrības dienaskārtībā plašāk izmantoto, arī mazāk diskriminējošo apzīmējumu.

Lai precizētu traucējumus un piedāvātu konkrētus pieejamības risinājumus, tiek nodalīti dažādi funkcionālo traucējumu veidi – visbiežāk sastopamais iedalījums – redzes, dzirdes, kustību, garīga rakstura traucējumi¹⁵. Labklājības ministrijas uzraudzītā deinstitucionalizācijas projekta ietvaros pieņemtā definīcija funkcionāliem traucējumiem paplašina šo iedalījumu – redzes, dzirdes vai kustību traucējumi, augšanas, uzvedības, valodas attīstības vai fiziskās un garīgās attīstības traucējumi¹⁶.

Savukārt Izglītības un zinātnes ministrija runā plašāk par “iekļaujošo izglītību un speciālo izglītību”¹⁷, paredzot iespēju iegūt izglītību “neatkarīgi no mantiskā un sociālā stāvokļa, rases, tautības, etniskās piederības, dzimuma, reliģiskās un politiskās pārliecības, veselības stāvokļa, nodarbošanās un dzīvesvietas”.

Kultūras pieejamības aspektā ņemsim vērā cilvēku ar īpašām vajadzībām dažādos funkcionālo traucējumu veidus, jo katrs no tiem prasa atšķirīgu pakalpojumu pielāgojumu:

- cilvēkiem, kuri pārvietojas ratiņkrēslā, svarīga ir uzbrauktuvju, liftu, pacelāju pieejamība u.c.;
- cilvēkiem ar redzes invaliditāti ir nodrošināmi taktili apzīmējumi (sataustāmi), audio signāli, informācija braila rakstā u.c.;
- cilvēkiem ar dzirdes invaliditāti nepieciešamas precīzas norādes un vizuālā informācija, trauksmes vai avārijas signāliem jābūt vizuāli pamanāmā formā u.c.;
- cilvēkiem ar garīga rakstura invaliditāti informācija nodrošināma vienkāršā un saprotamā veidā (vieglā valodā) u.c.¹⁸

¹² <https://www.im.gov.lv/lv/invaliditate-nozares-politika>

¹³ <https://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/cilvektiesibas/socialas-un-ekonomiskas-tiesibas/personu-ar-invaliditati-tiesibas>

¹⁴ <https://www.vsa.gov.lv/pakalpojumi/personam-ar-ipasam-vajadzibas/>

¹⁵ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādnes 2014.–2020. gadam

¹⁶ <https://cilveksnevisdiagnoze.lv/kas-ir-ft/>

¹⁷ <https://www.izm.gov.lv/lv/ieklausos-izglitiba-un-speciala-izglitiba>

¹⁸ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādnes 2014.–2020.gadam

Normatīvie akti un politikas attīstības plānošanas dokumenti

Īsi raksturosim, kuri normatīvie akti un politikas attīstības plānošanas dokumenti nosaka vai rekomendē nepieciešamību nodrošināt kultūras pieejamību cilvēkiem ar īpašām vajadzībām.

Latvija ir ratificējusi **Apvienoto Nāciju organizācijas Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām**¹⁹, nosakot, ka dalībvalstis apņemas nodrošināt un veicināt to, lai visas personas ar invaliditāti varētu pilnībā īstenot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības bez jebkāda veida diskriminācijas invaliditātes dēļ, tai skaitā iespēju robežās censties nodrošināt arī kultūras tiesības.

Plašākā nozīmē kultūras pieejamību dažādām sabiedrības mērķgrupām nosaka **Satversmē**²⁰ definētās cilvēka pamattiesības, kā arī **ANO Vispārējā cilvēka tiesību deklarācija** (22., 27. pants), **ANO Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām**²¹.

Politikas īstenošanas līmenī cilvēku ar īpašām vajadzībām tiesības atspoguļotas **Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādņēs 2014.–2020. gadam**²² un šo pamatnostādņu **Īstenošanas plānā 2018.–2020. gadam**²³. Politikas virsmērķis ir atbilstoši ANO Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām noteiktajam mērķim veicināt, aizsargāt un nodrošināt, lai personas ar invaliditāti varētu pilnībā un vienlīdzīgi ar citiem izmantot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības, veicināt personas cieņas ievērošanu, kā arī veikt pasākumus invaliditātes izraisīto seku mazināšanai. Viens no Konvencijā un pamatnostādņēs artikulētajiem pamatprincipiem ir **pieejamības princips** – novērst šķēršļus un barjeras, kas liedz personām ar invaliditāti izmantot savas tiesības; tas attiecas ne tikai uz fizisko piekļuvi dažādām vietām, bet arī uz piekļuvi informācijai, tehnoloģijām, komunikācijām, iesaistīšanos ekonomiskajā un sociālajā dzīvē. Tiek aicināts nodrošināt ikviena pakalpojuma, infrastruktūras, kā arī vides pieejamību ikvienam sabiedrības loceklim, ne tikai personai ar invaliditāti, tādēļ, risinot pieejamības jautājumus, ievērot Konvencijā noteikto **universālā dizaina principu** (tādu produktu, vides, programmu un pakalpojumu dizainu, kurus, cik vien iespējams, visi cilvēki var izmantot bez pielāgošanas vai īpaša dizaina nepieciešamības.)

Konkrētas pieejamības prasības ir iestrādātas normatīvajos aktos attiecībā uz **informācijas pieejamību un ēku pieejamību**. Ministru kabineta noteikumos ir noteikta kārtība, kā iestādes ievieto informāciju internetā, t.sk. izveido sadaļu informācijai **vieglajā valodā** – viegli uztveramā valodā iekļaujot īsu aprakstošu informāciju par iestādi un citu informāciju, ko iestāde uzskata par nepieciešamu²⁴ – tādējādi šo informāciju padarot pieejamu cilvēkiem ar intelektuālās attīstības traucējumiem. Tomēr šīs prasības nav obligātas, jo noteikumi paredz

¹⁹ Apvienoto Nāciju organizācijas “Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām”. Pieņemts: 13.12.2006. Stājas spēkā: 31.03.2019. Parakstīts: 18.07.2008. Pievienošanās: 01.03.2010. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1630>

²⁰ Latvijas Republikas Satversme. Pieņemts: 15.02.1992. Stājas spēkā: 07.11.1922. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=57980>

²¹ Latvijas Republikas Augstākās Padomes deklarācija “Par Latvijas Republikas pievienošanos starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos”. Pieņemts: 04.05.1990. Stājas spēkā: 22.05.1990. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=75668>

²² <https://likumi.lv/ta/id/262238-par-apvienoto-naciju-organizācijas-konvencijas-par-personu-ar-invaliditāti-tiesībām-īstenošanas-pamatnostādņēm-2014-2020-gadam>

²³ <https://www.lm.gov.lv/latvijas-politikas-planosanas-dokumenti-0>

²⁴ Atbilstoši Ministru kabineta 2007.gada 7.marta noteikumu Nr.171 “Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā” 10.punktam

atrunu "ciktāl tās neuzliek nesamērīgu slogu" (2. punkts). Potenciāli šo prasību varētu rekomendēt ievērot arī kultūras iestādēm, piedāvājot savās mājas lapās sadaļu "Viegli lasīt".

Savukārt Būvniecības likums²⁵ nosaka **pieejamas vides nepieciešamību jaunbūvēs**, taču, kas attiecas uz kultūras pieminekļiem, to pārbūves un uzturēšanas iespējas ir noteiktas likumā „Par kultūras pieminekļu aizsardzību”²⁶.

2017. gadā LM tehniskās palīdzības projekta "Horizontālā principa "Vienlīdzīgas iespējas" politikas koordinēšanas funkciju nodrošināšana LM (2015.-2018. gads)" (Nr.12.1.1.0/15/TP/003) ietvaros izstrādāja "Vadlīnijas Latvijas valsts simtgades pasākumu organizatoram. Vides un informācijas pieejamības nodrošināšana un sabiedrības iekļaušana"²⁷, kurās apkopoti **praktiski padomi, kā nodrošināt vienlīdzīgas iespējas personām ar funkcionēšanas ierobežojumiem sabiedriskos pasākumos**. Dažādu mērķgrupu pilnvērtīgai integrācijai sabiedrībā pašvaldībām tiek rekomendēts izvērtēt to teritorijā esošo brīvā laika un kultūras aktivitāšu infrastruktūras atbilstību šīm vadlīnijām un jau pastāvošajiem normatīviem, lai veiktu vides pielāgojumus pakalpojumu pieejamības nodrošināšanai pēc būtības, ne tikai formāli.

Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014.-2020. gadam "Radošā Latvija"²⁸ kopumā atzīst, ka kultūras politikas mērķi un veicamie uzdevumi ir virzīti uz to, lai veicinātu personu ar invaliditāti pamattiesību un pamatbrīvību nodrošināšanu, tomēr detalizēts izvērsums rīcības virzienos un uzdevumos neseko. Kā konkrētākā un nozīmīgākā aktivitāte jāmin **Latvijas Neredzīgo bibliotēka**, kas ir Kultūras ministrijas pakļautībā esoša tiešās pārvaldes iestāde un veic divējādas funkcijas – publiskās un specializētās bibliotēkas funkcijas. Bibliotēka ar septiņās tās filiālēm Latvijas lielākajās pilsētās ir nozīmīgs informācijas, kultūras, izglītības, saskarsmes un sociālās integrācijas centrs personām, kuras ir neredzīgas, ar redzes traucējumiem vai citādām lasīšanas grūtībām, nodrošinot tām kultūras un informācijas pieejamību piemērotā veidā. Tāpat konkrēti instrumenti kultūras pieejamības nodrošināšanai personām ar īpašām vajadzībām ir **surdotulkotie un subtitrētie sabiedriskās televīzijas raidījumi** (saskaņā ar NEPLP uzdevumu Latvijas televīzijai "veicināt personu ar īpašām vajadzībām iesaisti satura veidošanā, integrēti radot saturu gan mērķa grupai, gan šo grupu reprezentējot plašākai sabiedrībai") un **bērnu un jauniešu ar īpašām vajadzībām iekļaušanās Dziesmu un deju svētku procesā** (īpašs projekts bērniem un jauniešiem ar speciālām vajadzībām "Roku rokā dziesmu rotā"²⁹).

²⁵ <https://likumi.lv/ta/id/258572-buvniecibas-likums>

²⁶ <https://likumi.lv/ta/id/72551-par-kulturas-piemineklu-aizsardzibu>

²⁷ Labklājības ministrija, 2017. "Vadlīnijas Latvijas valsts simtgades pasākumu organizatoram. Vides un informācijas pieejamības nodrošināšana un sabiedrības iekļaušana." Pieejams:

https://www.lv100.lv/Uploads/2017/05/09/Vadl%C4%ABnijas%20LV100%20pas%C4%81kumu%20organizatoriem_21042017.pdf

²⁸ <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4877>

²⁹ <https://www.visc.gov.lv/lv/projekts-berniem-un-jauniesiem-ar-specialam-vajadzibam-roku-roka-dziesmu-rotā>

Galvenās pieejamības problēmas cilvēku ar īpašām vajadzībām skatījumā

Lai izzinātu cilvēku ar īpašām vajadzībām pieredzi, apmeklējot kultūras pasākumus un kultūras organizācijas, 2020. gada novembrī tika veiktas padziļinātās, daļēji strukturētās intervijas ar sešiem nevalstiskā sektora pārstāvjiem: no Latvijas Cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācijas “Sustento”, Latvijas Neredzīgo biedrības, Latvijas Nedzirdīgo savienības un biedrības “Rīgas pilsētas “Rūpju bērns””. Tālāk sniedzam ieskatu galvenajās intervijās minētajās tēmās, tās ilustrējot ar interviju fragmentiem.

Informācijas pieejamība

Lai apmeklētu kultūras pasākumu vai izmantotu kultūras organizāciju piedāvājumus, ir svarīgi, lai informācija par šiem piedāvājumiem, kā arī informācija uz vietas konkrētajā organizācijā būtu viegli pieejama un saprotama visām sabiedrības grupām. Un, lai izvairītos no tālākas vilšanās, tai jāatbilst konkrētās grupas vajadzībām. Informācijas pieejamības jautājumi ir īpaši būtiski cilvēkiem ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem. Piemēram, cilvēkiem ar redzes traucējumiem ir svarīgi taktilie apzīmējumi, audio signāli, informācija braila rakstā. Cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem nepieciešamas precīzas norādes un vizuālā informācija, trauksmes vai avārijas signāliem jābūt vizuāli pamanāmā formā u.c.; savukārt cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem informācija nepieciešama tā saucamajā “vieglajā valodā”.

Veiktajās intervijās tiek norādīts uz **korektas informācijas trūkumu pirms kultūras pasākuma apmeklēšanas**:

Piemēram, nopērc biļeti JRT, mājaslapā izskatās, ka viss ir super pieejams. Aizej uz turieni, un izrādās, ka tieši tā zāle, uz kuru Tev ir biļetes, nav pieejama [ratiņkrēslā]. Ir jāpatērē gana liels laiks, lai saprastu, vai Tev tas der, vai neder un pat ja ir iepriekšējā pieredze, arī tad tas ne vienmēr darbojas.

Tāpat kultūras organizācijas reti norāda **informāciju par dažādiem riskiem**, kas var traucēt cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem:

Cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem ir jābūt norādēm par skaņas un gaismas kairinātājiem, līdzīgi kā ir norādes par alergēniem restorānos.

Biļetes uz pasākumiem visbiežāk tiek iegādātas iepriekš pārdošanā **interneta biļešu tirdzniecības vietās**, bet ne vienmēr tiek sniegta precīza informācija par konkrētā pasākuma pieejamību cilvēkiem ar īpašām vajadzībām – intervijā tiek norādīts, ka, iegādājoties biļetes, nav iespējams saprast, vai ir izdevies nopirkt biļeti uz tādu izrādi, kas paredzētas cilvēkiem ratiņkrēslā, vai vispār biļetes uz tādiem pasākumiem ir nopērkamas:

Ja nopērc Biļešu paradīzē biļeti, tad tur vēl ir ļoti garš ceļš, lai to saprastu. Ir jāmeklē producenta telefons un jāzvana, kas ir sarežģīti, jo tie telefoni arī apkārt nemētājas. Un tad labākajā gadījumā maini to biļeti, vai arī Tev atsaka. Bieži nevēlas mainīt abas biļetes, jo „normālais” (pavadonis) taču varētu iet, es tikai nevaru.

Biļešu cenu politika

Kā viens no būtiskiem kultūras pieejamības aspektiem tiek minēta biļešu cenu politika.

Ir virkne kultūras iestāžu un pasākumu, kas piedāvā **atlaides cilvēkiem ar invaliditāti un viņa pavadonim**. Tas ir īpaši noderīgi neredzīgiem cilvēkiem vai cilvēkiem ar kustību traucējumiem, kuriem bieži ir nepieciešams asistents vai pavadonis. Cilvēki ar īpašām vajadzībām ir pateicīgi par iniciatīvām, īpašām akcijām, kad piemēram, teātra izrādi var apmeklēt **bez maksas**. Tas ir liels ieguvums, jo intervijā atzīst, ka

...teātris maksā tikpat, cik pārtika veselai nedēļai.

Tomēr informanti arī norāda, ka kultūrai būtu jābūt **pieejamai dažādām sociālajām grupām**, jo bezmaksas piedāvājumu izmantošana ne vienmēr ir iespējama ikdienā un tā arī zināmā mērā ir diskriminējoša:

Citreiz nemaz negribas par velti, bet normāli aiziet un redzēt.

Turklāt tādi pasākumi, uz kuriem nav atlaides biļešu iegādei, **cilvēkiem ar īpašām vajadzībām kļūst īpaši nepieejami cenas ziņā**, jo bieži biļete ir jāpērk gan cilvēkam ar īpašām vajadzībām, gan viņa pavadonim, turklāt cilvēkiem ar, piemēram, redzes vai dzirdes traucējumiem nepieciešams pirkt biļetes priekšējās rindās, kas ir īpaši dārgi:

..lai vismaz kaut ko redzi un sajūti, nekā neredzi neko.

Ja tā ir 10.–12. rinda, tad es vairs vispār neeju, jo ar visu to lasīšanu no lūpām es vairs nevaru simtprocentīgi izsekot. Ja aktieris vēl pagriežas ar muguru, vai kaut kur uzkāpj, tas nav iespējams.

Vides pieejamība

Viens no biežāk minētajiem aspektiem ir vides pieejamība. Zināmas prasības par vides pieejamību publiskajām ēkām un publiskajai telpai ir definētas normatīvajos aktos; kā arī par to visvairāk ir diskutēts masu medijos, jo nevalstiskais sektors ir bieži pievērsis uzmanību tam, kā formālās pieejamības prasības tiek īstenotas dzīvē³⁰. Vides pieejamību arī monitorē invalīdu un viņu draugu apvienība "Apeirons", kas sadarbībā ar biedrību "Babyroom" ir izveidojusi pieejamo vietu mobilo aplikāciju "Mapeirons" – tās mērķis ir sniegt cilvēkiem precīzu un pārbaudītu informāciju par pieejamām vietām (tai skaitā, kultūras objektiem) cilvēkiem ar invaliditāti, kā arī vecākiem ar maziem bērniem.

³⁰ Skatīt, piemēram, rakstus "Pieejamā vidē invaliditāte «atkāpjas». Kāpēc jaunbūvēs mēdz aizmirst par cilvēkiem ratiņkrēslos?" <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/pieejama-vide-invaliditate-atkapias-kapec-jaunbuves-medz-aizmirst-par-cilvekiem-ratinkreslos.a379461/>; "Kultūras pieejamība vai nepieejamība" <https://www.diena.lv/raksts/viedokli/latvija/kulturas-pieejamiba-vai-nepieejamiba-14228686>; "Pieejami nepieejamā māksla cilvēkiem ar īpašām vajadzībām" <https://skalak.rsu.lv/raksti/pieejami-nepieejama-maksla-cilvekiem-ar-ipasam-vajadzibam>; "Latvijas tūrisma objekti cilvēkiem ar īpašām vajadzībām bieži vien nav pieejami" <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/latvijas-turisma-objekti-cilvekiem-ar-ipasam-vajadzibam-biezi-vien-nav-pieejami.a332299/>

Vides pieejamības aspekti attiecas ne tikai uz cilvēkiem ar kustību traucējumiem, bet tik pat būtiski tie ir arī cilvēkiem ar redzes traucējumiem, kuriem ir nepieciešama droša vide (līdzīgi kā bērniem un gados vecākiem cilvēkiem). Intervētie pārstāvji atzīst, ka Latvijas kultūras iestāžu vidū ir maz ēku un telpu, kas ir pieejamas šādiem cilvēkiem, turklāt reizēm ir **nepieciešami tikai nelieli, pārdomāti ieguldījumi**, lai ēku padarītu "draudzīgāku" cilvēkiem ar īpašām vajadzībām.

Vienkārši ir jāpadomā par dizainu, kontrastiem, lai ir gaumīgi, skaisti. Nav obligāti dzeltenī melnās svītras. Puķe, izkārtne, kas telpu iezīmē. Gaismas pilī par daudz ko ir padomāts, bet arī tur ir plaši koridori spoguļos un stiklos, viss atspīd.

Neredzīgiem cilvēkiem vides pieejamības risinājums būtu **kultūras iestādē uz vietas pieejams personāls** – apmācīts, kā palīdzēt – pasniegt elkoni, ļaut pieturēties:

Kā lidostās. Atzīmēju, pērkot biļeti, un mani sagaida, iesēdina, atkal sagaida. Tas varētu būt viens cilvēks personālā, kas var to nodrošināt.

Cilvēkiem ar kustību traucējumiem īpaši sāpīga tēma ir teātru, kino un citu kultūras iestāžu **skatītāju zāļu nepiemērotība cilvēkiem ratiņkrēslos**.

Krievu drāmas teātris – ar fantastisku liftu un tualetēm, bet zālē nav neviena vieta, kur palikt ratiņkrēslā. Slīdi pret skatuvi.

JRT ar ratiem paliek pēdējā rindā aiz muguras, jo krēsli zālē ir pieskrūvēti ugunsdzēsības noteikumu dēļ. Ziemeļblāzmā gan krēsli ir tikai sakabināti, un tas arī der ugunsdzēsējiem.

Kinoteātrī tā ir pirmā rinda. Ko nozīmē iet uz kino un sēdēt pirmajā rindā? Tas ir ļoti neērti un ļoti vientuļi.

Mazā zāle Nacionālajā teātrī. Tikko uzbūvēja, bet ratiņkrēslā cilvēkam tur nav, kur sēdēt, vai arī tā ir vieta, kur redz pa pusei skatuvi, pa pusei kulises. Jā, ir interesanti to vērot, bet vai tas ir tas, par ko es maksāju pilnu biļeti?

Risinājums nav arī speciālas vietas atvēršana zālē tieši ratiņkrēsliem, jo:

...kurš gribētu būt nosēdināts ar svešiem cilvēkiem vienā rindiņā. Bet to bieži praktizē. VEF arī ir tāds aizgaldiņš, nu tur sēdinām visus ar ratiņkrēsliem. Dailes teātrī tad arī visus vidējā rindā blakus saliekam.

Problemātiska ir iespēja salāgot biļetes tā, lai, ejot ar pavadoni, kompāniju, būtu iespējams **pasākumu baudīt kopā, sēžot blakus vai tuvumā**.

Kongresu namā sēdi durvīs, neatkarīgi no tā, ar ko tu esi atnācis.

Kopumā šajā mērķa grupā viena no lielākajām ir tieši **emocionālā barjera**, ko lielā mērā ietekmē vides pieejamība:

Nejūtamies, ka esam tie, kurus gaida, bet vairāk kā ielauzušies svešā vidē. Tā ir viena no lielākajām barjerām. Lai sajostos gaidīti un justos droši.

Satura pieejamības risinājumi

Satura pieejamība ir aktuālāka cilvēkiem ar redzes un dzirdes traucējumiem, kā arī cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem.

Intervētie cilvēki apliecina, ka kultūras organizācijās lielā mērā **pietrūkst izpratnes par šo mērķa grupu vajadzībām un risinājumu variantiem.**

Ir būtiski, lai personāls ir atvērts dažādībai un gatavs pielāgoties. Labi sadarbojamies ar bibliotēkām. Strādājam ar pilngadīgiem [ar garīga rakstura traucējumiem], bet mūs aizsūta uz bērnu nodaļu. Nu kāpēc tā? Tās ir pilngadīgas personas. Iespējams, viņam tā uztvere ir savādāka, bet tas nenozīmē, ka mums viņš ir automātiski jāpazemina. Ja būs par sarežģītu, pateiks.

Cilvēkiem ar redzes traucējumiem satura uztverei svarīga ir **audio informācija**, kas ir aprakstoša un tiek piedāvāta sinhroni, vai pēc izvēles pieejama pirms pasākuma, blakus mākslas darbam u. tml.

Cilvēki ar redzes traucējumiem teātri var klausīties, vai izjust ar smaržu, piemēram. Varētu būt kādi papildus rīki, kas apraksta notiekošo uz skatuves – tīflo komentāri austiņās paralēli tam, kas notiek uz skatuves, ekrāna. Piemēram – uz skatuves satumst, varonis sēž, saķēris galvu. Kino filmas arī varētu šādi aprakstīt. Varētu būt arī iepriekš audio informācija pieejama aplikācijā vai mājas lapā par izrādēm vai koncertiem. Kaut tikai nedaudz aprakstīt saturu, kas ir gaidāms. Ir izrādes, kas iet 3–4 gadus, un varbūt tām varētu būt paralēls audio apraksts austiņās.

Līdzīgi arī nedzirdīgiem cilvēkiem muzejos un izstāžu zālēs var palīdzēt **video gids** ar darba aprakstu zīmju valodā.

Jāatzīmē, ka svešvalodu prasmes cilvēkiem ar redzes traucējumiem var būt vājākas, līdz ar to nepieejamas ir filmas, kas skan oriģinālvalodā un ir tikai titrētas.

Ja titri ir latviski un filma ir angļiski, tad šis nav pieejami, ja cilvēks ar redzes traucējumiem nepārvalda angļu valodu. TV Polijā un Igaunijā ir audio celiņš, kas stāsta, kas ekrānā notiek. Lai nav jāsēž tik tuvu TV ekrānam, kas vēl vairāk bojā redzi.

Filmas un arī grāmatas ir salīdzinoši nepieejamas tiem nedzirdīgajiem, kuru dzimtā valoda ir zīmju valoda. Latviešu rakstu valodas zināšanas un izpratne par vārdu nozīmi šiem cilvēkiem mēdz būt ievērojami zemāka nekā dzirdīgiem cilvēkiem. Ja TV demonstrētajām filmām būtu pieejams **tulkojums zīmju valodā**, tas šo mākslas žanru padarītu daudz pieejamāku. Šobrīd TV aptuveni piektā daļa raidījumu ir tulkoti zīmju valodā, bet nekas nav pieejams tiešraidē, un vairums no tiem ir tikai interneta platformā.

Informanti arī atzīmē, ka trūkst **satura, kas būtu piemērots maziem, nedzirdīgiem vai vājdzirdīgiem bērniem.** Internetā pieejamas tikai dažas pasakas zīmju valodā un 30 zīmju valodā tulkotas multiplikācijas filmas LTV interneta resursā, lai gan šāds saturs būtu nepieciešams regulāri pieejams gan valodas, gan emocionālās pasaules attīstībai.

Cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem, kam ir laba rakstu valoda, pieejamākais ir Mihaila Čehova Rīgas Krievu teātris, jo tur piedāvā **izrādēm titrus latviešu valodā**.

Ideālā variantā būtu, ja visi teātri kaut reizi mēnesī piedāvātu vienu izrādi ar titriem latviešu valodā, jo Latvijā ir aptuveni 30 000 cilvēku ar vieglākiem vai smagākiem dzirdes zudumiem. Šobrīd ir bijis tā, ka teātris iedod izlasīt lugas eksemplāru pirms izrādes. Tad nu mēs izlasījām tekstu un gājām... [..] Holandē ir teātris, kur zīmju valodas tulki darbojas kā ēnas aktieriem. Mūsdienās ir jāiet uz to, ka laiku pa laikam jāveido izrādes, iesaistot nedzirdīgos aktierus, jo arī tad dzirdīgie uzzina viens par otru.

Cilvēkiem ar redzes traucējumiem un intelektuālas attīstības traucējumiem ir nepieciešami **apmācīti gidi**, kas palīdzētu uztvert informāciju izstādēs, muzejos un ekskursijās uztveramā un auditorijai saistošā veidā. Piemēram, ļaujot ar cimdium aptaustīt eksponātus, ko drīkst aizmigt.

Doma baznīcā ir makets, kuru var aptaustīt var saprast, cik liela ir baznīca, kādi mērogi, un tas tik daudz dod neredzīgām cilvēkiem!

Jauniešiem ar intelektuālās attīstības traucējumiem neder gida stāstījums „klasiskā stilā”, bet arī ne bērnu saturs. Igaunijā, Zviedrijā visu padara interesantu. Mums tikai Motormuzejā ir tāds piedāvājums, kas ir interesants.

Viens no risinājumiem satura uztverei būtu **vieglās valodas plašāks pielietojums**, kas var noderēt gan cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem, gan ar dzirdes traucējumiem, tomēr organizācijas “Sustento” pārstāvji atzīst, ka šim ir grūti rast atbalstu.

Nav viegli izsisties cauri augstām kultūras vērtībām. Tā tas ir ar vieglo valodu, ka tas ir piesārņojums. Ja nevari lasīt Blaumani oriģinālā, tad nelasi. Anglijā vieglā valoda ir 25% iedzīvotājiem. Tā der arī diasporai. Taču mēs to ignorējam.

Kopumā jāsecina, ka ir iespējami dažādi risinājumi, bieži sasniedzami ar nelieliem finansiāliem ieguldījumiem vai personāla apmācību, kas varētu padarīt kultūras pasākumu un kultūras organizāciju piedāvājuma saturu pieejamāku cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Informantu skatījumā kultūras pakalpojumu sniedzēju vidū bieži sastopama nezināšana un informācijas trūkums par šādiem risinājumiem.

Attieksmes maiņa politikas līmenī

Aptaujātās biedrības, kas pārstāv cilvēkus ar īpašām vajadzībām, uzskata, ka vides pieejamība nereti ir privāta iniciatīva vai iestāžu vadītāju labā griba. Kā labie piemēri tiek minēti Mūzikas nams “Daile”, mākslas centrs “Zuzeum”, kultūras pils “Ziemeļblāzma”. Organizācijas ir novērojušas, ka pamudinājumam uz pārmaiņām ir dažādi iemesli, kādreiz personīgā pieredzē balstīta izpratne par šo grupu vajadzībām, citreiz arī Eiropas Savienības prasību izpilde. Tādēļ informanti uzsver **nepieciešamību veidot nozares politiku, kas būtu vērsta uz iekļaujošu vidi cilvēkiem ar īpašām vajadzībām**.

Kad Rīga bija Eiropas kultūras galvaspilsēta, pasākumi kļuva pieejami. Tad varēja. Ir skaidrs, ka koordinācijai jābūt no augšas un par to ļoti stingri jāatbild menedžerim, kas organizē pasākumu.

Par atbildīgo pārmaiņu iniciatoru kultūras nozarē tiek uzskatīta Kultūras ministrija – norādot, ka tieši Kultūras ministrijai ir jārosina kultūras organizācijas domāt par kultūras pieejamību un sadarboties risinājumu izstrādē.

Ministrija pārstāv ne tikai kultūras darbiniekus, bet visu sabiedrību, kas ir kultūras patērētāji. Lai viņi to varētu saņemt... [..] un diemžēl jāstrādā arī ar mani, kas nepatērē kultūru, bet viņiem ir jāpiedāvā un jāpilina, lai es kļūstu par patērētāju.

Kā konkrēts risinājums tiek piedāvāts precizēt kultūras jomas būtiskākā finansējuma avota – Valsts kultūrkapitāla fonda – **projektu konkursu nolikumus**, paredzot vērtējumā piešķirt papildu punktus kultūras projektiem, kas ir iekļaujoši un nodrošina vides un satura pieejamību.

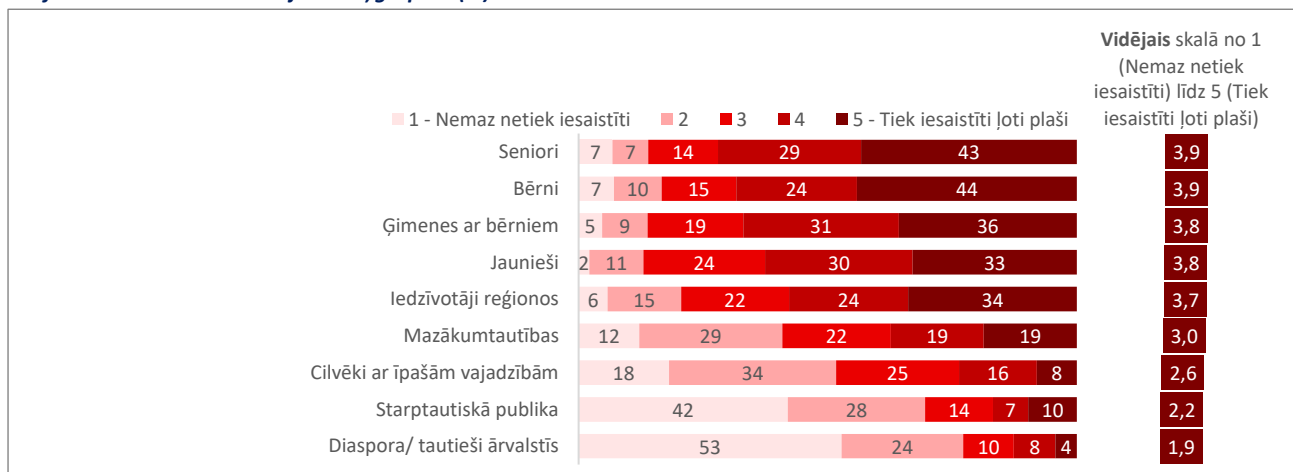
Kā vēl vienu politikas dienaskārtībā neiekļautu tēmu informanti norāda uz vajadzību **paplašināt kultūras minoritāšu konceptu**, iekļaujot nedzirdīgos un vārdzirdīgos kā atsevišķu kultūras minoritāti ar savu valodu un kultūras savdabību.

Kopumā intervētie pārstāvji uzskata, ka kultūras pakalpojumu sniedzējiem bieži ir **formāla attieksme pieejamības prasību nodrošināšanā**. Bet situācijā, kad samazinās Latvijas iedzīvotāju skaits un līdz ar to esošā un potenciālā kultūras auditorija, ņemt vērā un rēķināties ar dažādu iedzīvotāju vēlmēm un iespējām kultūras produktu izmantot, būtu ne tikai tālredzīgi, bet svarīgi, arī domājot par sabiedrības saliedētību un kultūras lomu sabiedrībā kopumā.

Kultūras pakalpojumu sniedzēju perspektīva

Šī pētījuma ietvaros īstenotās kultūras pasākumu organizētāju un kultūras organizāciju un institūciju aptaujas dati liecina, ka 18% šādu organizāciju un komercsektora pārstāvju novērtē, ka cilvēki ar īpašām vajadzībām nemaz netiek iesaistīti kultūras aktivitātēs, un vēl 34% - ka tiek iesaistīti nedaudz (kopumā 54% līdz ar to sniedz vērtējumu, ka šo mērķgrupu pārstāvji netiek pilnvērtīgi iesaistīti).

Grafiks 19. Darbs ar auditorijas mērķgrupām (%)

Secinājumi

Pētījumā padziļināti tika skatīti kultūras pakalpojumu pieejamība cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Statistikas dati liecina, ka 2020. gadā (dati uz 2020. g. jūniju) Latvijā bija 192 726 pieaugušas personas ar invaliditāti³¹ un 8 421 bērni ar invaliditāti³².

Pētījumā iegūtie viedokļi no nevalstisko organizāciju pārstāvjiem liecina, ka kultūras organizācijās lielā mērā pietrūkst izpratnes par šo mērķa grupu vajadzībām un risinājumu variantiem. Bieži risinājumi ir sasniedzami ar nelieliem finansiāliem ieguldījumiem vai personāla apmācību, kas varētu padarīt kultūras pasākumu un kultūras organizāciju piedāvājuma saturu pieejamāku cilvēkiem ar īpašām vajadzībām.

Atšķirīga pieeja nepieciešama atkarībā no personas funkcionāliem traucējumiem. Piemēram, cilvēkiem ar redzes traucējumiem ir svarīgi taktilie apzīmējumi, audio signāli, informācija braila rakstā. Cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem nepieciešamas precīzas norādes un vizuālā informācija, trauksmes vai avārijas signāliem jābūt vizuāli pamanāmā formā; savukārt cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem informācija nepieciešama tā saucamajā "vieglajā valodā". Kultūras organizācijas apmeklējumu nozīmīgāku un tā saturu uztveramāku varētu padarīt papildu audioinformācija, videogids, apmācīts gids/pavadonis, vieglās valodas plašāks pielietojums, titri, surdotulkotāji u.c. atbalsta mehānismi. Tiek atzīts, ka ne vienmēr ir pieejama informācija par esošo atbalstu cilvēkiem ar kustību traucējumiem, piemēram, brīdī, kad tiek pirktas biļetes uz pasākumiem.

Aptaujātās biedrības, kas pārstāv cilvēkus ar īpašām vajadzībām, uzskata, ka vides pieejamība nereti ir privāta iniciatīva vai iestāžu vadītāju labā griba. Tādēļ informanti uzsver nepieciešamību veidot nozares politiku, kas būtu vērsta uz iekļaujošu vidi cilvēkiem ar īpašām vajadzībām.

Kopumā intervētie pārstāvji uzskata, ka kultūras pakalpojumu sniedzējiem bieži ir formāla attieksme pieejamības prasību nodrošināšanā. Bet situācijā, kad samazinās Latvijas iedzīvotāju skaits un līdz ar to esošā un potenciālā kultūras auditorija, ņemt vērā un rēķināties ar dažādu iedzīvotāju vēlmēm un iespējām kultūras produktu izmantot, būtu ne tikai tālredzīgi, bet svarīgi, arī domājot par sabiedrības saliedētību un kultūras lomu sabiedrībā kopumā.

³¹ Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas dati, pieejami: <https://data.gov.lv/dati/dataset/vdeavk-pilngad-pers-ar-invaliditati>

³² <https://data.gov.lv/dati/eng/dataset/berni-ar-invaliditati-adm-ter>

COVID-19 IETEKME UZ KULTŪRAS PATĒRIŅU

NB!

Visu šajā ziņojumā iekļauto datu interpretācijā jāņem vērā, ka tie ataino situāciju par laika periodu no 2019. gada oktobra līdz 2020. gada oktobrim, līdz ar to iekļaujot kā laiku pirms Covid-19 izplatības, tā arī Covid-19 pandēmijas laiku.

Covid-19 ietekmē būtiski samazinājies klātienē kultūras patēriņš

Lai gan kopumā 80% iedzīvotāju pēdējā gada laikā ir apmeklējuši kultūras pasākumus un aktivitātes, būtiski palielinājies ir to īpatsvars, kuri gada laikā nav bijuši nevienā kultūras pasākumā – ja iepriekšējos gados tādu bija 5%-8%, tad šogad 20%.

Kultūras patēriņa kritums īpaši izteikti novērojams attiecībā uz pasākumu apmeklēšanu savā reģionā – ja iepriekš 57% iedzīvotāju bija devušies uz pasākumiem savā reģionā (ārpus savas dzīves vietas), tad šogad tikai 26% ir bijuši pasākumos savā reģionā. To apliecina arī dati par reģionālo kultūras infrastruktūras objektu apmeklējumu (piemēram, ja Dzintaru koncertzāli Jūrmalā 2018. gadā apmeklēja 22% Latvijas iedzīvotāju, tad šogad tikai 12%, Latgales vēstniecību GORS Rēzeknē attiecīgi 13% un 7%). Būtiski samazinājies arī to īpatsvars, kuri uz pasākumiem devušies uz Rīgu (iepriekš 56%, šogad tikai 35%). Un attiecīgi samazinājies arī to īpatsvars, kuri kultūras pasākumus apmeklējuši ārpus Latvijas (tādu ir aptuveni divas-trīs reizes mazāk nekā iepriekš).

Samazinājušās ir arī tādas kultūras aktivitātes, kurām nav tiešas saiknes ar Covid-19 ietekmi

Izteikti kritusies ir visu pētījuma anketā iekļauto pasākumu un aktivitāšu aktivitāte, īpaši to, kas prasa klātienē apmeklējumu un dalību. Ja daudzus iepriekšējos gadus populārākā kultūras aktivitāte iedzīvotājiem bijusi pagasta, pilsētas vai novada svētku apmeklēšana, tad šogad populārākā ir kultūrvēsturisko vietu apmeklēšana, ko kopumā darījuši 36% iedzīvotāju (jāuzsver gan, ka arī šīs aktivitātes popularitāte ir kritusies – 2018. gadā 52% bija apmeklējuši pilis, muižas, dārzus un parkus).

Interesanti, ka būtiski kritusies ir arī tādu aktivitāšu popularitāte, kam šķietami nav tiešas saiknes ar pandēmijas izplatību – iedzīvotāji retāk lasījuši grāmatas un retāk skatījušies kultūras pārraides televīzijā. Diemžēl pētījuma dati neļauj sniegt izskaidrojumu šādai tendencei.

Covid-19 ietekmē būtiski mainījušie brīvā laika pavadīšanas ieradumi

Kopš Covid-19 sākuma iedzīvotāji biežāk skatās TV vai kino mājās (35% novērtē, ka tagad dara to biežāk), lieto datoru un internetu (29%), dodas pastaigās (27%), guļ vai atpūšas neko nedarot (22%), darbojas māsaimniecībā un dārzā (18%), klausās mūziku (18%), lasa grāmatas un žurnālus (17%), gatavo ēst (16%).

Samazinājušās ir visas tās aktivitātes, kas prasa klātienē dalību. Tomēr arī šādā aspektā ir atšķirības. Visbūtiskāk ir kritusies dalība tieši kultūras pasākumos – 49% iedzīvotāju norāda, ka apmeklē tos retāk.

Muzejus retāk apmeklē 33% iedzīvotāju, kino – 24%. Laiku ar draugiem retāk pavada 44% iedzīvotāju, laiku kafejnīcās – 42%, retāk iepērkas un apmeklē tirdziņus 34%.

Izteikti pieaudzis digitālais kultūras patēriņš

Aptaujas dati liecina, ka pēdējā gada laikā izteikti pieaudzis kultūras patēriņš internetā. Visizteiktāk pieaugusi Latvijas filmu skatīšanās tiešsaistē – ja 2018. gadā to bija darījuši tikai 16% iedzīvotāju, tad pēdējā gada laikā jau 48%. Tāpat būtiski pieaudzis to iedzīvotāju īpatsvars, kas internetā skatās vai klausās kultūras translācijas (attiecīgi pieaugums no 19% līdz 45%), skatās ārvalstu filmas tiešsaistē (no 34% līdz 57%), klausās mūziku tiešsaistē (no 32% līdz 54%), lejupielādē ārvalstu vai Latvijas filmas (no 12% līdz 32%). Šeit gan jāuzsver, ka aptaujas dati neļauj nodalīt legāla un nelegāla satura patēriņa, bet uzrāda tikai kopējo digitālo patēriņu.

Covid-19 ierobežojumu samazināšanai nebūtu lielas ietekmes uz kopējo kultūras patēriņu

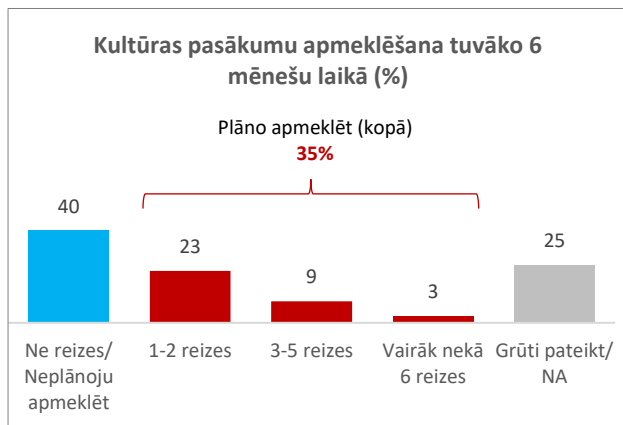
Tikai 26% iedzīvotāju norāda, ka Covid-19 ierobežojumu samazināšana pamudinātu viņus apmeklēt kultūras pasākumus. Tikmēr 40% apgalvo, ka tikai Covid-19 ierobežojumu pilnīga atcelšana būtu pamudinājums kultūras patēriņam (dažādu citu faktoru ietekme tiek norādīta daudz retāk, piemēram, brīvā laika pieejamību norāda 38%, lielāku pasākumu izvēli 14%). Tas liecina, ka kultūras patēriņa “atdzīvināšanai” izšķiroša ir kopējā pandēmijas attīstības situācija, nevis atsevišķu ierobežojumu atcelšana vai maiņa. Tādēļ paredzams, ka pandēmijas tiešā un netiešā ietekme kultūras patēriņā ir un būs ilgstoša.

Tikai 1/3 iedzīvotāju plāno apmeklēt kultūras pasākumus tuvāko 6 mēnešu laikā

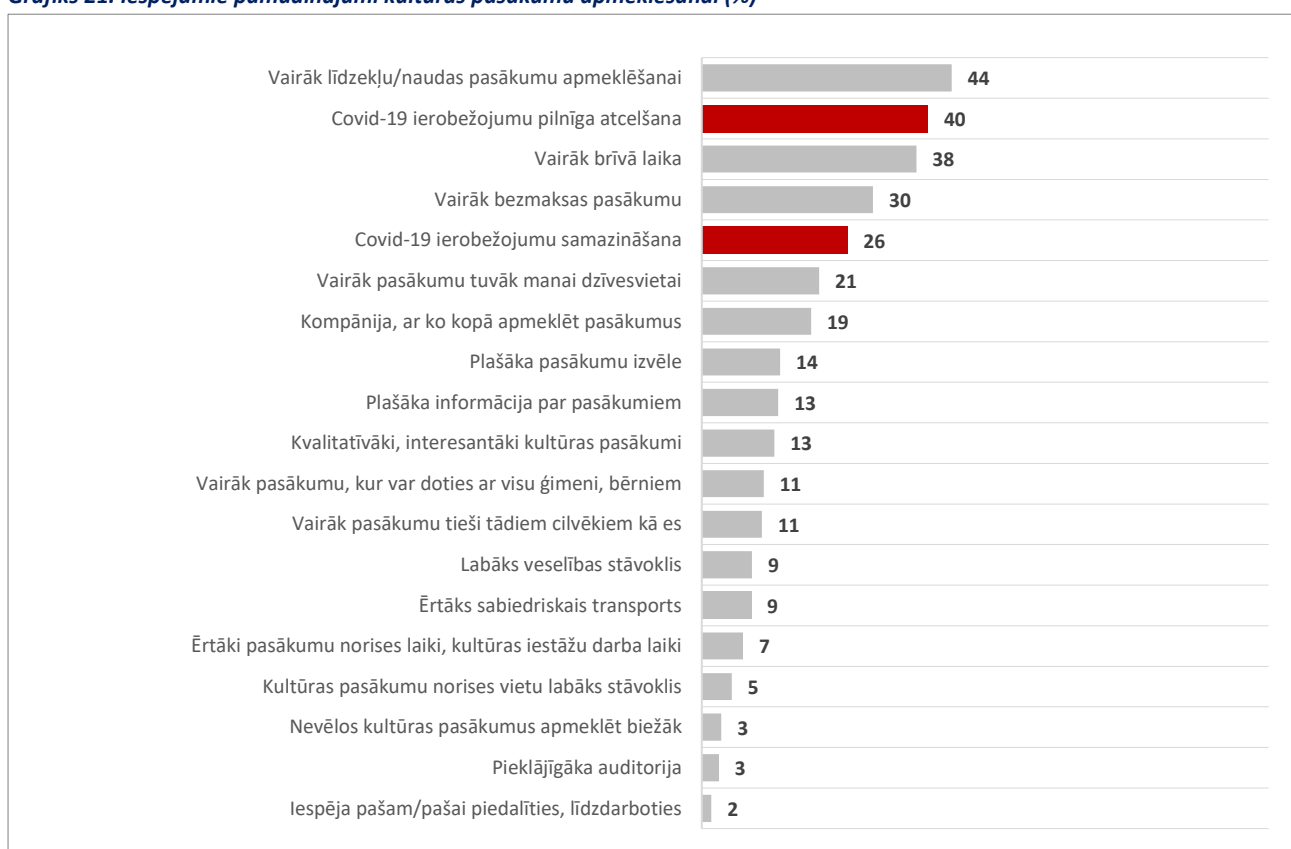
Vaicāti par to, vai tuvāko 6 mēnešu laikā plāno apmeklēt kultūras pasākumus (jāuzsver, ka aptauja notika oktobrī, kad nebija zināms par ierobežojumiem līdz janvārim), 40% apgalvo, ka noteikti neapmeklēs nevienu kultūras pasākumus, 25% nav varējuši sniegt konkrētu atbildi, bet 35% – ka apmeklēs kultūras pasākumus. Tas liecina, ka pat tad, kad noteiktie ierobežojumi tiks atcelti, iedzīvotāju kultūras aktivitāte atjaunosies pakāpeniski.

Pēc noteikto ierobežojumu atcelšanas grūtāk aktivizējamās iedzīvotāju mērķgrupas varētu būt: 45-64 un it īpaši 65-74 gadīgie, cittautieši, tie, kuri dzīvo vieni, tie, kuriem nav bērnu, iedzīvotāji ar zemiem ienākumiem, Zemgalē un Latgalē dzīvojošie, tie, kuri arī iepriekš bijuši mazāk aktīvi kultūras patēriņā. Īpašs izaicinājums būs kultūras patēriņā atgriezt tos iedzīvotājus, kurus bija izdevies aktivizēt pēdējo gadu laikā un kuru kultūras patēriņš aprāvās Covid-19 radīto ierobežojumu dēļ.

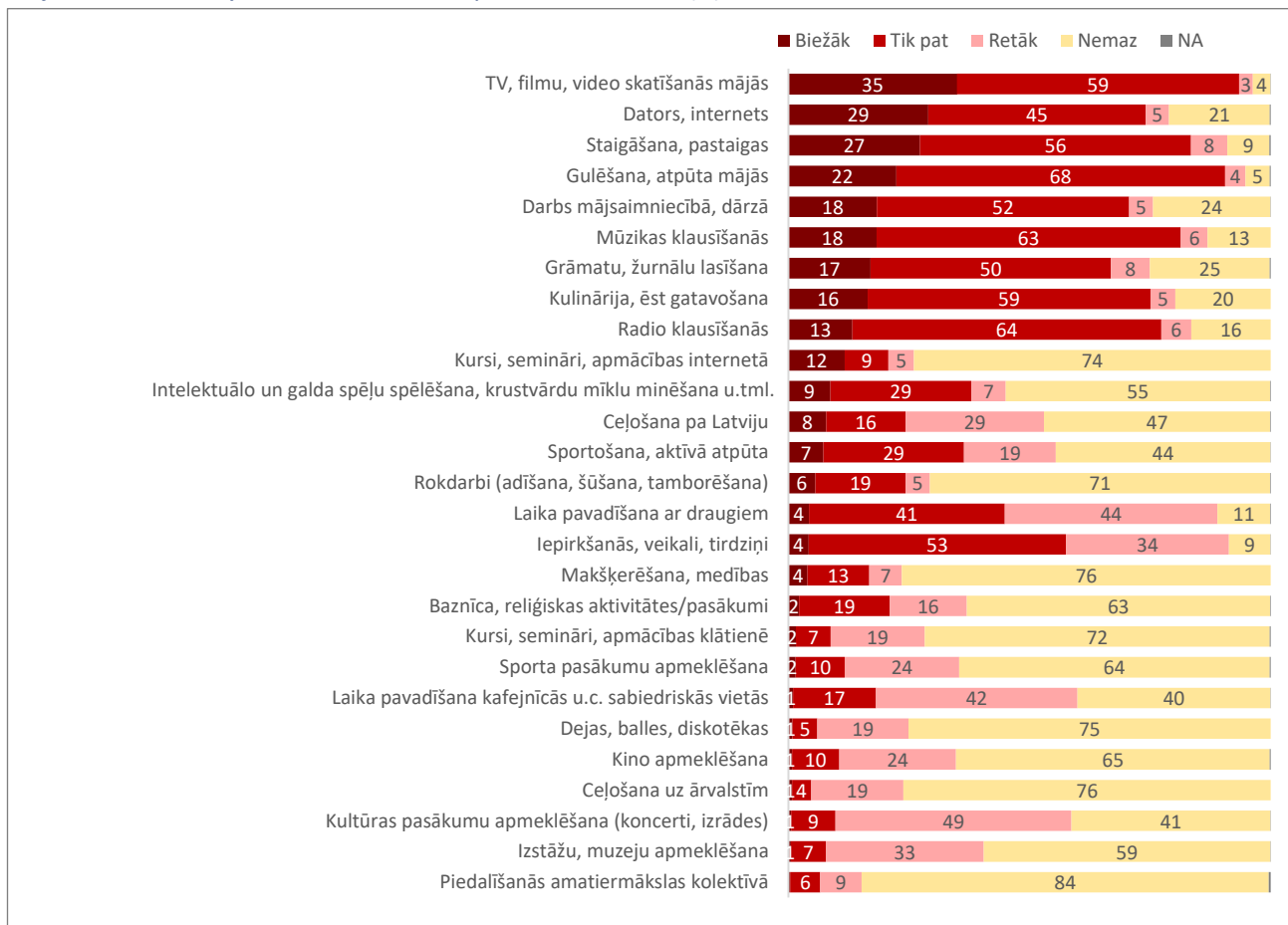
Grafiks 20. Kultūras pasākumu apmeklēšanas plāni tuvāko 6 mēnešu laikā

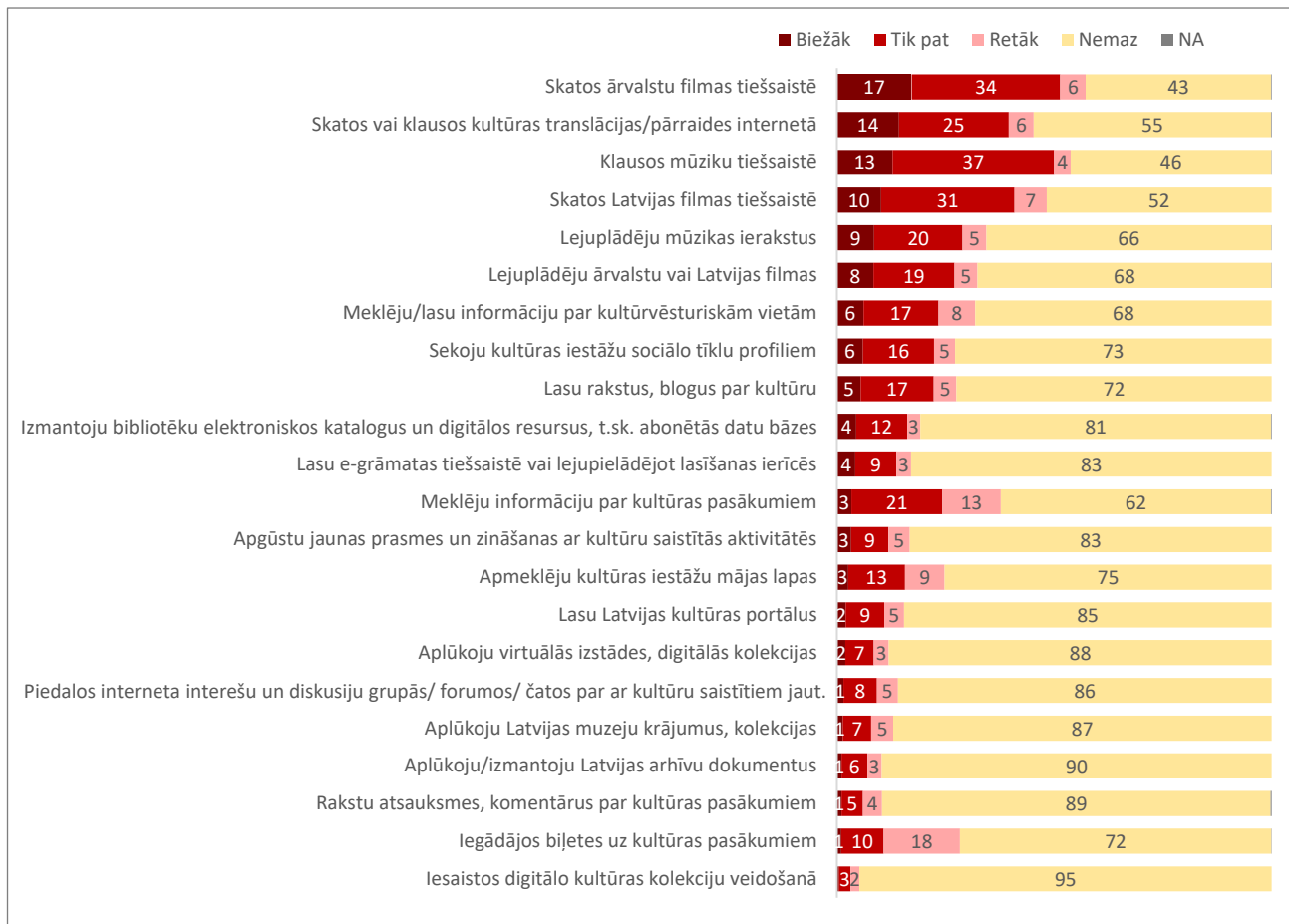
Grafiks 21. Iespējamie pamudinājumi kultūras pasākumu apmeklēšanai (%)

Grafiks 22. Brīvā laika pavadīšanas veidu izmaiņas Covid-19 ietekmē (%)

Grafiks 23. Digitālā kultūras patēriņa izmaiņas Covid-19 ietekmē (%)

KULTŪRAS ORGANIZĀCIJU UN PASĀKUMU RĪKOTĀJU DARBS AR AUDITORIJU

2020. gada aptaujā jau otro reizi kultūras patēriņa pētījumu ietvaros papildus tika īstenota arī kultūras organizāciju un pasākumu rīkotāju aptauja. Aptaujas mērķa grupa bija visas tās kultūras organizācijas, kuru ikdienas darbs saistīts ar pasākumu un dažādu kultūras aktivitāšu rīkošanu un īstenošanu (koncertu rīkotāji, pasākumu bērniem organizētāji u.c.), kā arī tās organizācijas, kuru darbības būtiskākā mērķauditorija ir iedzīvotāji (bibliotēkas, muzeji, teātri, arhīvi u.c.). Aptaujas mērķis bija noskaidrot organizāciju vērtējumus par auditorijas izmaiņām, iegūt informāciju par organizāciju veiktajām aktivitātēm to darbībā auditorijas piesaistē Covid-19 ierobežojumu apstākļos, kā arī noskaidrot vērtējumus par būtiskākajiem izaicinājumiem kultūras jomā tuvākā gada laika periodā. Aptaujā iegūtie dati apkopoti šajā nodaļā – tie sniedz kontekstuālu un papildinošu informāciju iedzīvotāju aptaujā iegūtajiem viedokļiem un vērtējumiem.

Auditorijas izmaiņas pēdējā pusgada laikā

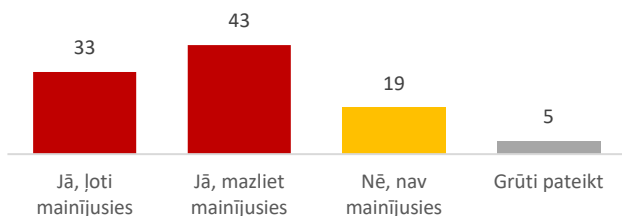
Kopumā 76% kultūras organizāciju un pasākumu rīkotāju novērtē, ka pēdējā pusgada laikā (kopš Covid-19 sākuma) to auditorija ir mainījusies, tai skaitā 33% vērtē, ka auditorija ir ļoti mainījusies. Izteikti vairāk auditorija ir mainījusies organizācijām Rīgā un Pierīgā (81%-84%% novērtē, ka ir mainījusies), valsts institūcijām (83%), kultūrizglītības iestādēm (83%), kultūrvēsturiskām vietām (85%), muzejiem (94%), pasākumu norišu vietām (84%), teātriem (86%), kā arī tiem, kuri rīko populārās mūzikas koncertus (83%). Jāuzsver, ka auditorijas izmaiņas novērojamas visās jomās, atšķirīga ir tikai tā izteiktības pakāpe.

Lūgti konkretizēt novērtējumu par auditorijas izmaiņām, absolūtais vairākums (89%) novērtē, ka auditorija ir samazinājusies, un tikai 15% – ka auditorija ir palielinājusies. 16% organizāciju norādījušas, ka pasākumi un aktivitātes vispār nenotiek, savukārt 67% norāda, ka darbība notiek, bet apmeklētāju skaits ir samazinājies. Savukārt tie, kuri apgalvojuši, ka auditorija ir palielinājusies, salīdzinoši biežāk norāda, ka ir izdevies piesaistīt jaunu auditoriju.

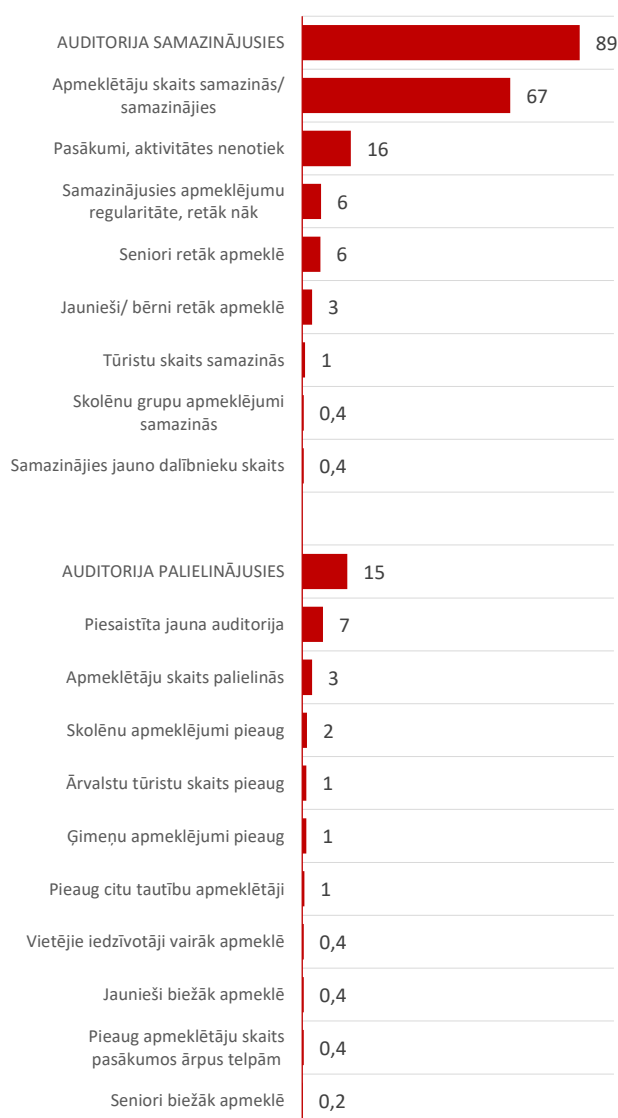
To, ka auditorija ir samazinājusies izteikti biežāk norāda organizācijas Latgalē (95% apgalvojušas, ka auditorija ir samazinājusies), bibliotēkas (94%), mākslas saloni un galerijas (100%). Savukārt auditorijas palielināšanos novērojušas organizācijas Zemgalē (21% no Zemgalē aptaujātajiem norāda, ka auditorija ir palielinājusies), valsts institūcijas (27%), komercsabiedrības (21%), kultūrvēsturiskās vietas (44%). Tomēr jāuzsver, ka arī šajos gadījumos lielākā daļa norāda, ka auditorija ir samazinājusies.

Grafiks 24. Auditorijas notikušo izmaiņu raksturojums

Vai pēdējā pusgada laikā ir mainījusies Jūsu organizācijas/uzņēmuma aktivitāšu un pasākumu auditorija? (%)

Kas tieši ir mainījies? (%)

Tie, kuri novērtē, ka auditorijā ir notikušas izmaiņas - Mērķa grupu griezumā (%)

Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Auditorijas sagaidāmās izmaiņas tuvākā gada laikā

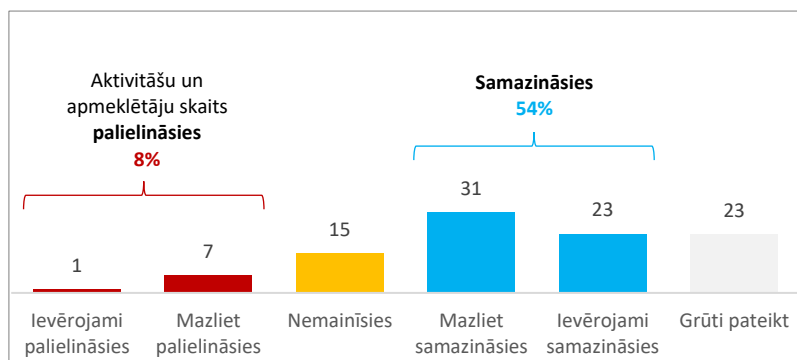
Domājot par tuvāko gadu, 54% organizāciju sagaida auditorijas samazināšanos, un tikai 8% – auditorijas palielināšanos. Tikai 15% novērtē, ka auditorija nemainīsies. Šie dati liecina – kultūras sektora pārstāvji tuvāko gadu vērtē kā nozarei smagu laika posmu.

Optimistiskākas attiecībā uz auditorijas izmaiņām tuvāko gadu laikā ir organizācijas Rīgā (14% sagaida, ka auditorija palielināsies), nevalstiskās organizācijas (12%), arhīvi (17%), kultūrvēsturiskās vietas (15%), muzeji (14%), pasākumu norišu vietas (14%), pārvaldes institūcijas (15%), radošās industrijas (15%), kā arī tie, kuri rīko seminārus (12%). Jāuzsver gan, ka arī visu minēto organizāciju aspektā vairākums sniedz vērtējumu, ka auditorija samazināsies, bet optimistisko vērtējumu īpatsvars šajā griezumā ir salīdzinoši lielāks, lai gan nevienā gadījumā nepārsniedz 17%.

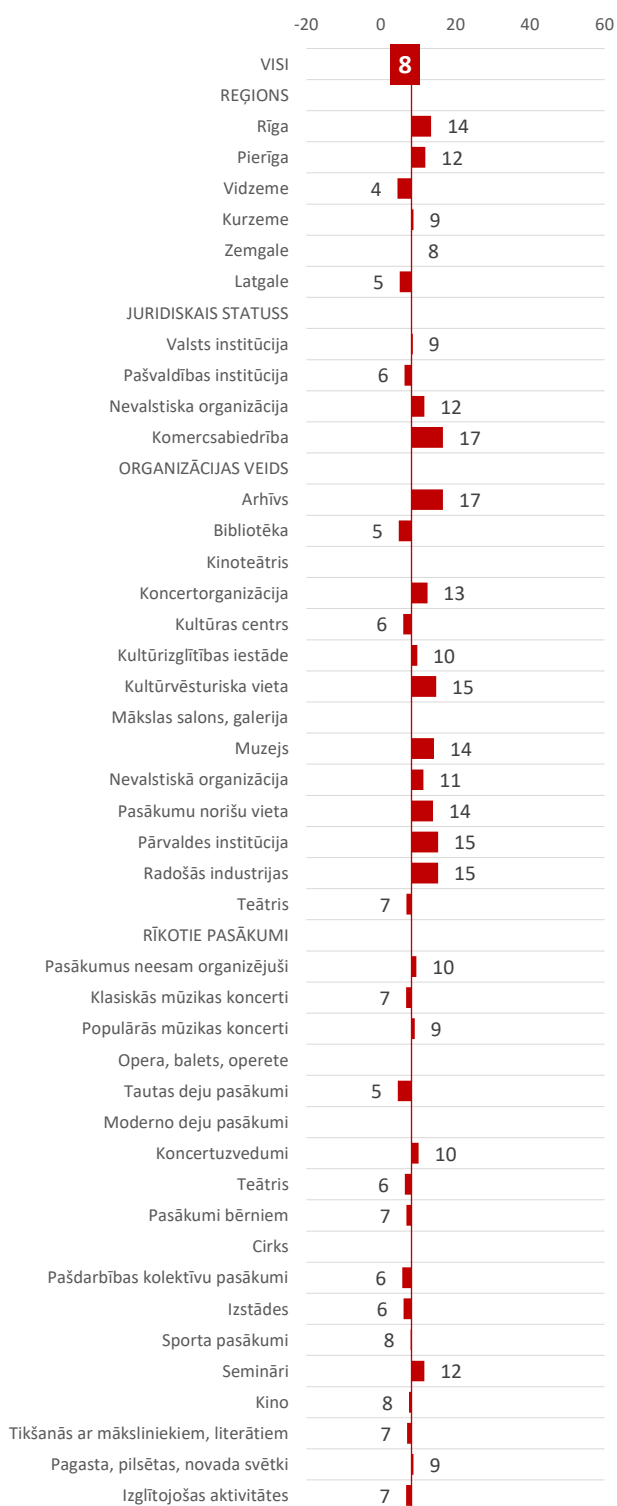
Savukārt izteikti pesimistiskākas par auditorijas izmaiņām ir organizācijas Pierīgā (64% novērtē, ka auditorija samazināsies), Kurzemē (59%), komercsabiedrības (67%), kinoteātri (60%), koncertorganizācijas (59%), mākslas saloni un galerijas (63%), opera un balets (89%).

Auditorijas sagaidāmo samazināšanos vairākums organizāciju (66%) saista ar Covid-19 dēļ ieviestajiem aizliegumiem un ierobežojumiem, kā arī 32% norāda uz iedzīvotāju bailēm no saslimšanas, līdz ar to kultūras pasākumu un objektu apmeklēšanas ierobežošanu.

Grafiks 25. Auditorijas sagaidāmo izmaiņu raksturojums (%)

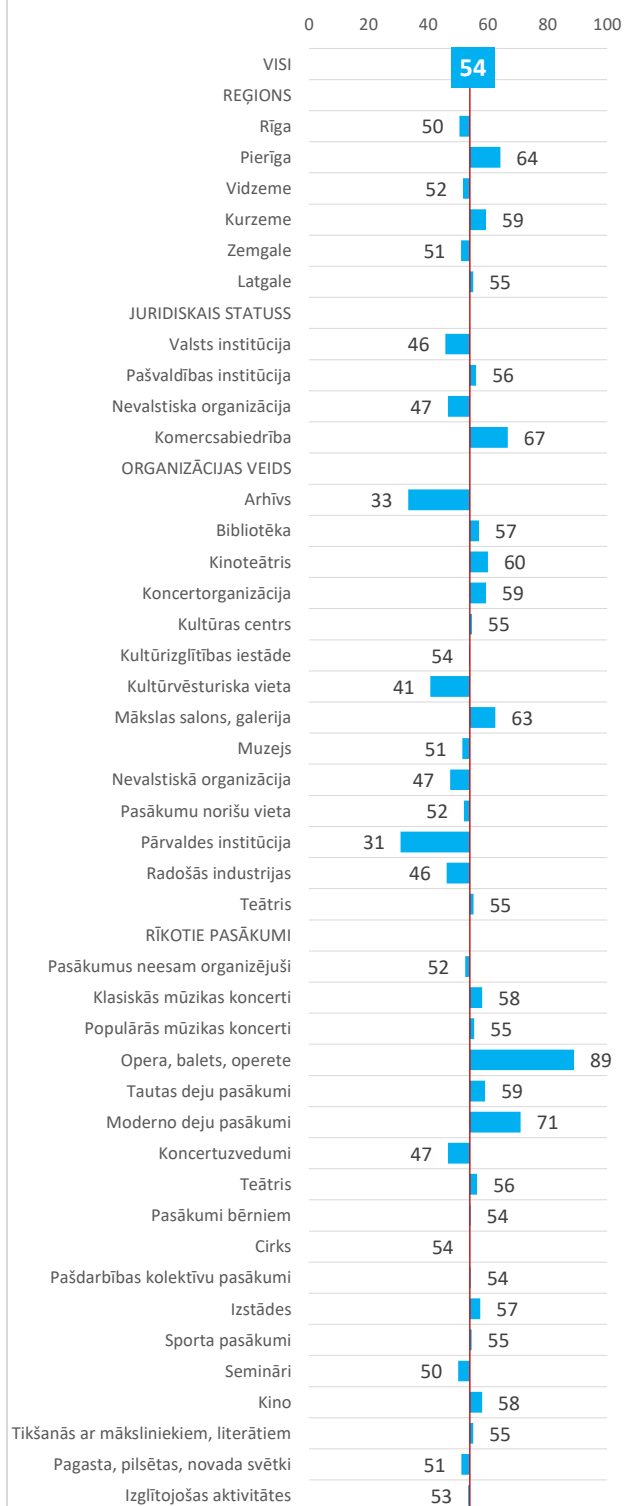

Tie, kuri novērtē, ka auditorija palielināsies - Mērķa grupu griezumā (%)

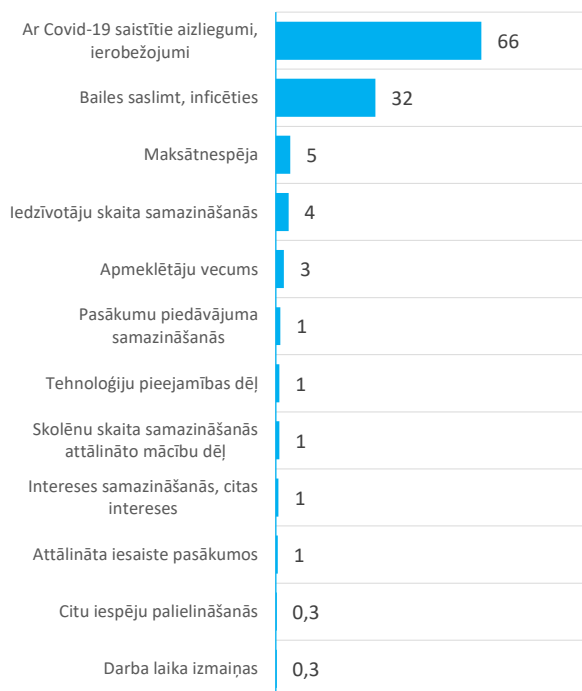
Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Tie, kuri novērtē, ka auditorija samazināsies - Mērķa grupu griezumā (%)

Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Kas tieši veicinās apmeklētāju skaita samazināšanos? (%)

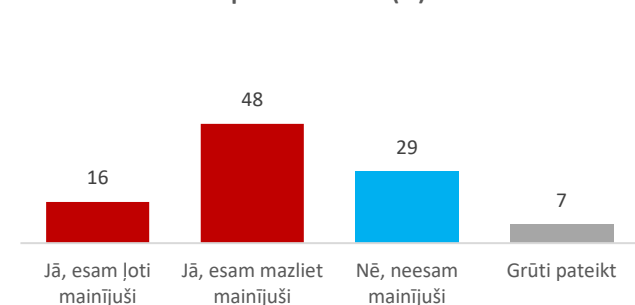
Izmaiņas organizāciju darbībā auditorijas piesaistei pēdējā pusgada laikā

Kopumā 64% organizāciju ir veikušas kādas pārmaiņas savā darbā ar auditoriju pēdējā pusgada laikā, tai skaitā 19% novērtē, ka ir veikuši būtiskas pārmaiņas. Uz pārmaiņām savā darbībā biežāk norādījušas organizācijas Rīgā (77%), valsts institūcijas (74%), komercsabiedrības (75%), arhīvi (83%), koncertorganizācijas (81%), muzeji (77%), pasākumu norišu vietas (76%), teātri (79%). Jāpiebilst, ka izmaiņas savā darbībā ar auditoriju veikušas mazāk organizāciju, nekā aptaujā novērtēja, ka to auditorija ir mainījusies – kopumā 76% kultūras organizāciju un pasākumu rīkotāju novērtē, ka pēdējā pusgada laikā (kopš Covid-19 sākuma) to auditorija ir mainījusies, bet izmaiņas veikuši 64%.

Veiktās pārmaiņas visbiežāk saistītas ar darbības stratēģijas maiņu (to norāda 41% aptaujāto). 16% norāda, ka ir mainījuši pasākumu formātu, 15% – ka mainītas biļešu cenas, 14% īstenojuši plašākas mārketinga aktivitātes, bet 13% aktivizējuši darbību sociālajos tīklos.

Grafiks 26. Organizāciju darbības izmaiņu raksturojums

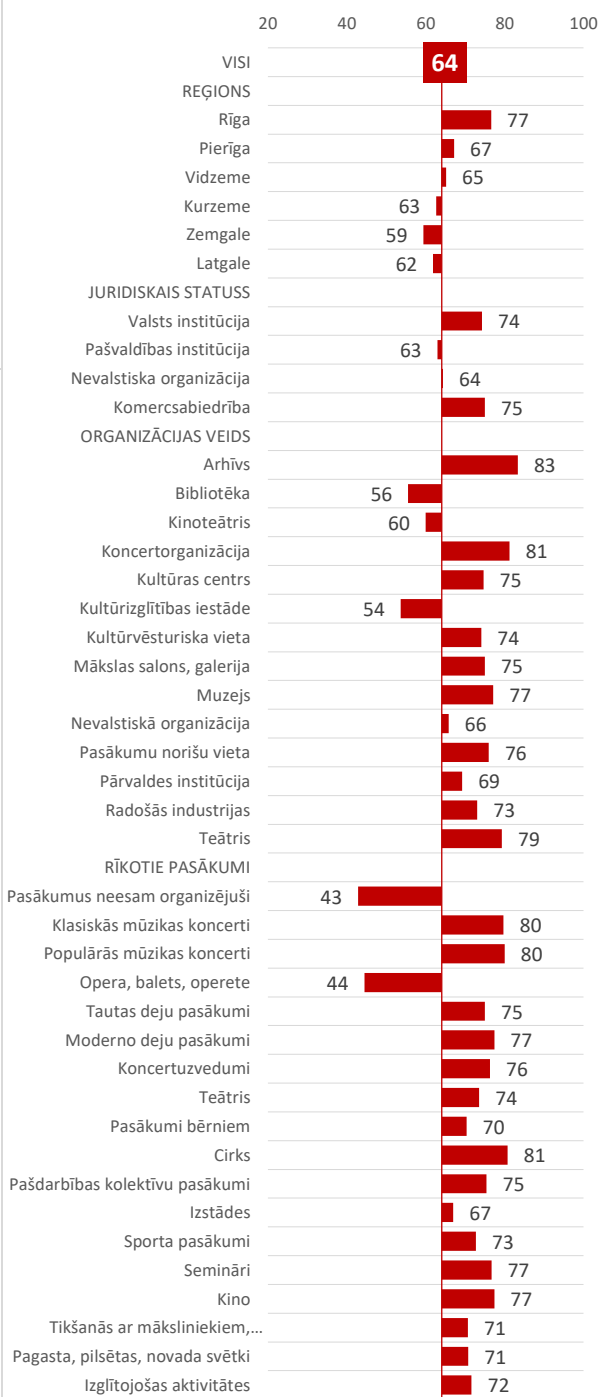
Vai pēdējā pusgada laikā savas organizācijas darbībā esat kaut ko mainījuši auditorijas piesaistīšanai? (%)

Kas tieši esat mainījuši? (%)

Tie, kuri ir veikuši izmaiņas organizācijas darbībā - Mērķa grupu griezumā (%)

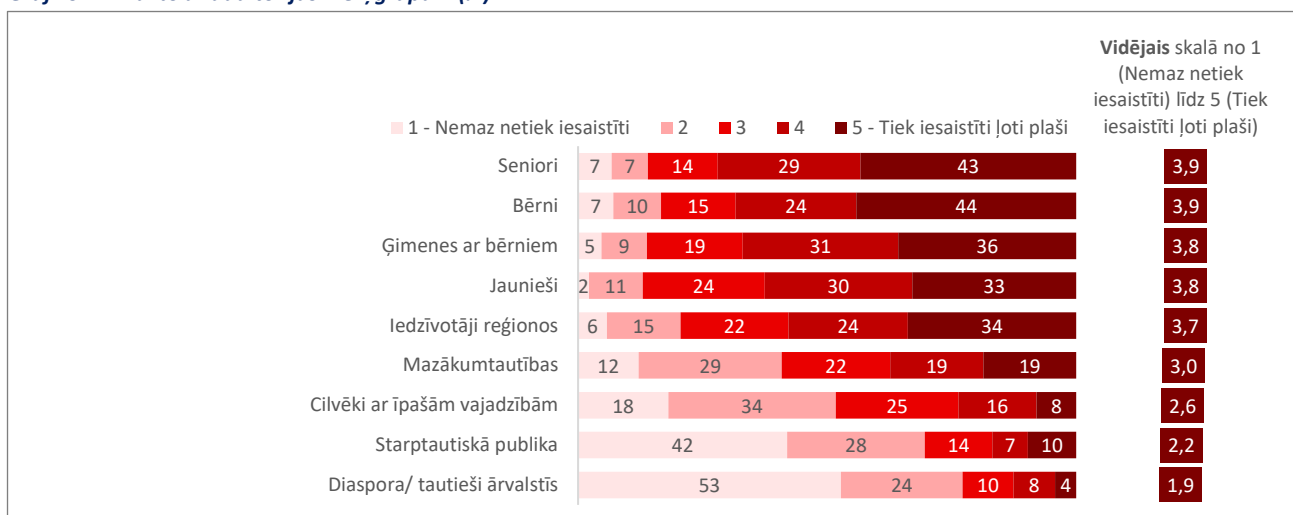

Vizuāli attēlota konkrēto sociāli demogrāfisko grupu rādītāju novirze no visas izlases rādītāja. Stabiņi uz labo pusi – rādītāji lielāki nekā visā izlasē kopumā, stabiņi uz kreiso pusi – rādītāji zemāki nekā visā izlasē kopumā.

Darbs ar dažādām mērķgrupām

Šī gada aptaujā anketā tika iekļauts jautājums par to, ar kādas mērķgrupas kultūras sektorā tiek iesaistītas vairāk vai mazāk. Kopumā dati liecina, ka ļoti plaši tiek iesaistīti seniori (72% no organizācijām uzskata, ka šī mērķgrupa tiek iesaistīta plaši), bērni (68%), ģimenes ar bērniem (67%), jaunieši (63%), iedzīvotāji reģionos (58%). Retāk tiek iesaistītas tādas mērķgrupas kā mazākumtautības (37%), cilvēki ar īpašām vajadzībām (24%), starptautiskā auditorija (17%) un diasporas pārstāvji (13%). To, ka tiek iesaistītas daudzveidīgas mērķgrupas, izteikti biežāk apgalvojuši kultūrvēsturisko vietu, mākslas salonu un galeriju, kā arī muzeju pārstāvji.

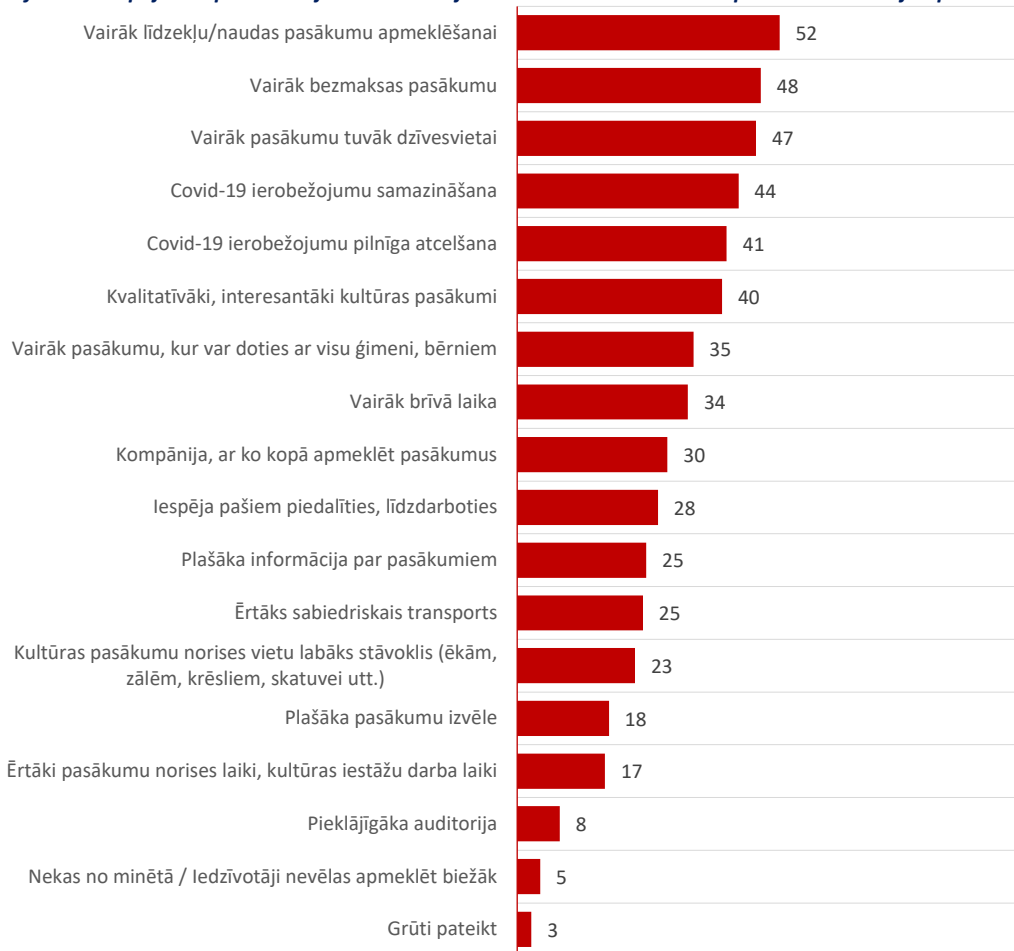
Grafiks 27. Darbs ar auditorijas mērķgrupām (%)

Iespējamie pamudinājumi kultūras pasākumu apmeklēšanai

Vaicāti par to, kas varētu pamudināt iedzīvotājus biežāk apmeklēt kultūras pasākumus, kultūras sektora pārstāvji visbiežāk (52% gadījumu) norāda uz finansiālo iespēju palielināšanos. Nedaudz retāk (48% gadījumu) tiek norādīts uz bezmaksas pasākumu pieejamības paplašināšanos, bet 47% uzskata, ka apmeklējumu sekmētu vairāk pasākumu tuvāk dzīvesvietai. Ar Covid-19 ierobežojumiem saistītus faktorus norāda 44% aptaujāto, uzskatot, ka ierobežojumu samazināšana palielinātu iedzīvotāju kultūras aktivitāti. Tomēr jāuzsver, ka šis faktors minēts retāk nekā finansiālie apsvērumi un pasākumu pieejamība tuvāk dzīvesvietai. Tāpat jāuzsver, ka tikai 26% iedzīvotāju aptaujā norādījuši, ka Covid-19 ierobežojumu samazināšana pamudinātu viņus apmeklēt kultūras pasākumus, kamēr 40% apgalvo, ka tikai Covid-19 ierobežojumu pilnīga atcelšana būtu pamudinājums kultūras patēriņam. Šādā aspektā nepamatots ir kultūras sektora pārstāvju uzskats, ka arī ierobežojumu samazināšana varētu būtiski palielināt kultūras patēriņu.

Grafiks 28. Iespējamie pamudinājumi iedzīvotājiem kultūras aktivitātes un pasākumus Latvijā apmeklēt biežāk

Būtiskākie izaicinājumi kultūras nozares attīstībā

Par būtiskāko izaicinājumu kultūras nozares attīstībā Latvijā kopumā kultūras sektora pārstāvji uzskata Covid-19 radīto seku pārvarēšanu (to norāda 20% aptaujāto), savukārt vietējā līmenī (savā pilsētā, pagastā, novadā) visbiežāk kā izaicinājums tiek norādīta finansējuma pieejamības nodrošināšana (14%). Interesanti, ka Covid-19 radīto seku pārvarēšanu kultūras sektora pārstāvji izteikti uzskata par nacionālā līmenī risināmu un tikai 8% to attiecina arī uz vietējo līmeni. Jāuzsver arī, ka salīdzinoši liels ir to kultūras sektora pārstāvju īpatsvars (12%), kuri par izaicinājumu uzskata reģionālās reformas ieviešanu un tās radītās pārmaiņas.

Grafiks 29. Būtiskākie izaicinājumi kultūras nozares attīstībā Latvijā kopumā un vietējā līmenī (%)

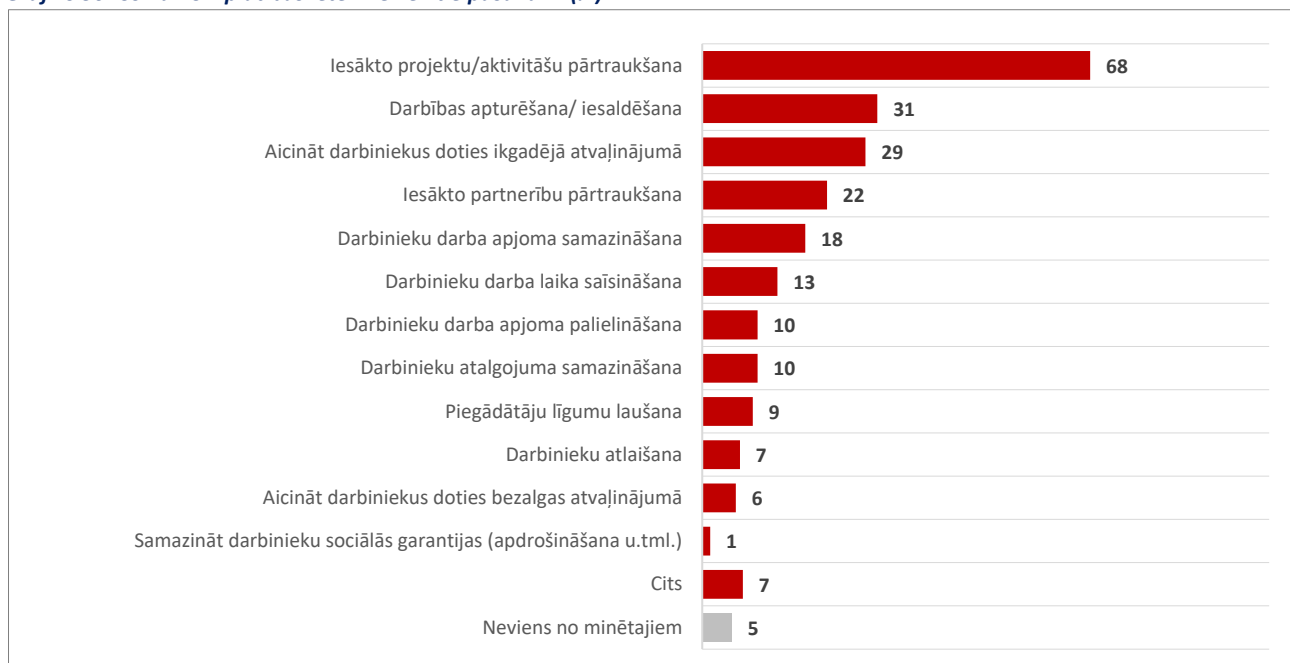
Covid-19 izplatības radītās sekas

95% kultūras sektora pārstāvju ir veikuši kādus pasākumus organizācijas iekšienē kā reakciju uz Covid-19 radītajām sekām. 68% ir bijuši spiesti pārtraukt dažādus iesāktos projektus un aktivitātes, 31% ir apturējuši vai iesaldējuši savu darbību, 29% aicinājuši darbiniekus doties ikgadējā atvaļinājumā, bet 22% pārtraukuši iesāktās partnerības. Darbinieku darba apjoms samazināts 18% organizāciju, darba laiks saīsināts 13%, bet darbinieku atalgojums samazināts 10% sektora. 7% ir bijuši spiesti arī atlaist darbiniekus.

Dažādus pandēmijas ietekmē veiktos pasākumus biežāk norādījušas komercsabiedrības, kinoteātri, koncertorganizācijas, mākslas saloni un galerijas, kā arī teātri.

Novērojamas arī atsevišķas atšķirības dažādās kultūras sektora jomās. Piemēram, darbiniekus ikgadējā atvaļinājumā biežāk aicinājuši doties kultūras centri, muzeji, kinoteātri. Darbības iesaldēšana vai apturēšana biežāk tiek norādīta kultūrizglītības iestādēs. Darbinieku atlaišanas biežāk norādītas kinoteātros, mākslas salonos, koncertorganizācijās.

Grafiks 30. Covid-19 izplatības ietekmē veiktie pasākumi (%)

KOPSAVILKUMS: COVID-19 IETEKME UZ KULTŪRAS PATĒRIŅU UN LĪDZDALĪBU

NB! Visu šajā ziņojumā iekļauto datu interpretācijā jāņem vērā, ka tie ataino situāciju par laika periodu no 2019. gada oktobra līdz 2020. gada oktobrim, līdz ar to iekļaujot kā laiku pirms Covid-19 izplatības, tā arī Covid-19 pandēmijas laiku. Tā kā kultūras patēriņa un līdzdalības rādītāju izmaiņu būtiskākais iemesls ir Covid-19 pandēmija, kultūras patēriņa izmaiņu rādītājus nav iespējams analizēt salīdzinoši ar iepriekšējiem gadiem, jo izmaiņas radītas ārēju iemeslu dēļ. Šādā kontekstā lielā mērā var uzskatīt, ka visi šī ziņojuma dati raksturo Covid-19 pandēmijas ietekmi uz kultūras patēriņu, nevis kultūras patēriņa izmaiņu tendences kā tādas.

Covid-19 ietekmē būtiski samazinājies klātienē kultūras patēriņš

Lai gan kopumā 80% iedzīvotāju pēdējā gada laikā ir apmeklējuši kultūras pasākumus un aktivitātes, **būtiski palielinājies ir to īpatsvars, kuri gada laikā nav bijuši nevienā kultūras pasākumā** – ja iepriekšējos gados tādu bija 5%-8%, tad **šogad 20%**. Izteikti kritusies ir visu pētījuma anketā iekļauto pasākumu un aktivitāšu aktivitāte, īpaši to, kas prasa klātienē apmeklējumu un dalību.

Populārākā aktivitāte iedzīvotājiem bijusi kultūrvēsturisko vietu apmeklēšana

Ja daudzus iepriekšējos gadus populārākā kultūras aktivitāte iedzīvotājiem bijusi pagasta, pilsētas vai novada svētku apmeklēšana, tad **šogad populārākā ir kultūrvēsturisko vietu apmeklēšana, ko kopumā darījuši 36% iedzīvotāju** (jāuzsver gan, ka arī šīs aktivitātes popularitāte ir kritusies – 2018. gadā 52% bija apmeklējuši pilis, muižas, dārzus un parkus).

Samazinājušās arī tādas kultūras aktivitātes, kurām nav tiešas saiknes ar Covid-19 ietekmi

Interesanti, ka būtiski kritusies ir arī tādu aktivitāšu popularitāte, kam šķietami nav tiešas saiknes ar pandēmijas izplatību – **iedzīvotāji retāk lasījuši grāmatas un retāk skatījušies kultūras pārraides televīzijā**. Diemžēl pētījuma dati neļauj sniegt izskaidrojumu šādai tendencei.

Būtiski kritusies kultūras pasākumu apmeklēšanas mobilitāte, īpaši attiecībā uz reģionālajiem kultūras infrastruktūras objektiem

Kultūras patēriņa kritums īpaši izteikti novērojams attiecībā uz pasākumu apmeklēšanu savā reģionā – **ja iepriekš 57% iedzīvotāju bija devušies uz pasākumiem savā reģionā (ārpus savas dzīves vietas), tad šogad tikai 26% ir bijuši pasākumos savā reģionā**. To apliecina arī dati par reģionālo kultūras infrastruktūras objektu apmeklējumu (piemēram, ja Dzintaru koncertzāli Jūrmalā 2018. gadā apmeklēja 22% Latvijas iedzīvotāju, tad šogad tikai 12%, Latgales vēstniecību GORS Rēzeknē attiecīgi 13% un 7%). Būtiski samazinājies arī to īpatsvars, kuri uz pasākumiem devušies uz Rīgu (iepriekš 56%, šogad tikai 35%).

Covid-19 ietekmē būtiski mainījušie brīvā laika pavadīšanas ieradumi: visbūtiskāk kritusies dalība tieši kultūras pasākumos

Kopš Covid-19 sākuma **iedzīvotāji biežāk skatās TV vai kino mājās** (35% novērtē, ka tagad dara to biežāk), **lieto datoru un internetu** (29%), **dodas pastaigās** (27%), **guļ vai atpūšas neko nedarot** (22%), darbojas mājsaimniecībā un dārzā (18%), klausās mūziku (18%), lasa grāmatas un žurnālus (17%), gatavo ēst (16%).

Samazinājušās ir visas tās aktivitātes, kas prasa klātienas dalību. Tomēr arī šādā aspektā ir atšķirības. **Visbūtiskāk ir kritusies dalība tieši kultūras pasākumos – 49% iedzīvotāju norāda, ka apmeklē tos retāk.** Muzejus retāk apmeklē 33% iedzīvotāju, kino – 24%. Laiku ar draugiem retāk pavada 44% iedzīvotāju, laiku kafejnīcās – 42%, retāk iepērkas un apmeklē tirdziņus 34%.

Kultūras pieejamība un patēriņš īpaši samazinājies tiem, kam tas jau iepriekš bijis zems

Aktīvāki kultūras patēriņā bijuši jaunieši (kopumā 92% ir piedalījušies vismaz 1 pasākumā/aktivitātē), iedzīvotāji ar augstiem ienākumiem, virs 600 EUR uz vienu ģimenes locekli (86% ir piedalījušies vismaz vienā pasākumā), kā arī tie, kas apmeklē pasākumus kopā ar bērniem (97%). Savukārt mazāk šajā laika periodā uz pasākumiem devušies seniori (tikai 36% ir apmeklējuši vismaz 1 pasākumu), cittautieši (26%), iedzīvotāji ar zemiem ienākumiem (27%), kā arī Zemgalē un Latgalē dzīvojošie (attiecīgi 28% un 26%). Kopumā šie dati liecina, ka šajā laika periodā **kultūras patēriņā aktīvie iedzīvotāji pēc iespējas ir centušies turpināt/saglabāt savu esošo kultūras patēriņu**, bet tie, kas arī iepriekš bijuši mazāk aktīvi, tagad savu kultūras patēriņu samazinājuši vēl būtiskāk vai pārtraukuši to vispār.

Covid-19 ietekme uz kultūras līdzdalību bijusi mazāka nekā uz kultūras patēriņu

Pēdējā gada laikā 8% Latvijas iedzīvotāju bijuši iesaistīti amatiermākslā (koris, tautas deju kolektīvs, amatiererteātris u.c.), **23% piedalās dažādās citās kultūras aktivitātēs** (fotografē, filmē, nodarbojas ar amatniecību vai rokdarbiem, glezno, spēlē mūzikas instrumentus u.c.), savukārt **41% veic citas sabiedriskas aktivitātes** (piedalās talkās, ziedo naudu labdarībai, sporto, izglītojas u.tml.). Šie dati liecina, ka **Covid-19 izplatības ietekme uz kultūras līdzdalību bijusi daudz mazāka nekā uz kultūras patēriņu**. Ja 2018. gadā amatiermākslā piedalījās 10% iedzīvotāju, tad pandēmijas ietekmē 2% savu līdzdalību tajā ir pārtraukuši, citās kultūras aktivitātēs iesaiste samazinājusies par 5%, bet citās brīvā laika un pilsoniskās aktivitātēs iesaistīto īpatsvars samazinājies par 14%.

Ļoti būtiski krities labdarībai ziedojošo iedzīvotāju īpatsvars

Visbūtiskākais kritums novērojams ziedojumu aspektā – ja 2018. gadā 25% Latvijas iedzīvotāju bija ziedojuši naudu labdarībai, tad **2020. gadā to darījuši tikai 12%**. Tas liecina, ka īpaši kritiska ir situācija tām pilsoniskajām un kultūras aktivitātēm, kuras lielā mērā ir atkarīgas no iedzīvotāju ziedojumiem.

Izteikti pieaudzis digitālais kultūras patēriņš

Aptaujas dati liecina, ka pēdējā gada laikā **izteikti pieaudzis kultūras patēriņš internetā. Visizteiktāk pieaugusi Latvijas filmu skatīšanās tiešsaistē** – ja 2018. gadā to bija darījuši tikai 16% iedzīvotāju, tad pēdējā gada laikā jau 48%. Tāpat būtiski pieaudzis to iedzīvotāju īpatsvars, kas internetā skatās vai klausās kultūras translācijas (attiecīgi pieaugums no 19% līdz 45%), skatās ārvalstu filmas tiešsaistē (no 34% līdz 57%), klausās mūziku tiešsaistē (no 32% līdz 54%), lejupielādē ārvalstu vai Latvijas filmas (no 12% līdz 32%). Šeit gan jāuzsver, ka aptaujas dati neļauj nodalīt legāla un nelegāla satura patēriņa, bet uzrāda tikai kopējo digitālo patēriņu.

Aptuveni 1/3 iedzīvotāju būtu gatavi maksāt par digitālo kultūras patēriņu

24% iedzīvotāju pēdējā gada laikā ir maksājuši par kultūras un izklaides aktivitātēm internetā, tai skaitā 7% to ir darījuši 3 vai vairāk reizi. Savukārt **kopumā 33% iedzīvotāju apgalvo, ka būtu gatavi maksāt par kultūras aktivitātēm internetā**, kamēr noliedzotši pret maksāšanu ir 58% iedzīvotāju.

Jāuzsver arī, ka no tiem, kuri iepriekš nav maksājuši par digitālo kultūras patēriņu, 21% būtu gatavi to darīt nākotnē.

Covid-19 ierobežojumu samazināšanai nebūtu lielas ietekmes uz kopējo kultūras patēriņu

Tikai 26% iedzīvotāju norāda, ka Covid-19 ierobežojumu samazināšana pamudinātu viņus apmeklēt kultūras pasākumus. Tīkmēr **40% apgalvo, ka tikai Covid-19 ierobežojumu pilnīga atcelšana būtu pamudinājums kultūras patēriņam** (dažādu citu faktoru ietekme tiek norādīta daudz retāk, piemēram, brīvā laika pieejamību norāda 38%, lielāku pasākumu izvēli 14%). Jāpiebilst, ka kultūras sektora pārstāvji aptaujā bijuši izteikti optimistiski par to, ka ierobežojumu samazināšana, nevis tikai pilnīga atcelšana, varētu būtiski palielināt iedzīvotāju kultūras aktivitāti. Iedzīvotāju sniegtie vērtējumi tomēr rāda, ka daļēja ierobežojumu atcelšana būtiski uzreiz nepalielinātu kultūras patēriņu. Tas liecina, ka kultūras patēriņa “atdzīvināšanai” izšķiroša ir kopējā pandēmijas attīstības situācija, nevis atsevišķu ierobežojumu atcelšana vai maiņa. Tādēļ **paredzams, ka pandēmijas tiešā un netiešā ietekme kultūras patēriņā ir un būs ilgstoša.**

Tikai 1/3 iedzīvotāju plāno apmeklēt kultūras pasākumus tuvāko 6 mēnešu laikā

Vaicāti par to, vai tuvāko 6 mēnešu laikā plāno apmeklēt kultūras pasākumus (jāuzsver, ka aptauja notika oktobrī, kad nebija zināms par ierobežojumiem līdz janvārim), **40% apgalvo, ka noteikti neapmeklēs nevienu kultūras pasākumu**, 25% nav varējuši sniegt konkrētu atbildi, bet **35% – ka apmeklēs kultūras pasākumus**. Tas liecina, ka **pat tad, kad noteiktie ierobežojumi tiks atcelti, iedzīvotāju kultūras aktivitāte atjaunosies pakāpeniski.**

Pēc noteikto ierobežojumu atcelšanas grūtāk aktivizējamas iedzīvotāju mērķgrupas varētu būt: 45-64 un it īpaši 65-74 gadīgie, cittautieši, tie, kuri dzīvo vieni, tie, kuriem nav bērnu, iedzīvotāji ar zemiem ienākumiem, Zemgalē un Latgalē dzīvojošie, tie, kuri arī iepriekš bijuši mazāk aktīvi kultūras patēriņā. **Īpašs izaicinājums būs**

kultūras patēriņā atgriezt tos iedzīvotājus, kurus bija izdevies aktivizēt pēdējo gadu laikā un kuru kultūras patēriņš aprāvās Covid-19 radīto ierobežojumu dēļ.

Kultūras sektora organizācijas aktīvi adaptējas jaunajai situācijai, mainot darbības stratēģijas

Kopumā 76% kultūras organizāciju un pasākumu rīkotāju novērtē, ka pēdējā pusgada laikā (kopš Covid-19 sākuma) to auditorija ir mainījusies, tai skaitā 33% vērtē, ka auditorija ir ļoti mainījusies. **Absolūtais vairākums (89%) novērtē, ka auditorija ir samazinājusies.** 16% organizāciju norādījušas, ka pasākumi un aktivitātes vispār nenotiek, savukārt 67% norāda, ka darbība notiek, bet apmeklētāju skaits ir samazinājies.

95% kultūras sektora pārstāvju ir veikuši kādus pasākumus organizācijas iekšienē kā reakciju uz Covid-19 radītajām sekām. 68% ir bijuši spiesti pārtraukt dažādus iesāktos projektus un aktivitātes, 31% ir apturējuši vai iesaldējuši savu darbību, 29% aicinājuši darbiniekus doties ikgadējā atvaļinājumā, bet 22% pārtraukuši iesāktās partnerības. Darbinieku darba apjoms samazināts 18% organizāciju, darba laiks saīsināts 13%, bet darbinieku atalgojums samazināts 10% sektora. 7% ir bijuši spiesti arī atlaist darbiniekus.

Domājot par tuvāko gadu, 54% organizāciju sagaida auditorijas samazināšanos, un tikai 8% – auditorijas palielināšanos. Šie dati liecina – kultūras sektora pārstāvji tuvāko gadu vērtē kā nozarei smagu laika posmu. **Kopumā 64% organizāciju ir veikušas kādas pārmaiņas savā darbā ar auditoriju pēdējā pusgada laikā.** Veiktās pārmaiņas visbiežāk saistītas ar **darbības stratēģijas maiņu (to norāda 41% aptaujāto).** 16% norāda, ka ir mainījuši pasākumu formātu, 15% – ka mainītas bijēju cenas, 14% īstenojuši plašākas mārketinga aktivitātes, bet 13% aktivizējuši darbību sociālajos tīklos.

PIELIKUMI

Pētījuma anotācija

Pētījuma mērķis, uzdevumi un galvenie rezultāti	Pētījuma mērķis bija izstrādāt Latvijas kultūras patēriņa un līdzdalības ietekmes pētījumu saskaņā ar iepirkuma tehniskajā specifikācijā dotajiem darba uzdevumiem. Papildus tika padziļināti analizēti Covid-19 radītā ietekme uz kultūras patēriņu, kā arī cilvēku ar ierobežotām iespējām kultūras patēriņa šķēršļi un to novēršanas iespējas.
Galvenās pētījumā aplūkotās tēmas	Iedzīvotāju kultūras aktivitāte, kultūras patēriņš un kultūras līdzdalība; kultūras patēriņu potenciāli veicinošie faktori; statistika par izdevumiem kultūrai mājāsaimniecību budžetā; iedzīvotāju aktivitāte konkrētu kultūras pasākumu apmeklēšanā un līdzdalībā; kultūras pieejamība dažādām sabiedrības mērķgrupām; iedzīvotāju brīvā laika un sabiedriskās aktivitātes; u.c.
Pētījuma pasūtītājs	Latvijas Republikas Kultūras ministrija.
Pētījuma īstenotājs	Personu apvienība, ko veido Latvijas Kultūras akadēmija, SIA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija” un SIA „SKDS”
Pētījuma īstenošanas gads	2020
Pētījuma finansēšanas summa un finansēšanas avots	14 455,59 EUR, neieskaitot pievienotās vērtības nodokli. Finansētājs: Latvijas Republikas Kultūras ministrija.
Pētījuma klasifikācija	Padziļinātas ekspertīzes pētījums. Sabiedriskās domas pētījums. Regulārs pētījums.
Politikas joma, nozare	7.2. Kultūras attīstība.
Pētījuma ģeogrāfiskais aptvērums	Visa Latvija.
Pētījuma mērķa grupa/-as	Latvijas iedzīvotāji.
Pētījumā izmantotās metodes pēc informācijas ieguves veida:	
1) tiesību aktu vai politikas plānošanas dokumentu analīze	Nē
2) statistikas datu analīze	Jā
3) esošo pētījumu datu sekundārā analīze	Jā
4) padziļināto/ekspertu interviju veikšana un analīze	Jā
5) fokusa grupu diskusiju veikšana un analīze	Nē
6) gadījumu izpēte	Nē
7) kvantitatīvās aptaujas veikšana un datu analīze	Jā
8) citas metodes (norādīt, kādas)	Nē
Kvantitatīvās pētījuma metodes:	
1) aptaujas izlases metode	Latvijas iedzīvotāju aptauja: tiešās intervijas respondentu dzīvesvietās. Kultūras organizāciju un pasākumu rīkotāju aptauja: elektroniska pašreizpildes anketa.
2) aptaujāto/anketēto respondentu/vienību skaits	Latvijas iedzīvotāju aptauja: 1044 respondenti. Kultūras organizāciju un pasākumu rīkotāju aptauja: 693 respondents.
Kvalitatīvās pētījuma metodes:	
1) padziļināto/ekspertu interviju skaits	6
2) fokusa grupu diskusiju skaits	-
Pētījuma pasūtītāja kontaktinformācija	Laura Turlaja, Kultūras ministrijas Kultūrpolitikas departamenta direktore; tālr. 67330250; e-pasts Laura.Turlaja@km.gov.lv
Pētījuma autori (autortiesību subjekti)	Anda Laķe, Baiba Tjarve, Gints Klāsons, Anna Selecka